

VASILE NETEA

Viața lui Nicolae Bălcescu

**Relațiile lui N. Bălcescu cu cărturarii și luptătorii români din
Transilvania**

Fundația Culturală „Vasile Netea”

VASILE NETEA

**VIATA LUI
NICOLAE BĂLCESCU**

**Relațiile lui N. Bălcescu cu cărturarii și
luptătorii români din Transilvania**

Ediție îngrijită și prefată de
Dimitrie Poptămaș

**Editura Veritas
Târgu Mureș
2019**

Lectori: Dimitrie Poptămaș
Mariana Ciurca

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NETEA, VASILE

**Viața lui Nicolae Bălcescu • Relațiile lui N. Bălcescu cu
cărțurarii și luptătorii români din Transilvania / Vasile Netea ;**
ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptămaș - Târgu Mureș :
Editura VERITAS, 2019

ISBN 978-973-8116-34-4

I. Poptămaș, Dimitrie (editor și prefațator)
94

Coperta: Alexandru Tcaciuc

Tehnoredactarea și digitizarea: Alexandru Tcaciuc
Copyright© Fundația Culturală „Vasile Netea” & Gelu Netea
Toate drepturile rezervate
Tiparul executat la S.C.INTERMEDIA GROUP
Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, telefon: 0265-216666
ROMÂNIA

Prefață

Fără îndoială, Vasile Netea a fost și rămâne aproape în exclusivitate un istoric al Transilvaniei, în contextul unirii cu România, așa putea spune, unul dintre cei prolifici atunci când este vorba de românitatea acestei provincii, de luptele seculare pentru neatârnamare, libertate, dreptate și unitate.

Interesul pentru istoria românilor și l-a manifestat încă de pe băncile Școlii Normale de Învățători din Târgu Mureș unde a beneficiat de dascăli eminenți, continuat în procesul de exersare a profesiei de învățător în mai multe localități ale județului Mureș, în exercitarea unor activități de redactare și colaborare la unele publicații mureșene, coroborate cu o susținută activitate în cadrul „Astreii” prin numeroase conferințe publice având ca centre de desfășurare Târgu Mureșul, Reghinul și împrejurimile acestora și mai ales prin actul de lectură. Dotat cu o memorie fără precedent cu înclinații pentru istorie, literatură și folcloristică, nu i-a scăpat nimic din tot ce i-a căzut în mâini pentru pentru a-și forma o cultură temeinică. Astfel, cu toate că ajunul celui de al Doilea Război Mondial îl surprinde mobilizat în vestul țării, pentru apărarea granițelor, își continuă studiile la Cluj, unde a avut profesori pe Ioan Lupaș, D. D. Roșca și Dimitrie Popovici, acolo îi cunoaște pe Lucian Blaga și Iuliu Hațieganu, Ion Agârbiceanu, Aron Cotruș Ion Breazu, Olimpiu Boitoș și pe mulți alții până la primirea ordinului de demobilizare survenit în urma Dictatului de la Viena, când, intențiile sale de ascensiune spre învățământul superior este frânt brusc. Se refugiază mai întâi la Blaj, Sibiu, iar în cele din urmă ajunge la București. Aici urmează studiile superioare, finalizate ca profesor de istorie și litere, cu un doctorat în științele istorice susținut la profesorul Constantin C. Giurescu, adevărat mentor spiritual al său, cu teza, *George Barițiu – Viața și activitatea sa*.

Lucrarea este tipărită mai târziu la Editura Științifică în anul 1966, după ce își execută cei opt ani de detenție politică fără condamnare, fiind eliberat în anul 1963.

Întreaga sa operă este străbătută de ideea despre formarea și continuitatea românilor în cele trei provincii, ai căror străbuni au fost dacii și care, mai apoi, s-au despărțit în trei: Transilvania, Moldova și Țara Românească și pe care Mihai Viteazul le-a reunit sub sceptrul său în generosul an 1600. A fost suficient ca de atunci încolo ideea unirii să persiste tot mai mult în gândirea sa și să primească o tot mai mare amploare în anii următori. Epopeea „Istoria românilor supt Mihai-Voevod Viteazul” readuce din nou în memoria marelui public nu numai faptele de arme, ci și ideea de unitate.

Pentru istoricul Vasile Netea, Nicolae Bălcescu nu a fost numai omul politic, istoricul, economistul, gânditorul democrat-revoluționar, ci și cel care a creionat ideile unui stat centralizat, puternic pe teritoriul vechii Dacii. Ideea a pornit de la prima unire, îndemnând și insistând asupra ei încă înainte de Revoluție, în anul 1847, în celebrul discurs ținut în fața studenților români de la Paris în care susținea că „*Ținta noastră... nu poate fi alta decât Unitatea Națională a Românilor*”. În această idee se ascunde pasiunea pentru omul și făuritorul de țară –Nicolae Bălcescu.

Dacă toate scrierile istorice ale lui Vasile Netea tratează evenimente și personalități din Transilvania, una singură face excepție, o monografie masivă dedicată altui mare democrat-revoluționar de la 1848, C. A. Rosetti (București, Ed. Științifică, 1970). La vremea apariției cărții puțini și-au dat seama că, de fapt, ea reprezenta un arc peste timp a doi politicieni tributari aceleași doctrine. Vasile Netea a trăit cu convingerile sale liberale până la sfârșitul vieții sale. Am mai putea adăuga acele monografii de personalități istorice cu scop propagandistic pentru străinătate (în limbi de circulație modernă), cum au fost cele închinat lui Nicolae Titulescu, Nicolae Iorga și Take Ionescu, mai puțin cunoscute publicului nostru cititor.

Ca președinte al unei fundații culturale, care și l-a ales ca patron spiritual pe istoricul și filologul Vasile Netea, am inclus în documentul său programatic restituirea scrierilor risipite în presa vremii. După ani de zile am reușit să evidențiem în două serii a câte cinci volume fiecare, format B5 (zece în total), 3729 de pagini delimitate în *Publicistică și Studii științifice și literare*.

Este de neînchipuit cât material informativ valoros am cules din colecțiile destul de rare de periodice, multe dintre ele aflându-se numai în depozitele legale și nici acolo complete. Din răsfoirea acestora am identificat o lucrare, *Viața lui Nicolae Bălcescu*, apărută într-o publicație săptămânală de mare circulație în formă de foileton cu numeroase ilustrații (Flacăra, 1973). Greu de închipuit, numele lui Nicolae Bălcescu apare menționat pe 277 de pagini, pe unele de mai multe ori, toate având motivarea bine justificată, în cele științifice cu toate rigorile citării. Este o scriere în care naratorul sau povestitorul, cu harul său literar, îți fură interesul de lectură și cunoaștere. Pornind de la copilărie, elev îndeaproape interesat de istoria românilor, iuncher în armata țării, Luxița marea sa iubire, prietenia cu marile spirite ale timpului, revoluția cu participarea în toate cele trei țări române, medierile între Avram Iancu și Kossuth Lajos în Transilvania și Ungaria, ca și vizitele sale în Transilvania, Paris, Londra, sfârșindu-se la Palermo în Italia, refuzat până și de ai săi atunci, când era bolnav și-a manifestat dorința de repatriere.

Toate acestea îmi vin în minte acum, când, drept recunoștința, trebuia să îl sărbătorim la împlinirea a 200 de ani de la naștere. Așa am gândit reeditarea acestei minunate narațiuni care putea să rămână uitată în paginile unui periodic devenit rar destul de greu accesibil.

Am alăturat tot aici un studiu, o lucrare științifică, un omagiu adus în urmă cu 50 de ani la împlinirea a unui secol și jumătate de la nașterea acestui geniu al națiunii române. Istoricul de atunci Vasile Netea nu l-a trecut cu vederea.

La sesiunea jubiliară desfășurată la Muzeul Memorial din Bălcești pe Topolog în fața unui ales public a susținut comunicarea științifică, *Relațiile lui N. Bălcescu cu cărturarii și luptătorii români din Transilvania*, lucrare pe care o argumentează cu 130 de trimiteri bibliografice, fiecare acoperind o informație sau mai multe, privind veridicitatea informațiilor. Am atașat și această scriere volumului de față pentru a face cunoscute legăturile istoricului și dragostea sa pentru acest mirific spațiu românesc, căruia i-a dedicat acele inegalabile cuvinte care deschid al patrulea capitol din a sa istorie „Românii supt Mihai Voievod Viteazul”,: „Pe culmea cea mai naltă a munților Carpați se întinde o țară mândră și binecuvântată între toate țările semănate de Domnul pre pământ. Ea seamănă a fi un măreț și întins palat, cap d-operă de arhitectură, unde sunt adunate și așezate cu măiestrie toate frumusețile naturale ce împodobesc celelalte ținuturi ale Europei, pe care ea cu plăcere ni le aduce aminte. Un brâu de munți ocolesc, precum zidul o cetate, toată această țară, și dintr-însul, ici-colea, se disface, întinzându-se până în centrul ei, ca niște valuri proptitoare, mai multe ziduri de dealuri nalte și frumoase, mărețe pedestaluri înverzite, care varsă urnele lor de zăpadă peste văi și peste lunci. Mai presus de acel brâu muntos, se înalță două piramide mari de munți, cu creștetele încununate de o vecinică diademă de ninsoare, care, ca doi uriași, stau la ambele capete ale țării, câtând unul în fața altuia. Păduri stufoase, în care ursul se plimbă în voie, ca un domn stăpânitor, umbresc culmea acelor munți. Și nu departe de aceste locuri, care îți aduc aminte natura țărilor de miazănoapte, dai, ca la porțile Romei, peste câmpii arse și văruițe, unde bivolul dormitează alene. Astfel, miazănoapte și miazăzi trăiesc într-acest ținut alături una de alta și armonizând împreună. Aci stejarii, brazilii și fagii trufași înalță capul lor spre cer; alături te afunzi într-o mare de grâu și porumb, din care nu se mai vede calul și călărețul. Oriîncotro te-i uita, vezi colori felurite ca un întins curcubeu, și tabloul cel mai încântător farmecă vederea.

Stânci prăpăstioase, munți uriași, a căror vârfuri mângâie norii, păduri întunecoase, lunci în răcoroase, gârle a căror limpede apă lin curge printre câmpiile înflorite, pâraie repezi, care mugind groaznic se prăvălesc în cataracte printre acele amenințătoare stânci de piatră, care plac vederii și o spăimântează totdeauna. Apoi, în tot locul, dai de râuri mari, cu nume armonioase, a căror unde port aurul. În pânțele acestor munți zac comorile minerale cele mai bogate și mai felurite din Europa: sarea, fierul, argintul, arama, plumbul, mercurul, zincul, antimoniul, arsenicul, cobaltul, tuteaua, teluriul și, în sfârșit, metalul cel mai îmbelșugat decât toate, aurul, pe care îl vezi strălucind până și prin noroiul drumurilor. Astfel este țara Ardealului”.

Nicolae Bălcescu s-a sfârșit departe de țară, cu gândurile năruite, cufundat în durere dar cu încrederea în ziua fericită când dreptatea și frățietatea vor domina. Semnificative în acest sens sunt cuvintele „... sufletu-mi te slăvește încă, înzeită Libertate, și deși oamenii sângiurilor au învelit cu năframa neagră dulce fața ta, crede că va veni ziua fericită, ziua izbândeii, când omenirea întreagă se va scula spre a sfâșia acest vâl și dușmanii săi se vor împietri la vederea chipului tău de lumină; atunci nu va mai fi nici rob, nici om stăpân pe altul, nici popor stăpân pe altul, ci dominarea Dreptății și Frăției! Aceste cuvinte, ce odată am dat de deviză nației mele, vor domina lumea; atunci așteptarea, visarea vieții mele se va împlini; atunci toți românii vor fi unul, liberi și frați! Vai! Nu voi avea noroc a vedea această zi, dar și eu asemenea am muncit și am pățimit pentru dreptate, și cel din urmă al meu cuvânt va fi încă un imn ție, țara mea mult dragă!”.

Cu aceste sincere îndemnuri dorim cititorilor noștri o lectură plăcută, „cu folos” cum ar fi spus cronicarul.

Dimitrie POPTĂMAȘ

VIATA LUI
NICOLAE BALCESCU

În mahalaua Bradului se clădește o casă nouă

La începutul lunii iulie a anului 1819 în mahalaua Bradului (Boteanu), în fața casei pitarului Barbu (Bărbuceanu) Petrescu, se grămădiseră în zorii unei zile mormane înalte de cărămidă, nisip și var care împiedicau trecerea grăbiților pietoni, silindu-i să ocolească proaspăta descărcătură. Cei neatenți se pomeneau însă cu botinele intrate în nisipul aspru, fapt ce-i silea să se dea repede înlături pentru a-și scutura indignați încălțăminte.

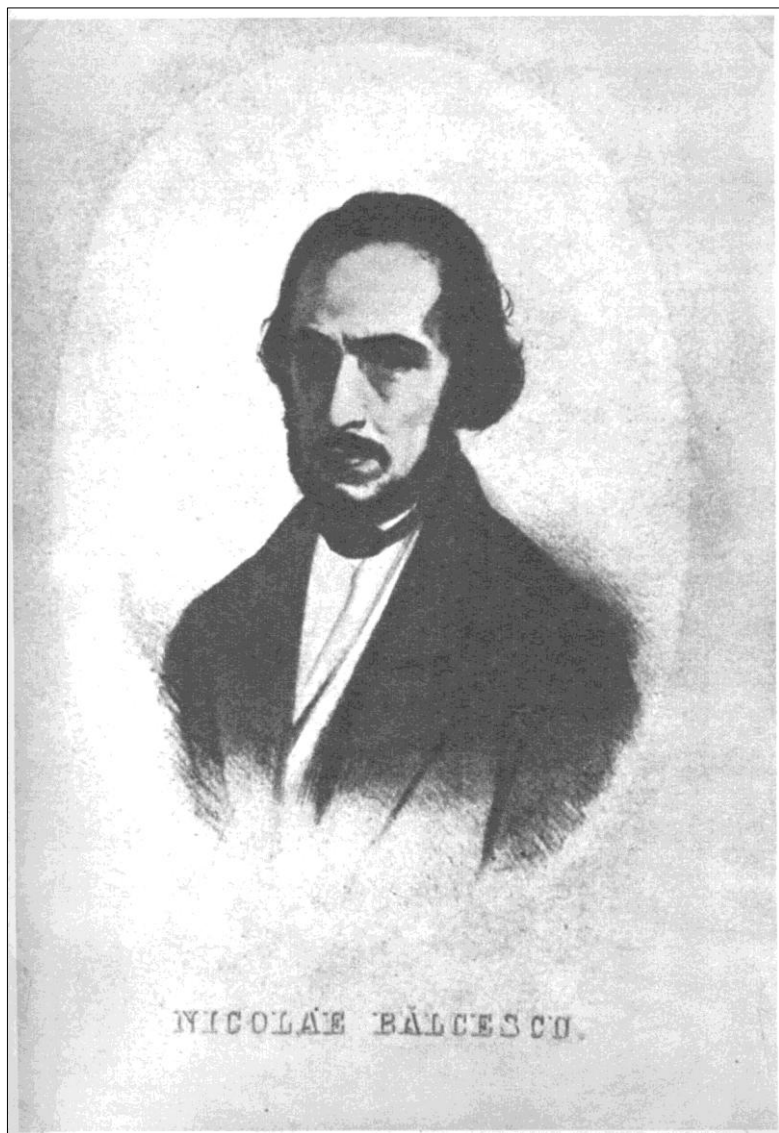
Copiii mahalagiilor se arătară însă mai puțin supărați, și începură chiar de a doua zi să edifice din grămezile de nisip castele și tuneluri simbolice.

Ce determinase această neașteptată îngrămadire de materiale de construcție?

Își făcea casă nouă pitarul Petrescu, fiindcă, la 19 iunie, cocoana dumisale îi născuse al patrulea prunc, pe Nicolae, iar vechea așezare devenise neîncăpătoare pentru numeroșii membri ai familiei și pentru slugile lor. Graba de a avea o nouă locuință era mare, motiv pentru care, pitarul obligase pe meșterul Anastase să se prindă că va termina lucrarea în trei luni. Casa urma să aibă cinci odăi pentru stăpâni, slugile având să locuiască în vechea așezare.

În dreapta casei se afla o grădină cu vișini și zarzări, iar în apropiere, un brad uriaș după care se dase numele mahalalei.

Lucrarea nu se va termina însă decât în primăvara anului următor, ceea ce nu era tocmai pe placul pitarului, fiindcă meșterul îl „încărcase” la socoteală. Faptul va forma apoi obiectul unui îndelungat proces.

Coperta cărții originale

Aceasta avea să fie casa și grădina în care va copilări Nicolae Bălcescu, și unde își va începe lecturile și primele sale scrieri.

Colțul său preferat era odăița din fund, unde se putea izola pentru visările sale.

Peste proprietățile de atunci ale familiei sale, din preajma străzii Enei, trece astăzi o parte din bulevardul ce-i poartă numele.

Noul născut, ca și ceilalți frați ai săi de altfel, nu avea să poarte însă numele tatălui – care l-ar fi făcut omonim cu viitorul său dramaturg și romancier – ci pe acela al mamei sale, pităreasa Zinca, născută Bălcescu, fiindcă familia acesteia era mai înstărită – printre alte moșii având-o și pe cea de la Bălcești pe Topolog – și avea un „ighemonicon” mai săltat. În loc de Nicolae Petrescu, el se va chema astfel, atât la școală, cât și în viață și istorie, Nicolae Bălcescu.

Stradă din București în anii copilăriei lui Nicolae Bălcescu

Un prilej de îmbogățire pentru pitar a fost numirea sa, la 20 decembrie 1820, în funcția de someș (strângător de biruri) al județului Dolj, de unde a fost silit însă a fugi în mare grabă împreună cu alți dregători și boieri la începutul mișcării lui Tudor Vladimirescu. Și cum aceștia, înspăimântați de tălăzuirea și setea de răzbunare a norodului, luară calea Sibiului și a Brașovului, fostul someș se repezi la București și, luându-și familia, se îndreptă și el cu zor aprins înspre orașul de la poalele Tâmpelui.

Prima călătorie a lui Nicolae Bălcescu a fost astfel o fugă, tatăl său fugind din calea revoluției pandurilor pe care, mai târziu, el avea să o glorifice ca pe una din cele mai strălucite fapte din istoria luptei pentru libertate a poporului român.

După potolirea zaveriei, pitarul se reîntoarce la București, dar, în 1824, muri pe neașteptate lăsându-și pităreasa, care între timp născuse al cincilea copil, încurcată în procese și datorii oneroase.

Bălcescu avea să crească, deci, sub privegherea mamei care, zbuciumată de atâtea griji, era fericită să-l vadă citind cu nesaț în odăița sa.

Deși plâpând la înfățișare, copilul impunea prin fruntea înaltă, prin ochii vioi, cu reflexe visătoare, și prin mișcările sprintene, sigure. În contrast cu acestea, glasul îi era însă domol, cuvintele întâmpinând la rostire o ușoară dificultate. În susținerile și preferințele sale era aprins, greu de schimbat.

Pităreasa îi aduse pentru primele învățături, ca și la ceilalți copii, un dascăl grec care l-a deprins nu numai cu limba lui Homer, ci și cu cea a lui Voltaire. Îi plăceau bucățile istorice și poeziile. În ciuda dificultăților de ordin vocal, recita cu o vădită încântare și pasiune.

Pe urmele cronicarilor și istoricilor

O precocitate evidentă îl puse în curând în contact – ca și pe N. Iorga cu o jumătate de veac mai târziu – cu lecturi și izvoare istorice, unele chiar manuscrise, neobișnuite copilăriei: Petru Maior (Istoria pentru începutul românilor în Dacia), Dionisie Fotino (Istoria veche a Daciei, acum Transilvania, Valahia și Moldova, 3 volume în grecește). Constantin Căpitanul Filipescu (Istoriile Domnilor Țării Românești), Radu Greceanu (Istoria Țării Românești).

Interesantă era nu numai citirea unor astfel de lucrări, dintre care pe unele le va edita mai târziu în „Magazinul istoric pentru Dacia”, dar și felul cum le citea, hotărârea sa de ale reține și stăpâni tainele și argumentele.

După fiecare lectură el făcea astfel însemnări și redacta note în care concretiza punctele de vedere ale autorilor citați, acestea fiind cele dintâi fișe și extrase ale sale.

În 1832, fu înscris la „Sf. Sava” unde avea să aibă ca profesori și colegi pe câțiva dintre viitorii săi tovarăși de activitate literară și istoriografie și totodată tovarăși de luptă revoluționară.

Printre cei dintâi se afla Aaron Florian, pe care Bălcescu l-a avut profesor de istorie, și care tocmai în timpul anilor de studii ai acestuia la „Sf. Sava” va publica manualul *O idee repede de istoria Principatului Țării Românești* (1835, 3 volume). Volumul al doilea al acestui manual era consacrat în cea mai mare parte lui Mihai Viteazul (p. 113–322) în care profesorul transilvănean vedea un adevărat „Ahile românesc”, vrednic a fi cântat de un „Homer al său”. Bălcescu va reține afirmația lui Florian și, peste 15, ani avea să devină el însuși Homerul cutezătorului voievod. Profesor i-a fost și Simion Marcovici, adept al romantismului, autor al unui curs de retorică și al primelor traduceri românești din „Nopțile” lui Young. Ca director al colegiului funcționa A.J. Vaillant, un emigrant francez cu idei revoluționare, care avea să fie amestecat apoi în complotul de la 1840 la care va participa și N. Bălcescu.

Tot atât de semnificativă a fost și prietenia cu unii dintre colegii săi ca Ion Ghica, C.A. Rosetti, Grigore Alexandrescu, Nicolae Filimon. N. Bălcescu a fost descoperit de Ion Ghica cu prilejul unei încăierări cu un „găligan” care voia să-i smulgă o bucată de alviță. În toiul încăierării, apărându-și alvița, Bălcescu – descris de viitorul său biograf ca fiind „slab și pirpiriu” – și-a scăpat din mână hârtiile cu însemnările lecturilor sale. La ridicarea lor Ghica a avut surpriza de a vedea scrise pe diferite foi extrase din Petru Maior și ceilalți istorici citați de tânărul încolțit de „găligan”.

Așa a început o prietenie și o admirație stimulate de îndelungate convorbiri și plimbări prin mahalalele Bucureștilor.

În iunie 1835, Bălcescu își încheia învățătura oficială la „Sf. Sava”, promovarea dintr-o clasă în alta făcându-se nu pe baza frecvenței cronologice, ci a pregătirii fiecărui elev și a „atestaturilor” obținute la fiecare materie în parte.

La sfârșitul studiilor, Bălcescu putea arăta că învățase la școala ctitorită de Gheorghe Lazăr istoria universală, aritmetica, algebra, geometria, trigonometria, filosofia formală și dreptul civil, precum și limbile franceză, elină și latină.

Mai mult decât materiile școlare îl pasionaseră însă Viețile oamenilor iluștri, scrise de Plutarh – el însuși având să scrie apoi viața celui mai ilustru dintre voievozii români – și Războiul peloponesiac al lui Tucidide, Analele și istoriile lui Tacit, Comentariile lui Cezar, Campaniile lui Napoleon și ale lui Frederic cel Mare, scrierile lui Gibbon și ale altora dintre marii istorici.

Peste informația cronicarilor și istoricilor români se așternea astfel stratul învățămintelor culese din istoricii străini, vocația și dorința sa de a se manifesta în acest domeniu fiind astfel puternic stimulată.

Uneori rățăcea zile de-a lungul pe la vechile mănăstiri și biserici din București, în cancelariile și arhivele cărora descoperea vechi documente care îl puneau pe urmele oamenilor și ale evenimentelor cufundate în cenușa veacurilor. O bogată colecție de astfel de documente adunase căpitanul Cornescu Olteniceanu, care și-a deschis comorile cu mare dragoste în fața ochilor aprinși ai lui Bălcescu.

Râvna de a se instrui mereu l-a făcut să bată într-o zi și la poarta lui Eftimie Murgu. Înlăcăratul luptător bănățean, „doctor în dreptul universal”, care, în vara anului 1837, se stabilise la București. Prin Murgu, la care avea să-l întâlnească și pe C.A. Rosetti, își va completa Bălcescu studiile de filosofie, discuțiile cu acesta având și un accentuat caracter politic „subversiv”, politica fiind una din principalele preocupări ale tânărului ucenic.

„Realizarea întru totul a dorințelor și trebuințelor poporului”

Silit de nevoile materiale ale mamei sale, care între timp fusese obligată să zălogească moșia de la Bălcești și să înstrăineze și alte bunuri, la 13 iunie 1838, N. Bălcescu a cerut angajarea în cadrele armatei, unde a fost primit cu gradul de iuncher în cavalerie. Numeroși alți tineri de seamă ai vremii sale, Grigore Alexandrescu, C.A. Rosetti, Ion C. Brătianu, Cezar Bolliac, făcuseră și ei același lucru, dornici cu toții de a întări rândurile tinerei oștiri românești și, totodată, de a îndeplini o slujbă patriotică. Bălcescu a fost încadrat în escadronul III de cavalerie și îmbrăcat, după moda vremii, într-o tunică albastră, închisă la gât, cu brandenburguri de mătase galbenă și pantaloni albi. Cizmele de lac, dolmanul cu epoleți scânteietori și chipiul cu panaș din pene roșii îl făceau să pară mai înalt decât era, mai impunător. În curând, cunoscut fiind nivelul lui intelectual, i se dete sarcina ca, împreună cu alți doi camarazi, să țină lecții la școala ostășească înființată pentru soldații neștiutori de carte în cazarma din mahalaua Dudești. Acestor ostași, proveniți cei mai mulți din rândurile țărănimii, N. Bălcescu le-a predat lecții de citire, geografie, istorie și totodată de educație patriotică.

Marea lui plăcere, urmând firul lecturilor sale istorice, era – visând la vremuri viitoare – să le vorbească despre patria română, despre vitejia și gloria românilor, despre luptele lor cu turcii, tătarii, leșii și ungurii, despre marii lor voievozi Mircea, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul.

La evocarea numelor acestora, glasul lui dobânda o vibrație pătrunzătoare, iar obraji i se îmbujorau ca sub imperiul unei adânci emoții.

Un iuncher printre flăcăii țării

Nimeni nu le mai vorbise până atunci acestor flăcăi cu atâta cordialitate, cu atâta însuflețire și, mai ales, cu atâta hotărâre de a face din ei ostași vrednici pentru o cauză care atunci abia se întrezărea.

Activitatea și lecțiile sale de la cazarma din Dudești au fost astfel pe drept cuvânt elogiate de ziarul „România” prin pana fostului său profesor Aaron Florian.

În timpul acestor lecții va fi încolțit în sufletul lui Bălcescu și ideea, realizată în anii următori, de a scrie o istorie militară a românilor.

Și flăcăii, la rândul lor, își vor fi deschis inimile în fața iuncherului, care le arăta o dragoste așa de sinceră, și-i vor fi mărturisit cu lacrimi în ochi viața de obidă a părinților lor, asprimile șerbiei, greutatea corvezilor, a dijmelor și a birurilor, abuzurile logofeților și ale vâtafilor boierești, bătăile cu harapnicul – imensa suferință a țăranimii robite. Ochii lui Bălcescu vor fi lăcrimat și ei la spovedaniile flăcăilor, pe care le auzise, de altfel, și din atâtea alte părți, și ele îl vor fi făcut să reflecteze mai adânc la nevoia grabnică a eliberării țăranimii din ghearele șerbiei. Acestei cauze avea să-și dedice în curând înflăcărata-i inimă și curajul neșovăitor.

În vara anului 1839, urcat într-un poștalion, tânărul iuncher întreprinde o călătorie la băile de la Mehadia, din Banat, în decursul căreia, tăind în lung Țara Românească, avea să se entuziasmeze de frumusețea lanurilor de grâu, a livezilor de pomi și a pădurilor seculare, dar totodată avea să audă vaietul miilor de bordeie țăărănești cufundate în beznă și sărăcie. Din popas în popas constatările sale sunt tot mai amare, încrâncenarea tot mai fierbinte.

Altfel – gândește călătorul – trebuia să fie această țară, altfel avea să fie!

La Mehadia și în împrejurimile ei, mergând până în părțile Hațegului, unde se afla Sarmizegetusa lui Decebal, avea să culeagă lacrimile bănătenilor și ale transilvănenilor, care își plâneau nu numai strâmbătățile sociale, ci și pe cele provenite din prigonirea limbii lor, a ființei lor naționale, a vieții lor românești.

Noi gânduri îi zvâcnesc sub tâmpile, noi gânduri îl poartă pe calea unui viitor ce trebuia să fie al libertății și al unirii tuturor românilor.

Cu gândul la acest viitor avea să scrie istoria lui Mihai Vodă Viteazul și, mai apoi, să dea cea mai înaltă luptă a vieții sale.

Bătea pretutindeni un vânt de primăvară

La o schimbare a nedreptelor orânduri nu se gândea însă numai tânărul iuncher, ci atâția alții din cărturarii vremii și chiar dintre unii boieri, care, continuând linia lui Dinicu Golescu și a lui Ioan Câmpineanu, erau convinși că poporul român merita o altă soartă și că venise timpul pentru a trece la acțiune.

Bătea pretutindeni un vânt de primăvară, care amenința zăpezile învechitelor structuri. La București el răbufnise prin poeziile lui Grigore Alexandrescu, Cezar Bolliac și prin lecțiile particulare ale lui Eftimie Murgu. La Iași se făcea simțit în piesele lui V. Alecsandri și în „Dacia literară” a lui M. Kogălniceanu, la Brașov în tinerele foi ale lui George Barițiu: „Foaie pentru minte, inimă și literatură” și „Gazeta de Transilvania”. Cei de aceleași gânduri se căutau, se mărturiseau, se organizau în societăți secrete, începuseră conspirațiile prerevoluționare, „comploturile” împotriva dominațiilor interne și externe.

La București, omul în jurul căruia s-au adunat astfel de elemente în primăvara anului 1840 a fost tânărul boier Dimitrie Filipescu, doctor în drept, care și-a făcut studiile la Paris, unde cunoscuse numeroși oameni politici și publiciști democrați. În casele lui consfăturile secrete se țineau lanț.

Participau la ele unii din supraviețuitorii mișcării lui Tudor Vladimirescu, profesorii Eftimie Murgu și A. Vaillant, poetul Cezar Bolliac, tineri însuflețiți ca Marin Serghiescu, Constantin Telegescu, Costache Vulpescu și alții. Printre ei, purtând încă uniforma de iuncher, se afla și N. Bălcescu. Era cel mai tânăr ca vârstă, dar printre cei mai îndrăzneți ca atitudine, ca ingeniozitate, ca ideologie democratică.

Cuvântul lui va fi cumpănit greu în elaborarea programului mișcării care, continuând pe cea a lui Tudor Vladimirescu, urmărea „realizarea întru totul a dorințelor și trebuințelor poporului”. Care erau aceste dorințe? Cele mărturisite mai târziu de însuși Nicolae Bălcescu: surparea ciocoismului și a fanariotismului, înălțarea românismului la putere. Cu alte cuvinte, independența patriei și înlăturarea regimului feudal. Proiectul de constituție al „junei partide naționale” prevedea totodată desființarea rangurilor și a privilegiilor, egalitatea juridică a tuturor locuitorilor, eliberarea țăranilor și împrăștierea lor.

Mișcarea avea ramificații atât în Țara Românească cât și în Moldova și Transilvania. Un adevărat preludiv al Revoluției de la 1848!

„Eu mi-am început viața întrând în închisoare pentru
Revoluție, și închisoarea obligă ca și noblețea.”

O scrisoare imprudentă a unuia dintre „frați” a dus la descoperirea conspirației inițiate de Dumitru Filipescu, apoi la arestarea căpeteniilor ei. Printre arestați, alături de Filipescu, a fost și tânărul „junker” Nicolae Bălcescu.

În lunile octombrie 1840–februarie 1841, Bălcescu a fost ținut în arestul militar al capitalei în mahalaua Gorjani, unde i s-a comunicat și degradarea și excluderea din cadrele armatei. Ion Ghica, care l-a vizitat acolo în acest timp, l-a găsit așezat „pe marginea unui pătucean de scândură fără alt așternut decât o manta soldățească ghemuită la căpătâi și cu o luminare de seu într-un sfeșnic de pământ, care lumina un ceaslov, singura carte ce-i fusese permisă”.

La 11 aprilie 1841, după o îndelungată și minuțioasă anchetă, lui Bălcescu i s-a comunicat sentința: trei ani închisoare.

Cei mai mulți dintre tovarășii săi primiseră între opt și zece ani. Deosebirea dintre pedeapsa acestora și cea pronunțată împotriva lui Bălcescu s-a datorat faptului că fostul „junker” fusese considerat minor – din actele prezentate instanței rezulta că nu avea decât 19 ani – și astfel, judecătorii au trebuit să-i acorde circumstanțe atenuante.

Ca loc de osândă i s-a dat o chilie de la mănăstirea Mărgineni, către care a fost îndreptat la 7 iulie cu o escortă militară. În fișa personală care îl însoțea se preciza că are „înălțimea de 2 coți și 7 verste, părul castaniu, sprâncenele castanii, ochii căprui, fața smeadă, mustățile castanii, chipul lung(oval), nasul lung”.

Închisoarea, în care avea să stea până la 15 aprilie 1842, când a fost eliberat la stăruințele unor prieteni ai familiei, nu l-a înspăimântat și nu l-a descurajat; ideile și aspirațiile lui au rămas aceleași și nu aștepta decât momentul să se arunce într-o nouă furtună.

În 1850, avea să mărturisească cu mândrie: „Eu mi-am început viața intrând în închisoare pentru revoluție, și închisoarea obligă ca și noblețea.”

„Talentul eminent al d-lui Bălcescu”

Cei aproape doi ani de închisoare au maturizat personalitatea și gândirea politică a lui Bălcescu, făcându-l să reflecteze mai adânc asupra oamenilor și mijloacelor de acțiune pentru organizarea unei mari mișcări patriotice.

La Mărgineni, unde se afla o veche bibliotecă precum și unele manuscrise rămase de la stolnicul Constantin Cantacuzino, Bălcescu a schițat totodată și prima sa scriere, *Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei până acum*, pe care, după eliberare, utilizând numeroase alte surse, avea să o redacteze în vederea publicării.

În anii ce urma ră procesului din 1840 viața politică și culturală a Bucureștilor intrase într-o fază trepidantă. Domnia lui Alexandru Ghica, subminată atât de acțiunea partidei naționale, dornică de independență, cât și de dorința de putere a unor fracțiuni boierești și de intrigile consulului țarist, se apropia de sfârșit. În octombrie 1842, Ghica fu înlăturat, în locul lui având să fie numit Gheorghe Bibescu. Țara primi totodată noi miniștri și noi ocârmuitori, dar formele guvernării rămaseră tot cele de altădată, iar clăcașii continuau să îndure străvechea pătămire.

În fața reacțiunii și nepăsării curții princiare, preocupată numai de a-și consolida situația, se ridică însă o pleiadă de luptători entuziaști, cărturari, poeți, artiști, ofițeri, pentru care sensul vieții nu era dobândirea demnităților oficiale, ci neatârănarea țării, luminarea și ridicarea poporului.

Sub pretextul unor „soaréle” la care se citeau poezii, se asculta muzică și se duceau discuții literare, filologice și filosofice, acești patrioți începuseră să se întâlnească din ce în ce mai des. Printre ei, alături de mai vârstnicii și prestigioșii Ion Heliade-Rădulescu și Iancu Văcărescu, se distingea spiritul vioi și ironic al lui Ion Ghica, întors recent de la Paris ca inginer – deși numit profesor la Academia Mihăileană din Iași, el își petrecea o bună parte din timp la București – maiorul Ion Voinescu II, viitorul ministru de Externe al guvernului revoluționar, căpitanul Christian Tell, care avea să devină în 1848 ministru și locotenent domnesc, A.T. Laurian – noul profesor de filosofie de la „Sf. Sava”, care tipărise la Viena, unde își făcuse studiile, mult discutatul *Tentamen criticum* (încercare critică asupra originii, derivării și formeii limbii românești, vorbite în amândouă părțile Daciei) – romanticul D. Bolintineanu, profundul Grigore Alexandrescu, impetuosul Cezar Bolliac, pictorul I. D. Negulici și alte tinere talente.

De acest grup, din care făcea parte și fratele său Costache, s-a apropiat și Nicolae Bălcescu, dornic de a găsi un cerc preocupat de cultura și libertatea patriei.

La una din aceste „soaréle”, ținută la maiorul Voinescu, a citit Bălcescu lucrarea sa concepută la Mărgineni pe care Ghica avea să o publice apoi în 1844 în noua revistă a lui M. Kogălniceanu, *Foaia științifică și literară*, căreia cenzura i-a interzis titlul de *Propășirea*.

Cunoscut până la apariția acestui studiu – din cauza procesului său din 1840 – mai mult ca militant politic, odată cu publicarea „Puterii armate și artei militare”, pe care Kogălniceanu a editat-o și într-o broșură separată, Bălcescu s-a impus brusc și ca istoric, numele său fiind asociat de acum înainte cu cel al celor mai reprezentative personalități ale timpului.

„Din această scriere – afirma Ion Heliade-Rădulescu, pontiful literar al timpului – se poate vedea talentul eminent al d-lui Bălcescu”, în care „patria va avea un adevărat istoric al său”. În Transilvania, prin George Barițiu, scrierea lui Bălcescu a fost considerată ca o „lucrare unică în felul ei”, aceleași opinii avându-le și M. Kogălniceanu.

Spre o adevărată istorie națională

Elogiile aduse primei scrieri a lui Bălcescu au fost determinate atât de concepția autorului asupra istoriei, cât și de strânsa ei împletire cu imperativele prezentului și cu aspirațiile viitorului. „Ne lipsește o adevărată istorie națională” – afirma Bălcescu în introducerea lucrării sale. „Toți – preciza el în continuare – câți s-au îndeletnicit cu scrierea istoriei nu ne-au dat decât biografiile stăpânilor”, și nu „instituțiile sociale, ideile, sentimentele, obiceiurile, comerțul și cultura intelectuală a vremilor trecute”. Cercetarea instituțiilor militare ale românilor – lămurirea Bălcescu în aceeași introducere – a fost întreprinsă fiindcă „aceste instituții au fost cele mai minunate ce au avut părinții noștri, căci ele au făcut mărirea și puterea țării timp de patru veacuri”, și totodată fiindcă autorul era convins că dacă „țara românilor își va lua vreodată rangul ce i se cuvine între popoarele Europei”, aceasta se va datora „mai mult regenerației vechilor ei instituții ostășești”. Regenerarea, în concepția autorului, era cu atât mai necesară cu cât armata noastră, așa cum era în acel moment, nu putea „împlini țelul ei de a ne da o bună apărare națională.”

Pentru întărirea tinerei oștiri române Bălcescu preconiza recrutarea obligatorie a tuturor locuitorilor între 20 și 60 de ani, dar nu cu intenția de a se crea o mare armată, ci de a se organiza „rezervele naționale”, acestea fiind „toată speranța noastră”.

„Soarelele” aveau să dea naștere la două societăți cu caracter politic-literar, dintre care una, *Frăția* (1843), urma să aibă caracter secret, iar cea de-a doua – *Asociația literară a României* (1845) – era menită să acopere activitatea celei dintâi, în rândurile sale fiind admiși chiar și oameni devotați domnitorului. N. Bălcescu va face parte din conducerea ambelor societăți, jucând în amândouă un rol covârșitor.

Tovarăș la conducerea celei dintâi – care avea să fie principalul nucleu pentru declanșarea Revoluției de la 1848 – cu Ion Ghica și Cristian Tell și apoi cu C. A. Rosetti, iar la cea de-a doua cu principalii oameni de cultură, Bălcescu va imprima atât „Frăției”, cât și „Asociației literare” un puternic spirit patriotic, combativ, pregătind astfel inimile pentru viitoarea acțiune revoluționară.

Armura de revoluționar nu-l îndepărta însă de farmecul și de bucuriile vieții. La una din seratele literare, care se transformau uneori în serate dansante, avea să întâlnească privirile duioase și zâmbetul suav ale Alexandrei Florescu (Luxița), fosta soție a parucicului polonez Filip Crijanovski. Luxița, deși mai în vârstă ca el cu trei ani, îi va inspira – ca și Elena Negri lui Vasile Alecsandri – o dragoste pasionată, romantică!

În furtuna spre care se îndrepta, Luxița, dotată, pe lângă frumusețe, și cu o vie inteligență, avea să-i fie adeseori singura rază de lumină, mângâierea marilor încercări.

Luxița, O mare iubire a lui Bălcescu

Un desen în cărbune realizat de un pictor necunoscut – dacă nu cumva va fi fost I.D. Negulici, amicul lui Bălcescu – ne înfățișează pe Alexandra Florescu (Luxița) într-o dulce lumină de femeie tânără, cu talie gingașă, cu bucle negre, bogat revărsate în cosițe pe umerii goi, cu sprâncenele artistic arcuite deasupra a doi ochi mari, visători. Florile din păr și un surâs șagalnic dau figurii o imagine rafaelică, vioaie, umbrită de o ușoară melancolie.

Luxița dansa elegant și conversa cu grație; citise pe Lamartine, ale cărui poezii cuceriseră intelectualitatea Bucureștilor, iar în casa tatălui său, marele logofăt Iordache I. Florescu din mahalaua Scorțarului, boier cu o respectabilă avere, se inițiasse în problemele politice ale timpului.

Bălcescu – pentru Luxița el era «Nicolache» – a iubit-o mult și a purtat cu ea de-a lungul anilor o pasionată corespondență în care, alături de atâtea aleanuri ale inimii sale afectuoase, și-au găsit locul și numeroase destăinuri și aprecieri politice.

«Iubește-mă cum te iubesc – îi scria N. Bălcescu într-o scrisoare – fii prietena mea, sora mea mult iubită. Și fie ca aceasta să îndeestuleze inima ta și să facă fericirea ta după cum o face pe a mea».

Luxița, la rândul ei, unind dragostea pentru om cu admirația pentru revoluționar, ale cărui idei le împărtășea întru totul, i-a arătat aceleași sentimente, iubirea lor fiind una din cele mai profunde ale timpului. «Iubite Nicolache – avea să-i scrie ea ca răspuns la una din epistolele sale – c-o vie bucurie am primit a ta scrisoare pe care încă o recitesc sărutând-o și udând-o cu lacrimi de mulțumire».

Călătorie la Brașov

În cercul „Societății literare”, N. Bălcescu a cunoscut și pe A.T. Laurian, născut într-un sat din apropierea Sibiului și stabilit la București. Era un mare erudit, pasionat pentru studiile de filologie și istorie. Cunoștința celor doi bărbați, însuflețiți de aceleași preocupări și de aceleași pasiuni și care, prin editarea „Magazinului istoric pentru Dacia”, aveau să se lege atât de strâns unul de altul, a fost înlesnită de vechile relații ale lui Bălcescu cu Aaron Florian, fostul său profesor de la „Sf. Sava”, originar și el din aceeași regiune ca și Laurian, admirator totodată al energiei și culturii amândurora. Alți transilvăneni cu care a intrat Bălcescu în relații în această perioadă au fost geograful Iosif Genilie și filologul Nicolae (Nifon) Bălășescu. Ca și colegii lor, ei vor oferi tânărului istoric numeroase scrieri asupra Transilvaniei, țara „pohtită” atât de aprig de Mihai Viteazul, și vor sădi în sufletul său dorința unei cât mai grabnice cunoașteri directe a oamenilor și a clasicelor sale locuri.

Ca prim loc de întâlnire cu transilvănenii a fost ales Brașovul, orașul în care se refugiase tatăl lui Bălcescu, în anul 1821, precum și băile de la Arpătac (Vâlcele), aflate în apropierea sa.

Pentru N. Bălcescu, Brașovul nu era numai un oraș cu veche faimă istorică și romantică, burgul care de sute de ani domina Țara Bârsei, ci și unul dintre principalele centre culturale ale românilor, aici tipărindu-se, de la 1838 încoace, vestitele periodice ale timpului: *Gazeta de Transilvania* și *Foaie pentru minte, inimă și literatură*.

Pe lângă redactorul acestora, George Barițiu, tânăr și el pe atunci și înfocat cercetător al istoriei românilor și luptător pentru afirmarea lor culturală și națională, la Brașov se mai aflau și bătrânul scriitor Ion Barac, plăsmuitorul cunoscutului poem popular Arghir și Elena, în mare vogă, poetul Andrei Mureșianu, autor de ode patriotice și, totodată, admirator și traducător al lui Schiller, precum și Iacob Mureșianu, colaborator apropiat al lui Barițiu.

Cu Barițiu și foile sale – pe care le citea și Bălcescu – aveau legături numeroși scriitori de la București, în frunte cu Ion Heliade-Rădulescu, C. A. Rosetti, Grigore Alexandrescu, Cezar Bolliac, prietenii săi de la „Societatea literară”, cărora li se adăugau și moldovenii M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, Ion Ionescu de la Brad, V. Alecsandri.

Bălcescu a vrut, deci, să-i cunoască și el personal pe Barițiu și prin dânsul pe toți ceilalți confrăți și colaboratori ai săi. Dar cum dorea ca redactorul să-l primească într-un mod cât mai afectuos și să-și deschidă baierile inimii ca în fața unui adevărat frate, Bălcescu rugă pe Nicolae Bălășescu, despre care știa că întreține vechi și strânse legături cu Barițiu, să-l recomande printr-o scrisoare ce urma să-i fie predată personal.

O scrisoare de recomandare

Scrisoarea lui Bălășescu a întrecut toate speranțele lui Bălcescu, dar ea era totodată și un document semnificativ pentru felul cum era privit Bălcescu de către transilvănenii din București. „Frate – îi scria Bălășescu prietenului său de la Brașov – acolo vine un amic al nostru, d. Nicolae Bălcescu. Tânăr, zdravăn, care n-are altul asemenea între românii de aici, este un geniu. Îl vei cunoaște mai bine conversând cu el. De la el poți auzi multe, politice și diplomatice. Este un istoric mare cu cunoștința lată; deși-ți are cunoștința (din gazete), dar dorește a avea mai mare intimitate. Te vei putea în multe folosi de el, precum și lui i-am recomandat ca în felul acesta numai de la tine poate lua cunoștințe mai clare în toate ramurile.”

La 15 iunie 1844, înarmat cu scrisoarea lui Bălășescu, Bălcescu porni înspre Brașov, urcând cu o diligență Valea Prahovei. Drumul urma să-l facă însoțit de Luxița Florescu, care își exprimase și ea dorința de a cunoaște orașul de la poalele Tâmppei și pitoreștile sale împrejurimi.

Trei zile a durat călătoria la Brașov întreprinsă, în diligență, de N. Bălcescu și Luxița Florescu, fiind întreruptă de numeroase popasuri. Farmecul tinereții, murmurul Prahovei și poezia pădurilor au făcut ca drumul să pară scurt celor doi. Dar pentru Bălcescu călătoria avea o deosebită importanță, ea semnificând înnodarea de legături cu cercurile patriotice și progresiste din Transilvania. Gravura lui Raffet, reprodusă alăturat, oferă o imagine asupra modului în care se călătorea în Valahia la mijlocul secolului trecut.

Până la Ploiești, pentru a păstra secretul tovarășiei, Luxița, plecată cu o zi mai înainte, avea să călătorească singură, cei doi prieteni urmând să se întâlnească numai în acest loc.

Deși drumul, întretăiat adeseori de apele Prahovei, era prost întreținut și diligența îi scutura zdravăn, totuși farmecul tinereții, murmurul râului și poezia pădurilor străbătute făcură ca el să li se pară scurt. În ziua a treia, după popasurile îndătinate la Câmpina și Sinaia, unde vor fi vizitat desigur și vechea mănăstire a Cantacuzinilor, cei doi călători au ajuns la Brașov.

Orașul, cu masivele sale case de piatră, închise cu porți grele făcute din fier forjat, acoperite cu țiglă roșie și albă, cu străzile pietruite și cu a sa Biserică Neagră, zidită în vechiul stil gotic, li se păru fastuos, dar rece, solemn. În preajma lui, ca un protector geologic, se înălța Tâmpa, care părea un uriaș dom al naturii.

A doua zi, pentru a păstra același secret, Luxița porni spre Arpățac, iar Bălcescu se îndreptă spre casa lui Barițiu. Scrisoarea lui Bălășescu își produse cu promptitudine efectul așteptat, Barițiu deschizând „geniului” de la București nu numai brațele, ci și inima sa. Urmără vizitele la autorul lui „Arghir” și la cei doi Mureșeni, la biserica „Sf. Nicolae” din Schei, unde se afla o veche arhivă și bibliotecă românească, la tipografia unde se tipăreau foile lui Barițiu și apoi o întâlnire mai largă la „Casina” intelectualilor și a negustorilor români. În timp de câteva zile, prin înflăcărarea spiritului său și prin uimitoarele sale cunoștințe istorice și politice, Bălcescu va cuceri pe de-a-ntregul atât inima și admirația lui Barițiu, cât și a tuturor prietenilor acestuia. Și Bălcescu, la rândul său, a rămas adânc impresionat de patriotismul și de dorința de neatârnare a acestora.

Cu Barițiu și Andrei Mureșianu, Bălcescu a făcut și o ascensiune pe Tâmpa, din culmea căreia se vedeau largul șes al Țării Bârsei străbătut de apele Oltului și totodată piscurile uriașe ale Bucegilor și ale Munților Făgărașului. La picioarele ei se aflau și locurile faimoaselor bătălii ale lui Radu Șerban cu Moise Székely și Gábel Bátor.

Impresiile culese de pe vârful Tâmpai aveau să reprezinte primele elemente pentru romantica descriere ce Bălcescu urma s-o facă peste câțiva ani Țării Ardealului.

De la Brașov Bălcescu porni apoi și el înspre Arpățac, unde îl aștepta nerăbdătoare Luxița, cu care, la 4/16 august, în aceleași condiții ca la sosire și pe același drum poetic al Prahovei, avea să se întoarcă apoi la București, pentru a începe cu A. T. Laurian discuțiile privitoare la înființarea „Magazinului istoric pentru Dacia”.

Barițiu, în toamnă, coborî și el la București, unde întâlni pe Bălcescu la un ceai oferit în onoarea sa de I. Câmpineanu. Apoi, prin numeroase alte întâlniri și discuții prietenia lor s-a încheiat din ce în ce mai mult.

În cele câteva zile petrecute la Brașov, Bălcescu , prin înflăcăărarea spiritului și uimitoarele sale cunoștințe istorice și politice, a cucerit inima lui George Barițiu și a tuturor prietenilor acestuia

Prima consecință obștească a prieteniei dintre Barițiu și Bălcescu a fost reproducerea studiului acestuia din urmă „Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei până acum”, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, paginile de foc ale tânărului istoric de la București apărând astfel pentru prima oară – anticipând „Magazinul istoric” – sub ochii cititorilor de peste munți.

Prietenia cu Kogălniceanu

Anul 1844 îi adusese lui Bălcescu cunoștința și prietenia lui Barițiu; anul 1845 îi va aduce pe cea a lui M. Kogălniceanu, primul său editor, și apoi, cum se va vedea mai departe, prietenia lui Vasile Alecsandri și a lui C. Negri.

M. Kogălniceanu, mai în vârstă decât Bălcescu numai cu doi ani, se impusese încă din 1840 prin „Dacia literară”, căreia, după interzicerea de către cenzură, îi urmaseră, în 1841, „Arhiva românească” și apoi, în 1844, „Propășirea”, care au avut însă aceeași soartă. În toamna anului 1844 el fusese surghiunit timp de două luni, pentru îndrăznelile și inițiativele sale, la mănăstirea Râșca.

Interzicerea „Propășirii” a afectat mult pe colaboratorii săi bucureșteni care, în frunte cu Ion Ghica și Grigore Alexandrescu, se hotărâra de îndată să o continue la București.

La începutul anului 1845, în primele zile ale lui februarie, Kogălniceanu, împărtășind proiectul amicilor săi munteni, veni deci la București pentru a se consfătui cu aceștia și totodată pentru a participa la constituirea *Asociației literare*. Consfătuirea îl puse față în față cu Bălcescu, susținător și el al proiectului lui Ghica.

Având aceleași preocupări istorice și aceleași idei politice, cei doi tineri se înțeleseră și se împrieteniră din primul moment. Se avântară îndată în discuții despre vechile cronică românești, Kogălniceanu fiind hotărât să editeze pe cele ale Moldovei, iar Bălcescu pe cele ale cronicarilor munteni. Ei se găsiră totodată de acord și cu privire la o acțiune politică a tuturor românilor, contând pentru aceasta, în Transilvania, pe concursul lui George Barițiu, care colaborase și la „Dacia literară”.

Arareori s-au întâlnit doi oameni cu mai apropiate sentimente și idei și, totodată, cu o mai asemănătoare energie și sete de acțiune.

Întors la Iași, Kogălniceanu va vorbi cu entuziasm prietenilor săi despre „românul” N. Bălcescu, epitet pe care avea să-l întrebuițeze la 12 aprilie și într-o scrisoare adresată lui Ion Ghica.

O mai fericită caracterizare pentru ceea ce reprezenta în acel moment Bălcescu, și pentru ceea ce va reprezenta și în anii următori, era greu de găsit. Și nici nu era nevoie, aprecierea lui Kogălniceanu fiind elocventă pentru semnificația ei patriotică.

„Propășirea” munteană, în a cărei redacție ar fi intrat și Bălcescu, nu s-a putut întemeia, dar legăturile dintre cei doi istorici și luptători politici vor continua fără încetare până la moartea lui Bălcescu.

Ceea ce nu s-a putut face cu „Propășirea”, Bălcescu va face însă, în strânsă colaborare cu A.T. Laurian, prin „Magazinul istoric pentru Dacia”, care, apărut în același an, avea să devină, după aprecierea lui N. Iorga, „întâia revistă pur istorică a românilor”.

„Istoria este cea dintâi carte a unei nații”

„Magazinul istoric pentru Dacia” a fost replica munteană a „Arhivei românești”, apărută la Iași, în 1840. Discutată îndelung între Nicolae Bălcescu și A.T. Laurian, noua publicație își propunea să dea atât o linie de direcție – în sensul precizat de tânărul istoric în studiul publicat în revista lui M. Kogălniceanu – pentru cercetările de istorie națională, cât și să scoată la iveală cronicile Țării Românești care fermecaseră adolescența lui Bălcescu, dar care rămăseseră nepublicate, precum și referințele asupra scrierilor consacrate de unii istorici străini vechiului pământ al Daciei.

„Magazinul” urma deci să fie o școală pentru istoricii români, șt totodată mijlocul de cunoaștere a unora din principalele surse de informație asupra istoriei poporului român. Publicația urmărea, în același timp, și formarea unei puternice conștiințe naționale.

„Înștiințarea” pentru apariția „Magazinului”, semnată de ambii redactori, avea să apară atât în „Curierul românesc” al lui Heliade și în „Albina” lui Asachi, cât și în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” de la Brașov, George Barițiu urmând să devină unul din principalii sprijinitori ai noii reviste, care va cunoaște o largă circulație în toate părțile Transilvaniei și ale Banatului.

Textul „Înștiințării”, apărut în foaia de la Brașov, la 29 ianuarie 1845, s-a tipărit totodată și într-un număr de câteva sute de extrase, pe care redacția „Magazinului” urma să le difuzeze, în vederea abonamentelor, în toate cele trei țări românești.

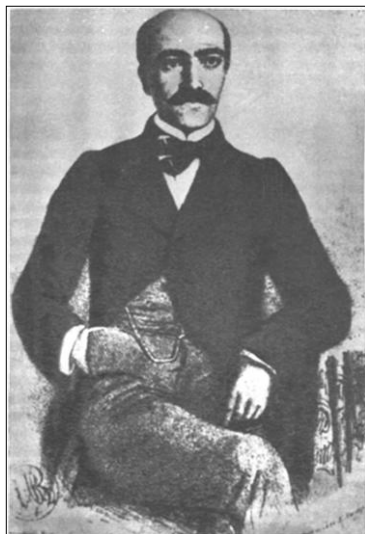
„Istoria – se afirma în acest text – este cea dintâi cartea unei nații. Într-însa ea-și vede trecutul, prezentul și viitorul. O nație fără istorie – se arăta în continuare – este un popor încă barbar, și vai de acel popor care și-a pierdut religia suvenirilor.”

La 19 aprilie, alcătuirea primului număr fiind încheiată, A. T. Laurian, chivernisitorul revistei, a semnat contractul de tipărire cu imprimeria colegiului „Sf. Sava”, asumându-și răspunderea pentru toate cheltuielile.

O prietenie statornică

În anul 1846 Vasile Alecsandri l-a cunoscut pe N. Bălcescu, de care l-a legat apoi o statornică prietenie.

Marele poet i-a schițat un portret de neuitat: «Presimțind viitorul României – avea să scrie în amintirile sale Alecsandri – Bălcescu se cerca a grăbi pășirea românilor către acel viitor, purtându-le pe la ochi prestigiul strălucitor al gloriei strămoșești și făcând să pătrundă în sufletul for glasul fermecător al istoriei trecutului... Pe fruntea lui largă și curată se vedeau trecând gânduri mărețe, în ochii lui limpezi și mândri lucea o flacără tainică, ce părea a înota într-o rouă de lacrimi la cuvintele de patrie și independență națională. Vorba lui era dulce și convingătoare ca graiul multor oameni, destinați de soartă a muri în floarea tinereții... Într-un cuvânt, toată persoana lui inspira simpatie și dor de împrietenire».

Vasile Alecsandri

Noi călătorii

În preajma apariției „Magazinului”, urmând o veche dorință a sa, N. Bălcescu, care era și secretarul „Asociației literare”, a întreprins o călătorie în Moldova pentru a lua contact cu frunzașii moldoveni în vederea unei extinderi și adânciri a acțiunii naționale începute la București. Ca țintă a primei sale călătorii peste Milcov a fost ales satul Mânjina din apropierea Galaților, unde se afla conacul lui Costache Negri și unde, în fiecare an la 21 mai, de ziua numelui acestuia (Sf. Constantin și Elena), se adunau numeroși amici pentru a-i sărbători pe el împreună cu sora sa, Elena Negri.

Ca și pe transilvăneni cu un an mai înainte, prin entuziasmul, patriotismul și darul său de a evoca paginile de vitejie ale istoriei neamului, Bălcescu a fermecat și pe moldoveni, îndeosebi pe Vasile Alecsandri, care se afla și el la Mânjina.

Îndată după întoarcerea de la Mânjina, Bălcescu va întreprinde, împreună cu A. T. Laurian și Cezar Bolliac, o călătorie pe ambele maluri ale Dunării, începând de la Giurgiu și până la Turnu Severin și totodată, ca și Ion Ghica și Grigore Alexandrescu cu trei ani mai înainte, la mănăstirile din Oltenia.

Scopul noii călătorii, care a început la 12 iunie, era cercetarea cetăților, monumentelor, inscripțiilor și a tuturor vestigiilor trecutului aflate pe marginile bătrânului Istru. S-au vizitat, astfel, cu un viu interes Giurgiu, Zimnicea, Șîștov, Turnu, Nicopole, Islaz, Celeiu, Caracal și apoi, cu pietate și emoție, urcând pe Valea Oltului, mănăstirile Cozia, locul de veșnică odihnă al lui Mircea cel Bătrân și al mamei lui Mihai Viteazul, Horezul, ctitoria lui Constantin Brâncoveanu, Arnota cu mormântul lui Matei Basarab, Bistrița, Bucovățul, Tismana, Motrul, Strehaia și, totodată, atâtea din locurile atinse de pașii lui Tudor Vladimirescu și ai pandurilor săi.

După ce s-au vizitat Craiova, insula Ada-Kaleh și ruinele podului lui Traian de la Turnu Severin, călătoria s-a sfârșit la Băile Herculane.

O „operă națională”

La 1 iulie 1845, a apărut primul număr din „Magazin istoric pentru Dacia”. Publicația se deschidea prin studiul lui N. Bălcescu intitulat *Cuvânt preliminaru despre izvoarele istoriei românilor*, după care urma *Discursul introductiv în istoria românilor*, semnat de A. T. Laurian.

În fruntea izvoarelor pentru scrierea istoriei patriei N. Bălcescu așeza poeziile și tradițiile populare – cei dintâi istorici fiind poeții – legile care au guvernat colectivitatea românească, cronicile și hrisoavele române și străine, inscripțiile și monumentele, scrierile ce înfățișează modul de viață al poporului român.

Pentru depistarea acestor izvoare, pe lângă arhivele interne el recomanda totodată – schițând un vast plan de activitate istoriografică – cercetarea arhivelor și bibliotecilor din Transilvania, Ungaria, Polonia, Austria, Germania, Rusia, Suedia, cercetare ce urma să fie realizată de către o „societate de istorie” a cărei înființare Bălcescu o propunea odată cu publicarea studiului.

În același an, ca o dovadă a fecundității și varietății preocupărilor sale – pe lângă studiul *Românii și fanarioții* – și pornind de la constatarea că „niciodată oamenii n-au lipsit evenimentelor”, Bălcescu a publicat și biografiile spătarului Ion Cantacuzino, a logofătului Ioan Tăutu, a cronicarului Miron Costin și a stolnicului Constantin Cantacuzino, înaintașii săi întru istorie și patriotism.

În numerele următoare, concomitent cu alte articole și documente, dintre care menționăm studiul lui Bălcescu *Despre starea socială a muncitorilor plugari în Principatele Române în deosebite timpuri*, aveau să apară apoi vechile cronici ale lui Constantin Căpitanul Filipescu, Radu Greceanu, Radu Popescu, Stoica Ludescu, *Cronica Țării Moldovei 1662–1730*, atribuită lui Mustea Diacu, precum și *Istoria (anonimă) a Țării Românești de la 1689 încoace*.

Succesul „Magazinului istoric pentru Dacia” a fost imens. „Nu este om în care bate o inimă cu simțământ de român – scria Barițiu în «Foaie pentru minte, inimă și literatură», unde a reprodus primele studii apărute în «Magazinul» – pe care să nu-l intereseze această operă națională.”

Pe drumul Parisului

La începutul lunii februarie a anului 1846, preocupat mereu de mobilizarea forțelor naționale, Bălcescu va face o nouă călătorie în Moldova, ajungând de astă dată până la Iași, unde timp de câteva săptămâni va fi musafirul drag al lui Vasile Alecsandri, și coborând apoi împreună cu acesta din nou la Mânjina lui Costache Negri.

La frontiera franceză, diligenta care-l purtase pe Bălcescu de la Viena pe ruta Praga, Dresda, Köln a fost întâmpinată de C. A.

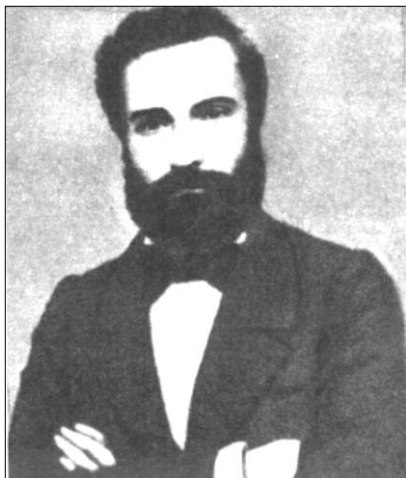
Rosetti

înființaseră acolo *Societatea studenților români*, destinată să desfășoare, în spiritul „Frăției” de la București, o intensă activitate politică cu caracter național.

Discuțiile celor trei bărbați vor fi fost consacrate și cu acest prilej marelui vis românesc: o Românie liberă, unită.

La 19 aprilie, Bălcescu se afla din nou la București, cu hotărârea însă de a porni cât mai grabnic spre Paris. Hotărârea se luase la Mânjina de acord cu V. Alecsandri și C. Negri care, împreună cu Elena Negri, preocupată de căutarea sănătății, erau decizi să plece spre capitala Franței, unde în acel moment se aflau și Ion Ghica, C. A. Rosetti, M. Kogălniceanu, Ion și Dumitru Brătianu, care

Pe lângă activitatea în cadrul acestei societăți, pentru care fusese puternic solicitat de Ion Ghica, ajuns în conflict cu C. A. Rosetti, Bălcescu era preocupat și de completarea studiilor sale istorice prin audierea marilor profesori de la Collège de France – Jules Michelet și Edgar Quinet – și totodată de întreprinderea unor minuțioase cercetări în bibliotecile și arhivele străine pentru a afla documente cu privire la istoria românilor.

La 31 mai 1846, i se elibera pașaportul pe un „soroc” de patru luni, așa cum ceruse petiționarul, pentru a merge „în Europa, prin Giurgiu, la apele minerale”.

Plecarea prin Giurgiu însemna plecarea pe Dunăre în direcția Vienei, urmând ca de acolo drumul să fie continuat cu diligența. Călătoria avea să înceapă la 3 iunie, odată cu Bălcescu plecând și C. Negri și C. Filipescu.

Dorința de a vedea Parisul o cuprinse însă imediat și pe Luxița, al cărei tată i-a obținut grabnic pașaportul necesar dându-se aceeași motivare: necesitatea unui tratament medical cu ape minerale.

În călătoria făcută la Brașov, în 1844, plecase mai întâi Luxița, Bălcescu urmând-o la interval de o zi. De astă dată, pentru aceleași motive, cel care a plecat primul a fost Bălcescu, Luxița îmbarcându-se numai la 16 iunie, prietenul ei drag urmând să o aștepte la Viena.

Viitorul autor al «Istoriei românilor sub Mihai Vodă Viteazul», împreună cu prietenul său Al. Golescu-Arăpilă, a petrecut nenumărate ore la Cabinetul de stampe al Bibliotecii regale din Paris, căutând mărturii privitoare la epoca marelui voievod.

Drumuri și popasuri prin Europa

Primul popas al noului său voiaj – și totodată primul făcut în străinătate – avea să fie la Buda, de unde, împreună cu tovarășii săi de drum, C. Negri și C. Filipescu, îi va trimite o scurtă scrisoare lui Alecu Russo, rămas la Iași, exprimându-și regretul de a nu se afla și el în societatea lor.

Dealul Gellért le va fi oferit desigur grandioasa priveliște a Dunării și a capitalei maghiare.

Nici unul dintre ei n-a știut însă că în apropierea Gellértului se afla întemnițat, încă de la începutul anului, Eftimie Murgu, fostul dascăl al lui Bălcescu și tovarășul său de luptă din 1840.

În așteptarea Luxiței, Bălcescu urma să poposească la Viena, unde, despărțit de primii tovarăși, se va întâlni cu V. Alecsandri, Eudoxiu și Alexandru Hurmuzaki.

Pe lângă mărețele palate, printre care locul de frunte îl ocupau Hofburgul și Schonbrunnul, și pe lângă Teatrul și Opera imperială, capitala Habsburgilor l-a captivat și prin muzeele și arhivele sale, în care a întreprins de îndată cercetări în legătură cu istoria lui Mihai Viteazul.

Norocul a făcut să descopere la cabinetul numismatic al Curții imperiale una din principalele medalii (efigii) ale viteazului voievod, gravată în anul 1600 pe o monedă de zece ducăți. Pe aversul medaliei strălucea chipul dârz al lui Mihai cu legendara sa căciulă și cu mantia domnească pe umeri. Medalia, desenată în anul următor de Eudoxiu Hurmuzaki, împreună cu lapidara și măgulitoarea sa inscripție, avea să fie amintită în monografia consacrată voievodului.

Braț la braț cu Luxița, Bălcescu va fi cutreierat apoi marile bulevarde și parcuri ale Vienei, asistând fără îndoială și la faimoasele spectacole de vară din Prater.

La 3 iulie, plecat din Viena cu o diligență pe ruta Praga, Dresda, Köln, el ajungea la frontiera franceză unde avea să fie întâmpinat de C.A. Rosetti, care își condusesese un amic până la Bruxelles.

În ziua următoare, – 4/16 iulie, – însoțit de C.A. Rosetti, care a încercat pe drum să-l atragă de partea sa în rivalitatea cu Ghica pentru conducerea și orientarea „Societății studenților români”, Bălcescu se afla în Parisul în care străluceau atunci marii poeți Alphonse de Lamartine și Victor Hugo.

Primul dintre ei, în semn de simpatie pentru români, acceptase calitatea de președinte de onoare al „Societății studenților români”, printre ai cărei membri nu se aflau însă numai studenți propriu-ziși, ci și numeroși alți români aflați la Paris.

Venit pentru patru luni, Bălcescu avea să rămână la Paris aproape doi ani, timp în care – concomitent cu audierea cursurilor de la Collège de France, pe care le urmărea și Luxița – a desfășurat o intensă activitate politică, începând totodată redactarea scrierii dedicate lui Mihai Viteazul.

Luxița va rămâne și ea în capitala Franței până în toamna anului următor.

Între Ion Ghica și C.A. Rosetti

În cadrul societății studențești, spre marea dezamăgire a lui Rosetti, Bălcescu s-a afiliat grupării lui Ghica, – vechiul său prieten, ales președinte al acesteia, – lucru pe care, de altfel, îl făcuse și M. Kogălniceanu.

La scurtă vreme după sosirea lui Bălcescu, Ion Ghica s-a reîntors însă la București cu intenția de a-și depune candidatura la alegerile pentru Obșteasca adunare, ce aveau să aibă loc în luna noiembrie. C.A. Rosetti, secretarul societății, va urma și el în curând aceeași cale.

Plecarea acestora a deschis drumul lui N. Bălcescu spre conducerea societății, el devenind, fără a fi ales în mod formal, adevăratul său președinte.

Puterea sa de muncă se relevă și aici ca și la București. Îndată după sosirea la Paris, el, împreună cu M. Kogălniceanu, propune comitetului „Asociației literare” tipărirea unui „dicționar biografic – conceput în două tomuri – care să cuprindă viețile celor mai

însemnați români din toate țările și din toate veacurile”. Ideea era grandioasă și ar fi pus încă de atunci bazele unei enciclopedii românești, dar nu s-a putut realiza din cauza insuficientelor mijloace financiare ale asociației.

Arhivele și bibliotecile Parisului îi oferă apoi o bogată recoltă de informații documentare asupra epocii lui Mihai Viteazul, iar la cabinetul de stampe al Bibliotecii regale, cercetat împreună cu Al. Golescu-Arăpilă, descoperă unul dintre cele mai fascinante portrete ale marelui erou. În același cabinet sunt descoperite apoi portretele altor nouă voievozi români, printre care cele ale lui Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu.

Spre sfârșitul anului asistă la inaugurarea Bibliotecii române din Paris – operă a unei donații și a jertfelor lui Scarlat Vârnav, casierul societății – care va deveni principalul loc de întâlnire al românilor din capitala Franței (Place de Sorbonne no. 3).

„Ținta noastră: unitatea națională”

În această bibliotecă avea să rostească N. Bălcescu în pragul anului 1847 primul său mare discurs politic, intitulat „Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului patriei”, prin care a dat expresie unui îndrăzneț program național revoluționar. „Ținta noastră – a afirmat Bălcescu în acest discurs – socotesc că nu poate fi alta decât unitatea națională a românilor... La crearea acestei naționalități, la o reformare socială a românilor, bazată pe sfintele principii ale dreptății și egalității, trebuie să țintească toate silințele noastre. Steagul nostru – afirma el în continuare – e românismul, sub dânsul trebuie să chemăm pe toți românii.”

Între 5 și 23 iunie 1847, Bălcescu lucrează la studiul „Campania românilor în contra turcilor de la anul 1595”, trimis spre publicare „Magazinului istoric” de la București, care își continua apariția sub conducerea lui A. T. Laurian. Consacrat luptei de la Călugăreni, studiul începea cu aceste patriotice cuvinte care aveau să constituie apoi matca stilistică a monografiei lui Mihai Viteazul: „Aduc aminte românilor una din faptele cele mai

strălucite ale luptei părinților lor pentru libertate. Voi descrie acea campanie vestită care reînălță demnitatea noastră națională, ne dă un nume și o bază însemnată în Europa și statornici pentru viitorime, drepturile patriei noastre.”

Primăvară siciliană

La începutul lunii februarie, constatând anumite simptome ale maladiei de piept, care avea să-i fie fatală, Bălcescu s-a hotărât să întreprindă o călătorie în Sicilia, la Palermo, unde se afla Vasile Alecsandri cu Elena Negri, a cărei boală se agravase din ce în ce mai mult.

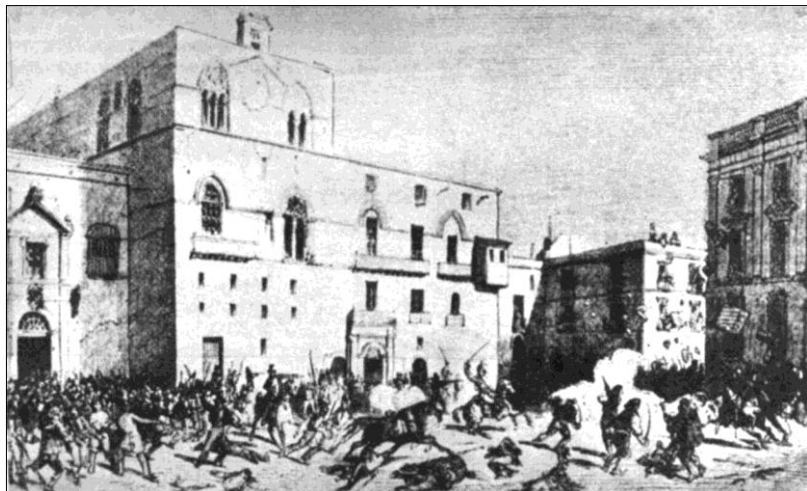
Luxița coborâse și ea cu câteva săptămâni mai înainte la Napoli.

Lungul drum spre Palermo, pornind din Paris, a fost făcut mai întâi cu o diligență, apoi cu o corăbioară pe apa Ronului până la Marsilia, și în cele din urmă cu un vapor pe Marea Tireniană, cu opririle obișnuite la Genova, Livorno, Napoli.

La 1 martie, în plină primăvară siciliană, cu portocali și lămâi înfloriți, ajungea la Palermo unde îl așteptau poetul și iubita lui. „Câte zile încântătoare – avea să povestească mai târziu Alecsandri – am petrecut noi în cercul nostru intim, câte plimbări am făcut pe malul mării sau împrejurimile Palermei. Câte planuri am așternut împreună pentru deșteptarea neamului românesc!”

La sfârșitul lunii, cei trei prieteni porniră spre Napoli, unde îi aștepta Luxița și unde, între timp, veniseră și Costache Negri, M. Kogălniceanu și Ion Bălăceanu.

Ce minunată întâlnire între acești înflăcărați patrioți și între cele două femei, dintre care una urma să se stingă în curând, și care aveau fericirea de a se vedea iubite de doi dintre cei mai de seamă bărbați ai românilor!

La 1 martie 1847, în plină primăvară siciliană, cu portocali și lămâi înfloriți, Bălcescu ajunge la Palermo, unde îl așteptau Vasile Alecsandri și iubita sa, Elena Negri. Dar Palermo nu era numai un colț pitoresc al insulei: în inima locuitorilor mocnea revolta împotriva absolutismului. Nu mult după plecarea lui Bălcescu, în piața Palatului de justiție a izbucnit o mare mișcare populară

La 10 aprilie, după ce între timp, urmărind neconținut imaginea lui Mihai, cercetase arhivele, bibliotecile și muzeele napolitane, Bălcescu, împreună cu Luxița, porni spre Roma pentru a face noi cercetări în Biblioteca Vaticanului.

Pe locurile călcate odinioară de pașii lui Iuliu Cezar, Octavian, Traian, ca și de ai poeților Horațiu, Vergiliu și Ovidiu, și în care se aflau atâtea vestigii glorioase ale Cetății eterne, inima istoricului Bălcescu va fi cunoscut emoții de nedescris, iar farmecul grădinilor de la Tivoli, și lacurile albe ne vor fi dat aripi și mai înalte sentimentelor celor doi îndrăgostiți.

De la Roma porniră apoi spre Florența, patria lui Dante, Machiavelli, Michelangelo și Leonardo da Vinci, de unde își urmară drumul spre Pisa și Genova. La 10 mai, străbătând marea cu vaporul, se aflau din nou la Marsilia și apoi, în curând, la Paris.

Documentele copiate de Bălcescu în decursul acestei îndelungate călătorii sporiseră imens, iar setea sa de lucru devenise din ce în ce mai aprigă. Zile și nopți vor fi fost consacrate clasării notelor și schițării lucrării, care avea să facă din el cel mai mare istoric al generației sale.

„Minunata revoluție”

La începutul lunii iulie 1847, în urma unei crize de gelozie, Luxița s-a hotărât pe neașteptate, fără a-l informa în prealabil pe Bălcescu, să părăsească Parisul, fie pentru a se stabili – deocamdată – la Viena, fie pentru a se întoarce în țară.

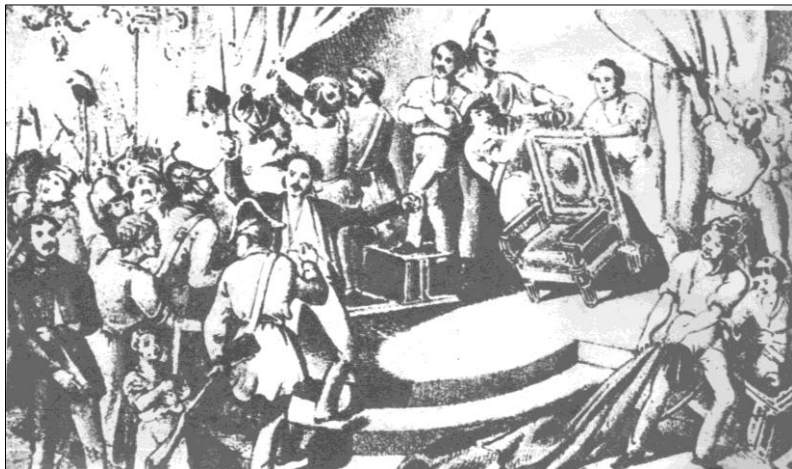
O misivă fierbinte și deznădăjduită porni îndată pe urmele ei, izbutind să o ajungă la Viena.

„Astăzi la 3 – îi scria Bălcescu în ziua de 7 iulie – mă dusei la tine sigur că te voi găsi. Intrați în casă, casa pustie. O bătrână îmi spuse c-ai plecat. Un fer îmi străpunse inima. Pentru ce să pleci fără să mă aștepți, fără să-mi spui? M-ai făcut tare să sufăr..Luțico, simt cu durere plecarea ta. Parisul mi se pare (acum) pustiu. Pierzându-te, simt cât îmi ești trebuincioasă... Iartă, Luțico, de te-am făcut să suferi, cum și eu ți-am iertat multe suferințe. Oprește-te, Luțico, oriunde te-ai afla. Păstrează-te, păstrează-ți sănătatea pentru mine, nu pentru tine... Ești singura prietenă a mea, singura femeie ce iubesc acum, dar te iubesc. Nu uita că liniștirea și viața mea atârnă de liniștirea și viața ta. De la plecarea ta n-am hodină. Prietena mea, îți făgăduiesc că vei fi mulțumită de acum înainte de prietenul tău, de fratele tău.”

Înduioșată, Luxița s-a reîntors la Paris, redând prietenului său liniștea de care acesta avea atâta nevoie, mai ales că simptomele fiziei sale se făceau tot mai evidente.

În octombrie, înțeleasă cu dânsul, ea se întoarce totuși în țară, urmând ca apoi în primăvară să se stabilească la Buda, unde, la 17 mai, se va naște fiul lor, care va purta numele de Bonifaciu Florescu.

Rămas singur, Bălcescu se va consacra cu toată energia operei închinată lui Mihai, aceasta fiind una dintre țințele cele mai înalte ale vieții sale.

*Poporul parizian distrugând tronul regelui Ludovic Filip.
«Îți alătur aici — scria Bălcescu lui Alecsandri — o ruptură din
catifeaua ce acoperă tronul lui Louis-Philippe, sfărâmat astăzi la
1 1/2 ore. Însu-mi am smuls-o în Tuileries....»*

Liniște nu va mai avea însă, fiindcă în februarie va izbucni revoluția ce va răsturna tronul lui Ludovic și va transforma Franța în republică.

Deși cetățean străin, Bălcescu va participa totuși intens la mișcările de stradă și va fi printre cei care, la 23 februarie, vor pătrunde în sala tronului de la Tuileries pentru a smulge o bucatăică din catifeaua ce acoperea tronul regal.

„De trei zile — îi scria el lui V. Alecsandri la 24 februarie — trăim cam tot pe ulițe. Află că nația cea mare s-a ridicat și că libertatea lumii s-a mântuit. Minunata Revoluție, ce te căieșc amarnic că n-ai văzut-o cu ochii, va schimba fața lumii. Regele a fugit. Republica e proclamată de toți.”

Paris et fortune (1898)
1re 2^e a Repubblica.

La toată cetatea și dincoace
 Nu eram dator de multă vreme
 pământ, mă gâtleam astăzi dar în
 scurtă căci timpul dăruiește și
 sunt ieșit țară de omieci și în
 zile trăiam tot pe ulofe. Apoi
 ca nașterea mea sura s'a vădit
 și m'ă lăsa lăsa lumii s'a mișcat
 Mănăstire Revoluția ce te cădea
 amărui ca n'ă vedea în ochi
 era schimba fața lumii. Băie
 a fugit. Republica e proclamată
 de toți.

14. Alitur aci o ruptura. In statu
 fusa ce accipere. In statu huius-
 phylaxe sperantur a claustris
 ora. Tamen ams. In statu huius-
 q. niam gaudet ca. n. l. f. a. i. t. i.

*Scrisoarea lui N. Bălcescu către Vasile Alecsandri, dataată «Paris
24 februarie 1848, I-a zi a Republicii»*

Odată cu scrisoarea îi trimitea și bucățița de catifea, ca o dovadă a victoriei revoluției și a dragostei ce purta poetului.

La sfârșitul lui martie, Bălcescu va părăsi Parisul pentru a se întoarce la București în vederea declanșării revoluției românilor.

Întoarcerea în țară

Înainte de a părăsi capitala Franței, Bălcescu a avut însă îndelungate consfătuiri cu membrii Societății studenților români și cu alți români aflați în Paris – Al. G. Golescu-Arăpilă, Ion și Dimitrie Brătianu, Iancu Alecsandri, Costache Negri, Scarlat Vârnav – pentru a discuta situația politică europeană creată de revoluție și îndeosebi situația Principatelor române, aflate în strânsă dependență de Imperiul Otoman și imperiul țarist.

Fiind hotărât cu orice preț să ridice steagul insurecției și la Dunărea de Jos, ei luară totodată în discuție – orientându-se după revendicările mișcării din 1840 și după vechiul statut al „Frăției” – și programul revoluționar ce urma să fie înfățișat românilor atât cu privire la imperativele sociale, cât și la cele de ordin național.

La 9/21 martie ei au decis a se întoarce cu toții acasă.

Bălcescu va pleca în ziua de 12/24 martie, însoțit de Al. G. Golescu-Arăpilă, pe ruta feroviară Bruxelles, Aachen, Hanovra. Convins de importanța „misiei” ce avea de îndeplinit, în decursul călătoriei Bălcescu a luat contact cu prințul Adam Czartoryski, șeful emigrației poloneze, cunoscut de dânsul la Paris, care, întovărășit de alți revoluționari polonezi, se îndrepta și el, cu aceleași intenții, spre hotarele patriei sale. De la Hanovra la Magdeburg, cei doi au călătorit împreună, discutând necesitatea și posibilitățile unei colaborări revoluționare româno-polone.

Străbătând Germania, Bălcescu a putut totodată să-și dea seama de elanul cu care poporul se manifesta pentru revoluție, pentru libertate și constituție.

De la Magdeburg, Bălcescu și amicul său s-au îndreptat spre Viena, care se descătușase și ea din lanțurile lui Metternich, unde au ajuns la 19/31 martie. Peste zece zile, un nou popas, la Buda, în plină efervescență revoluționară. Cei doi amici, călătorind cu vaporul, au sosit în sfârșit la Vârciorova, debarcând pe pământ românesc.

Părăsind vaporul pentru a-și continua călătoria spre Craiova cu un poștalion românesc, au aflat pe parcurs că și în Țara Românească spiritele erau foarte agitate, ba chiar, după unele zvonuri, că la București revoluția ar fi și izbucnit.

La Craiova au constatat însă că zvonurile erau neîntemeiate, motiv ce l-a făcut pe Bălcescu și pe amicul său ca, în loc să-și continue drumul spre București, să se îndrepte spre Islaz și apoi, pe Dunăre, spre Giurgiu, unde își aveau garnizoanele căpitanul Nicolae Pleșoianu și maiorul Christian Tell, ambii vechi aderenți ai „Frăției” și comandanți ai unor unități militare de graniță, pentru a discuta cu ei măsurile de luat în vederea accelerării mișcării.

Abia după stabilirea unei înțelegeri precise cu aceștia, Bălcescu a pornit în sfârșit spre București unde – după o absență de doi ani – avea să sosească la 3/15 aprilie.

Printre revoluționarii de la București

În ziua următoare el a alergat să-i vadă pe Ghica și pe Rosetti, de la care avea să afle că „Frăția” își mobilizase rândurile chiar din primele zile ale lui martie, și, totodată, că se începuse înarmarea „fraților”, dar că încă nu au căzut de acord nici asupra conținutului programului revoluționar și nici asupra datei la care urma să se dezlănțuie insurecția. Nu se realizase apoi, și aceasta era de un interes vital pentru mișcare, nici unitatea dintre diferitele grupări cu caracter progresist și îndeosebi cu gruparea lui Ion Heliade-Rădulescu, câțiva dintre vechii fruntași ai „Frăției” arătându-se ostili unei înțelegeri cu acesta, considerându-l ca prea moderat și totodată bănuindu-l de legături cu domnitorul Gheorghe Bibescu.

În zilele următoare au avut loc mai multe consfătuiri între proaspăt sosiții de la Paris – Ion și Dimitrie Brătianu veniseră și ei în același timp, dar pe un alt itinerar – și revoluționarii aflați în București, organizarea revoluției intrând astfel într-o fază decisivă.

Luând contact cu vechii săi amici, Bălcescu va fi rețrăit cu înfrigurare zilele de pregătire a acțiunii din 1840 și își va fi adus aminte cu mândrie de revoluția din februarie de la Paris, la care participase cu atâta însuflețire, dorind ca și poporul său să intre cât mai grabnic în rândul popoarelor revoluționare.

Ținând seama de înflăcărea pe care o constatase în drumul său de la Vârciorova la București, ca și de înțelegerile stabilite cu ofițerii comandanți de garnizoane de la Islaz și Giurgiu, el a propus, deci, tovarășilor săi ca insurecția să fie dezlănțuită la 11/23 aprilie, dată care coincidea cu prima zi de Paști.

Spre marea sa mâhnire și chiar indignare, aceștia, la sfatul lui Ion C. Brătianu, nu au acceptat însă data propusă de Bălcescu, așteptând ca mai întâi să primească un mesaj din partea lui Lamartine, ajuns între timp ministru de Externe al Republicii Franceze și care, la plecarea din Paris, promisese fraților Brătianu, pentru a evita o intervenție militară otomană, sprijinul său diplomatic pe lângă înalta Poartă.

Fixarea datei pentru începerea insurecției a fost deci amânată, dar totodată s-a ales un comitet executiv al mișcării format din trei persoane, care, după precizările lui Ghica, urma să aibă „deplină putere pentru a organiza și conduce acțiunea”.

În acest comitet au fost aleși Nicolae Bălcescu, Ion Ghica și Al. G. Golescu-Arăpila.

Sufletul comitetului, după cum e ușor de înțeles, urma să fie însă Bălcescu.

În focul revoluției nemulțumirea lui N. Bălcescu față de situația creată prin amânarea declanșării revoluției, avea să fie mărturisită, la 12/24 aprilie 1848, printr-o scrisoare adresată Luxiței, plecată la Buda în vederea nașterii apropiate a copilului – lucru ascuns lui Bălcescu – tocmai în momentul sosirii sale. „Nădăjduiam – îi destăinuia acesta cu patetism și întristare – că ajungând aci voi găsi duhurile altfel, încât să am o ocupație, dar slabă viață la românii noștri; acum mă căiesc amarnic

că am lăsat Parisul în momente când era atâta viață (Bălcescu se gândea evident la viața revoluționară – V.N.) într-însul.

Aici – scria el mai departe – mi-e urât de moarte. Nu poci nici ceti, nici lucra. Ce folos că sunt sănătos când moralicește sufer, și nu poci să am viață. De ai fi fost tu aci mi-ar fi rămas mulțămirea în d-a petrece unele din lungele mele ceasuri lângă tine, dar nu știu ce fatalitate mă goni ca să viu tocmai la plecarea ta.”

Peste câteva zile buna dispoziție avea să-i revină însă, fiindcă tovarășii săi au început a fi mai zoriți față de cele ce aștepta Bălcescu de la dânsii. El a fost însărcinat cu redactarea proclamației revoluționare, iar în planul general pentru organizarea revoluției, ce urma să fie declanșată simultan la București, Ploiești și Islaz, i s-a atribuit regiunea Prahovei.

Un alt motiv de însuflețire i-a fost oferit apoi de către românii din Transilvania care, prin Simion Bărnuțiu și Avram Iancu, începuseră pregătirile pentru adunarea de la Blaj de la 3/15 mai, la care erau hotărâți să participe și transilvănenii din București. Căpetenia acestora era A.T. Laurian, tovarășul său de la „Magazinul istoric pentru Dacia”.

La adunarea de la Blaj ar fi voit să participe și Bălcescu, dar, neprimind autorizația de călătorie și nevoind să lipsească prea mult timp din București, s-a văzut silit să se mărginească numai la redactarea unor „instrucțiuni”, cerute de Laurian, pentru a fi comunicate revoluționarilor transilvăneni. În aceste instrucțiuni Bălcescu sfătuia pe revoluționarii de peste munți – așa cum va face și mai târziu prin intervenția sa personală – „să nu rupă cu ungurii” ci, luptând pentru drepturile românilor, să-i facă „să înțeleagă că în unirea lor cu românii este salvarea amânduror naționalităților de către nemți și de către slavi”.

Pentru cauza clăcașilor

La începutul lunii mai, în așteptarea mesajului lui Lamartine, s-a realizat apoi și înțelegerea dintre conducătorii „Frăției” și grupul lui Heliade – înțelegere realizată prin convorbiri directe între acesta și Ion Ghica, Al. G. Golescu și Nicolae Bălcescu. Una din aceste convorbiri s-a ținut într-un boschet de liliac aflat pe malul lacului Colentina.

Cea mai tumultuoasă dintre discuțiile menționate a fost cea avută de Heliade cu Bălcescu, fiindcă ea nu s-a purtat numai în jurul programului politic al revoluției, ci, îndeosebi, asupra celui social și, în primul rând, asupra problemei agrare, Bălcescu fiind, ca și în 1840, susținătorul fără rezerve al desființării șerbiei și împroprietăririi clăcașilor.

Deși Heliade la început a susținut că el „nu poate să ia moșiile oamenilor” – „oamenii” fiind boierii – totuși, în fața argumentelor și a înflăcăării lui Bălcescu, el a trebuit să cedeze și să accepte ca text fundamental al proclamației revoluționare textul alcătuit de Bălcescu, ce urma să fie citit, apoi, cu unele adaosuri și precizări, în fața mulțimii de la Islaz.

„Sub dictarea Bălcescului – după precizările lui Ghica – Heliade a scris cu mâna lui acea proclamație și a luat-o s-o tipărească în tipografia sa de la Obor.”

După înțelegerea cu Heliade a urmat alegerea comitetului revoluționar în care, alături de membrii „Frăției”, au intrat și aderenții lui Heliade.

Comitetul inițial, alcătuit din Bălcescu, Ghica și Arăpilă, a rămas însă neschimbat, el urmând să se numească de acum înainte comisia executivă a revoluției.

În toiul convorbirilor dintre Heliade și conducătorii „Frăției” a sosit la București și mesajul lui Lamartine, adus personal de doctorul Louis Mandl, în urma căruia Ghica a fost nevoit să plece la Constantinopol pentru a intra în legătură cu noul ambasador al Franței, generalul Aupick, și apoi, susținut de acesta, cu guvernul otoman, în fața căruia avea să se înfățișeze ca reprezentant al comitetului revoluționar și apoi al guvernului revoluției.

Îndată după plecarea lui Ghica, guvernul lui Bibescu a început însă o disperată goană după revoluționarii identificați cu intenția de a-i aresta.

La 5 iunie, comitetul a hotărât declanșarea insurecției pe data de 9 iunie, fiecare din conducătorii ei urmând să pornească în ziua următoare spre locul fixat.

Deși Prahova nu s-a putut mișca în conformitate cu planul stabilit, măsurile luate de guvern n-au putut împiedica adunarea populară de la Islaz din ziua de 9 iunie, când, cu ajutorul trupelor comandate de Tell și Pleșoianu, s-a declanșat insurecția și s-a citit proclamația concepută de Bălcescu.

La 11 iunie, revoluția triumfa și în București. Bibescu, văzându-se silit să semneze constituția alcătuită pe baza proclamației de la Islaz și totodată să numească un guvern revoluționar.

În acest guvern lui Bălcescu i-a fost atribuită calitatea de secretar de stat însărcinat cu afacerile externe.

Primul act diplomatic al Guvernului Revoluției Românești

Informat de cele întâmplare, atât prin colegul său de minister, Nicolae Golescu, numit ministru al Afacerilor Interne, cât și prin Elena Filipescu, cu ajutorul căreia menținuse în mod permanent legătura cu Capitala, Bălcescu se reîntoarce imediat în București, pentru a-și exercita atribuțiile cu care fusese investit.

La 13 iunie el a adresat astfel o circulară tuturor consulatelor din București, anunțându-le constituirea guvernului revoluționar român, care-și asumase „dreptul de administrație internă independentă” a Principatului.

Circulara lui Bălcescu a fost primul act diplomatic al guvernului revoluției românești.

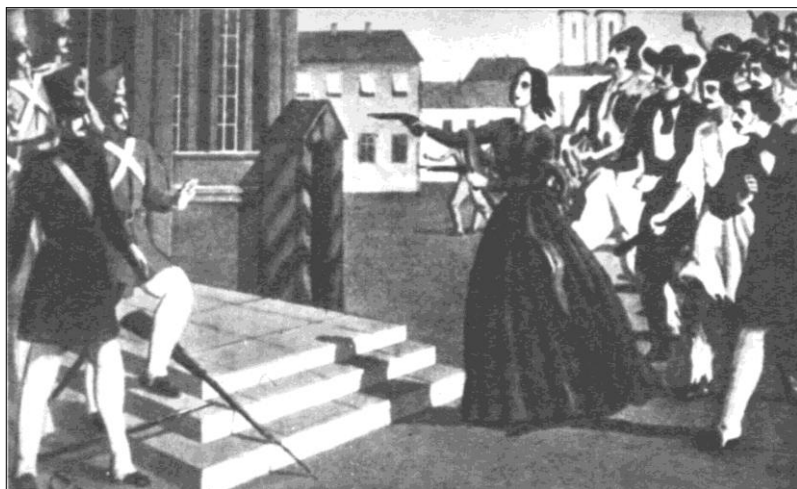
[illegible]

Actul de abdicare a domnitorului Gheorghe Dimitrie Bibescu

Revoluție și contrarevoluție

În noaptea de 13 spre 14 iunie, Gheorghe Bibescu, înspăimântat de amploarea mișcării și de consecințele ce ar putea avea asupra persoanei sale – prin intervenția Turciei și a Rusiei – semnarea constituției și numirea guvernului revoluționar, a abdicat în mod brusc, refugiindu-se la Brașov și apoi la Viena.

Fuga domnitorului a făcut necesară o restructurare a guvernului revoluționar. În noua formație guvernamentală, urmărindu-se nu prestigiul unui departament, ci întărirea autorității întregului cabinet, Bălcescu a trebuit să abandoneze Ministerul de Externe, pentru a primi calitatea de secretar al guvernului, împreună cu Al. G. Golescu, C.A. Rosetti și I.C. Brătianu, cei patru secretari fiind considerați cele mai dinamice elemente ale revoluției. Lor le incumba sarcina de a veghea asupra aplicării deciziilor guvernului și, totodată, de a păstra contactul cu administrația generală a țării.

Eliberarea guvernului provizoriu de către bucureștenii conduși de Ana Ipătescu (Tablou de Th. Kiriacoff)

Jurământul noului guvern a fost depus în ziua de 15 iunie pe Câmpul Filaretului – acolo unde, în 1843, se pusese bazele „Frăției” – în fața a zeci de mii de cetățeni.

La 19 iunie se produse însă lovitura contrarevoluționară organizată de coloneii Ioan Odobescu și I. Solomon, instrumente ale reacțiunii, dar intervenția impetuoasă a Anei Ipătescu și a maselor populare, alarmate de C.A. Rosetti și I.C. Brătianu, a obligat pe cei doi colonei rebeli să dea înapoi.

Bălcescu n-a putut lua parte la anchetarea rebelilor, fiindcă în ziua următoare a primit misiunea de a pleca grabnic la Focșani pentru a întâmpina pe diplomatul turc Talaat Efendi, aflat la Iași, și pentru a verifica zvonul pătrunderii în Moldova a trupelor țariste. Unul din punctele în care trebuia să izbucnească revoluția în Țara Românească era Telega, localitate minieră și climaterică situată pe râulețul Doftana și veche exploatare de sare, în subteranele căreia își executau pedepsele cei condamnați la „ocnă”. Muncitorii liberi care lucrau aici erau numiți „ciocănași”.

În pregătirile pentru declanșarea revoluției, lui Bălcescu i s-a atribuit regiunea Prahovei și tot lui îi revenea sarcina de a-i ridica pe „ciocănași”. Aceștia fuseseră câștigați pentru mișcare de vechii tovarăși ai lui Bălcescu din anul 1840, Marin Serghiescu-Naționalul, G. Sotir și Constantin Telegescu, care executaseră o parte din pedeapsă la ocnele locale. De altfel, simpatie pentru mișcare nutrea însuși comandantul unității militare de aici, Alexandru Cristofi, aflat în strânse legături cu Christian Tell. „Ciocănașii”, împreună cu oștenii care păzeau minele și pe „ocnașii” de acolo, urmau să „răstoarne” Ploieștiul, unde se stabiliseră legături secrete cu numeroși negustori și meseriași. Fratele lui Bălcescu, Costache, primise, în același timp, misiunea de a organiza „ciocănașii” de la Ocnele Mari.

„Ciocanașii” în ajutorul revoluției

În dimineața de 6 iunie, Bălcescu a pornit astfel în cea mai mare grabă spre Telega, unde urma să se întâlnească cu „ciocănașii” și oștenii lui Cristofi, cu care trebuia să între apoi în Ploiești în ziua stabilită. Într-o țigară el ducea ascuns un mesaj al lui Tell către Cristofi, care cuprindea acest patriotic îndemn: „Scoală-te dacă-ți iubești țara! Acum e vremea!”

Tabloul „Bălcescu în mijlocul ciocănașilor din Telega” de V. Ganea și Gh. Damian

Plecarea lui Bălcescu spre Telega a fost însă repede aflată de guvern, care trimise în urmărire a lui pe colonelul Banov în fruntea unui detașament militar călare. Acest detașament a izbutit să împiedice concentrarea revoluționarilor de la Telega, Bălcescu însuși fiind silit să-și caute scăparea în pădurile din apropiere.

Pentru orice eventualitate, gândindu-se la posibilitatea unei descoperiri, el purta asupra sa și un act de legitimație cu numele de Basil Olduck.

În apărarea drepturilor românilor

Bălcescu și ceilalți revoluționari au trebuit să dea dovadă de o îndârjită stăruință, astfel încât cele hotărâte la Islaz să devină – măcar parțial – realitate. În legătură cu alcătuirea viitoarei Adunări obștești, Bălcescu a susținut astfel, în opoziție cu Heliade și cu alți membri ai guvernului, necesitatea introducerii imediate a votului universal și direct, pe care l-a putut impune guvernului numai după o discuție care s-a prelungit în patru ședințe. Aceeași înverșunată luptă a trebuit să o ducă Bălcescu și pentru înființarea unei comisii care avea să poarte numele de „comisia proprietății”, destinată să pună cât mai grabnic în aplicare punctul 13 al Proclamației de la Islaz, privitor la desființarea șerbiei și împrăștierea țăranilor.

Și totuși niciuna din cele două reforme fundamentale ale revoluției – datorită pe de o parte tergiversărilor guvernului, care nu voia să nemulțumească marea boierime, iar pe de alta, rapidității intervenției străine – n-avea să fie realizată.

Preocupat neconținut de „revoluționarea” țării, de popularizarea în straturile țărănești a principiilor și obiectivelor ei, la 14 iulie, Bălcescu, în urma insistențelor sale, a primit din partea guvernului aprobarea de a lua sub conducerea sa vechea publicație „Învățătorul poporului”, condusă până atunci de Petrarhe Poenaru, pentru a-i da „direcția cuvenită misiiei sale în împrejurările de acum”. „Învățătorul” era destinat informării satelor, popularizării principiilor și „puncturilor” înscrise în constituție, propagandei revoluționare oneste și consecvente.

Tot pentru „revoluționarea” maselor, Bălcescu a propus, iar guvernul a acceptat, înființarea unui corp al comisarilor de propagandă, a căror misiune era de a străbate satele și orașele pentru a duce pretutindeni cuvântul fierbinte al revoluției și, totodată, pentru a asigura o legătură strânsă între guvern și popor.

O bună parte dintre acești comisari au fost numiți dintre tinerii transilvăneni care, după adunarea de la 3/15 mai, au fost siliți să se refugieze în Țara Românească.

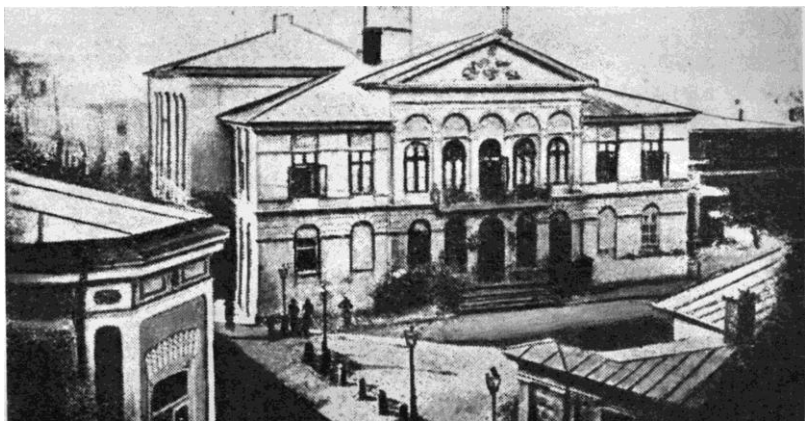
Revoluția în impas

La sfârșitul lunii iulie revoluția avea să ajungă însă într-un grav impas, fiindcă sultanul, – incitat de țarul Nicolae I. – nevoind să recunoască guvernul revoluționar și nici constituția adoptată de acesta, a trimis împotriva Valahiei o armată de 20 000 de oameni, comandată de Suleiman Pașa, a cărui misiune era de a dizolva guvernul nerecunoscut și de a restabili situația anterioară, bazată pe Regulamentul organic.

Ajungând la Rusciuc, Suleiman Pașa își trecu, la 19/31, iulie o parte din trupe la Giurgiu, de unde trimise la București pe secretarul său, Tinghir Efendi, cu ordinul de a lua contact cu mitropolitul Neofit și cu boierii reacționari – dar numai cu aceștia, ignorând total pe conducătorii revoluționari – pentru a proceda, conform Regulamentului organic, la numirea unei Locotenente domnești alcătuite însă dintr-un singur caimacam, ce avea să exercite puterea până la instalarea unui nou domn.

Alarmate de Bălcescu și de tovarășii săi, masele se mișcă însă și de astă dată cu vechea lor însuflețire și energie, Tinghir Efendi fiind astfel constrâns să între în discuții cu căpeteniile revoluționare.

Deși numeroși fruntași ai revoluției propuseră ca Bălcescu să facă parte neapărat din locotenentă, totuși neadmițând calea concesiilor el respinse demnitatea oferită, în locotenentă urmând astfel să fie aleși Ion Heliade-Rădulescu, Christian Tell și Nicolae Golescu, care, recunoscuți ca atare de Suleiman, se arătară dispuși să înlăture din constituție dispozițiile mai îndrăznețe și totodată să accepte ca ea să nu fie pusă în aplicare decât după prealabila aprobare a sultanului.

Casele lui Dinicu Golescu (în fotografie) de pe Podul Mogoșoaiei au fost sediul guvernului provizoriu.

Bălcescu a fost elementul cel mai dinamic al guvernului, atrăgând neîncetat atenția colegilor săi asupra efectelor nefaste ale politicii de compromis. Astfel, în drum spre Iași, la 22 iunie 1848, el scria lui Al.Gh. Golescu-Arăpilă, cerând, în cuvinte energice, ca ancheta privind complotul contrarevoluționar urzit de coloneii Odobescu și Solomon să fie conduși cu cea mai mare severitate: «Faceți cât mai curând judecata arestuiților. Acum avem mijloc de a ne scăpa de toți reacționarii. Trebuie ca judecata să fie foarte expeditivă... În împrejurări grele și extraordinare trebuie măsuri extraordinare. Nu faceți poezie și sentimentalism, ci dreptate strașnică».

În aceeași scrisoare Bălcescu cerea colegului său de minister să se ia măsuri urgente pentru «revoluționarea tiranilor» prin aplicarea neîntârziată a hotărârilor de la Islaz, menite să-i împroprietărească și să le acorde dreptul de vot care și le asigure participarea corespunzătoare în viitoarea Adunare obștească. «Altmintrelea — avertiza Bălcescu — revoluția noastră, care este politici și socială, se pierde pe jumătate, poate și toată».

La 25 iunie, ajuns la Focșani, el îi trimite lui Arăpilă o nouă scrisoare prin care, în ipoteza unei intervenții militare străine, îi

cere să atragă atenția guvernului asupra necesității organizării unei rezistențe naționale. În legătură cu aceasta el informează totodată că s-ar putea procura arme de la întreprinderea Hübner et Sohn din Prusia (Breslau). «Nu știu ce măsuri ați luat — scrie Bălcescu în continuare — cu înrolarea la garda mobilă și cu pandurii. Ar trebui să puneți steaguri... toba să bată în piață și astfel să chemați oamenii să se înscrie». Prin rezistență, Bălcescu înțelegea nu numai o confruntare la câmp deschis cu invadatorii, ci chiar și un război de partizani care ar fi urmat să se desfășoare în zona munților.

La sugestia lui Suleiman, o delegație urma să fie trimisă grabnic la Constantinopol pentru a prezenta sultanului constituția principatului.

La formarea delegației, atât locotenenta cât și ceilalți frunțași se gândiră din primul moment la Bălcescu, el fiind socotit cel mai indicat să susțină în fața Porții revendicările poporului român. Deși a combătut cu energie noua orientare a locotenenței, prin care se aducea o gravă diminuare autonomiei principatului, Bălcescu a acceptat totuși să facă parte din această delegație, având convingerea că, ajutat de Ion Ghica, va putea prezenta sultanului însuși textul inițial al constituției, așa cum fusese ea „decretată” de poporul român la 15 iulie.

„Stăruință și curaj, dragul meu”

În preajma plecării avea să primească o scrisoare din partea Luxiței, prin care aceasta, aflând de intervenția lui Suleiman, îi scria cu patos: „Stăruință și curaj, dragul meu, pierdeți-vă starea, viața, totul, numai drepturile dobândite nu!”

La 4/16 august, împreună cu Ștefan Golescu, Dumitru Brătianu și alți doi tovarăși, Bălcescu se afla la Giurgiu pentru a se îmbarca pe un vapor ce urma să-i ducă la Constantinopol.

Înainte de plecare el publicase însă în „Popolul suveran” un energic articol intitulat „Drepturile românilor către înalta Poartă”, prin care pledase cu energie pentru respectarea autonomiei țării.

«Să nu uităm – scria Bălcescu în încheierea articolului – că suntem datori a apăra naționalitatea și drepturile noastre, de vom fi nevoiți, chiar vărsând sângele nostru. De vom cădea în această luptă sfântă – afirma el în continuare – să cădem încai bărbătește astfel cum au trăit... părinții noștri și ca dâșii să strigăm: „Mai bine țeara noastră să se prefacă într-un întins mormânt, numai să rămână tot țeara românilor.”»

Locotenentii, pentru a da satisfacție lui Suleiman Pașa, – considerat „binevoitor” revoluției românești –, au operat însă cu de la ei putere modificările cerute de acesta, delegația urmând să prezinte sultanului textul modificat.

La Constantinopol

La 10/22 august, delegația sosi la Constantinopol, dar membrii ei avură surpriza de a constata că însoțitorul lor turc în loc să-i conducă la forurile oficiale pentru care veniseră, i-a reținut ca prizonieri la locuința sa pentru a-i constrânge astfel să accepte modificările dorite de Suleiman.

La intervenția energetică a lui Ghica ei au fost însă grabnic eliberați, dar peste câteva zile au aflat că nu vor fi primiți de sultan și că însuși Suleiman Pașa a fost înlocuit cu Fuad Efendi. Împreună cu colegii săi, Bălcescu s-a văzut astfel nevoit să adreseze un energic protest marelui vizir Reșid Pașa, precum și ministrului de Externe Ali Pașa, după care, socotindu-și misiunea încheiată, s-a grăbit a se întoarce la București pentru a participa la apărarea țării.

Singura sa bucurie la Constantinopol a fost întâlnirea cu vechiul său prieten Ion Ghica.

Arderea pe străzi a «arhondologiei» – adică a condicii rangurilor boierești – îmbrăca în acele zile de iunie semnificația voinței populare de a sfărâma relațiile feudale

La 29 august/11 septembrie, el se afla în Capitală, de care se apropia cu pași repezi Fuad Pașa, decis a lichida cu orice preț revoluția românească.

Capitala și odată cu ea țara întreagă, deși Locotenența domnească neglijase să ia măsurile de apărare propuse de Bălcescu, erau hotărâte totuși să reziste, revoluția însemnând libertatea, egalitatea, independența, viitorul.

La 5/18 septembrie, ca dovadă a spiritului ce anima pe locuitorii Bucureștiului, fusese ars pe Câmpia Libertății Regulamentul organic și odată cu el „arhondologia” rangurilor boierești alcătuită din 12 volume.

Înspăimântată, reacțiunea îi ceru lui Fuad, care staționa la Giurgiu, să intervină cât mai grabnic, revoluționarii fiind hotărâți să organizeze rezistența.

La 13/25 septembrie trupele lui Fuad ajunseră la Cotroceni unde, prin mitropolitul Neofit, generalul a invitat în tabăra sa pe principalii boieri și notabili ai Bucureștiului, cărora le-a comunicat ordinul sultanului de reintroducere a Regulamentului organic și totodată numirea lui Constantin Cantacuzino în calitate de caimacam al țării.

Fuad, alături de care se afla și generalul țarist Duhamel, a refuzat orice discuție cu purtătorii de cuvânt ai poporului și a ordonat imediat arestarea lor.

Caimacamul Cantacuzino aplică apoi conducătorilor revoluției pedeapsa exilului pe timp nedeterminat. Ținuți în tabăra de la Cotroceni timp de cinci zile, de unde trimiseră, prin ziaristul francez Ubicini, un nou protest sultanului, la 18 septembrie, cei arestați din ordinul lui Fuad au fost conduși spre Giurgiu, escortați de două escadroane turcești.

În ghimie spre exil

La Giurgiu ei fură apoi urcați pe două ghimii (mici vase de Dunăre) insalubre și porniți în susul fluviului cu destinația Semlin (astăzi Zemun, în Iugoslavia). Bălcescu a făcut drumul în aceeași ghimie cu C.A. Rosetti, Ion Brătianu și Ion Ionescu de la Brad, răbdând împreună cu ei foamea, setea și aerul înăbușitor al vasului.

La Svinița, ajutați de Maria Grant, soția lui C.A. Rosetti, care împreună cu pictorul Rosenthal, îi însoțiseră tot timpul pe uscat, ei izbutiră însă să evadeze, N. Bălcescu împreună cu Cezar Bolliac, D. Bolintineanu, A. G. Golescu (Albu) și alții – hotărâți să continue lupta alături de ardeleni – îndreptându-se spre Transilvania, iar C.A. Rosetti, Ion C. Brătianu și ceilalți prieteni ai lor, înspre Paris.

Chinuitoarea călătorie de la Giurgiu la Svinița durase nu mai puțin de 30 de zile, 14 din ele fiind petrecute în închisoarea de la Vidin.

În viața zbuciumată a lui N. Bălcescu începea un nou capitol: al luptei pentru împăcarea românilor cu ungurii, al fecundei activități din exil, al scrierii, în arșița febrei, a capodoperei sale istorice și literare: *Românii sub Mihai-Vodă Viteazul*.

„Nu poate fi fericire fără libertate”

De la Semlin, tăind în curmeziș Banatul, pe care nu-l mai văzuse din 1845, Bălcescu a pornit direct spre Sibiu, unde avea să ajungă în primele zile ale lui noiembrie. La 10/22 noiembrie, îi scria de aici lui Al. G. Golescu anunțându-l că se găsea în Transilvania pentru a afla „lămurit starea țării”, într-o altă scrisoare adresată mai târziu lui Ion Ghica preciza într-un mod mai accentuat că a venit aci pentru a „studia mișcarea românilor” transilvăneni și bănățeni. „Nu vream – adăuga Bălcescu – să merg înainte până n-oi vedea cu ochii ce avem să așteptăm de la românii de acolo.”

Satisfacții și mâhniri

Unele din lucrurile aflate l-au satisfăcut, altele l-au întristat. „Românii d-aci – îi scria lui Golescu – au început a organiza districte românești, punând funcționari români și introducând limba română în actele publice.” L-a bucurat, de asemenea, constatarea că „românii s-au pus toți în mișcare și că în capul nației se află mulți tineri care au învățat a se bate și a nu le fi teamă de război”. L-a întristat însă războiul cu ungurii, fiindcă, după cum avea să-i scrie lui Ghica, „eu aș fi dorit ca ungurii să se fi purtat altfel, să nu fi provocat pe români și să se fi înfrățit cu dânșii, căci lucrurile ar fi luat o față cu totul alta, și imperiul austriac se dezmadula”.

O altă mâhnire i-a produs-o faptul că „guvernul român”, comitetul, se arăta prea supus față de comandamentul austriac. De la Sibiu a alergat apoi la Brașov pentru a se întâlni cu Barițiu și cu ceilalți conducători de acolo, dând pretutindeni sfatul ca Transilvania să se organizeze cât mai grabnic ca „țară românească” și să se declare ca stare, și totodată ca „românimea toată câtă se afla în imperiul austriac să formeze un corp nedespărțit, având aceeași organizație și aceeași administrație”.

„Lucrul nu e sfârșit – preciza Bălcescu în scrisoarea către Ghica – ci numai început într-aceste locuri.”

Atât de la Sibiu, cât și de la Brașov, Bălcescu s-a interesat apoi îndeaproape de situația din Țara Românească, unde continuau a se face „arestuiri”. „În mai multe locuri – îi scria el lui Golescu – poporul nu se supune”, în diferite sate din județele Teleorman și Argeș, țăranii ținând piept trupelor invadatoare. „Țara e gata și credincioasă revoluției”, afirma Bălcescu în aceeași scrisoare.

Agitația produsă în Transilvania de prezența și acțiunea lui N. Bălcescu au determinat însă autoritățile habsburgice – incitate și de caimacamul Cantacuzino – să-l pună sub o severă observație, el văzându-se astfel silit să părăsească Transilvania pentru a se îndrepta spre Paris, unde se adunase cea mai mare parte a exilaților.

Pe la mijlocul lunii decembrie se afla la Belgrad unde îl așteptau mai multe scrisori de la Ghica, acesta rugându-l stăruitor să vină la Constantinopol pentru a se consulta asupra noii situații.

La 16/28 decembrie, hotărât să dea urmare chemării lui Ghica, el îi scria acestuia că peste câteva zile va porni spre Constantinopol pe calea maritimă Triest-Atena.

Întâlnirea cu Ghica, pe care nu-l mai văzuse de aproape un an, a fost plină de efuziuni și de satisfacții reciproce. Urmară zile și nopți de sfat în care au fost scrutate toate eventualitățile și toate posibilitățile, ambii prieteni fiind hotărâți să continue revoluția. Pentru aceasta trebuiau însă adunate din nou rândurile răzlețite și creat un nou instrument de acțiune.

Hotărârea lui Bălcescu și a lui Ghica e adoptată și de ceilalți tovarăși aflați în capitala Turciei, Bălcescu fiind ales secretar al emigrației.

„Unimea națională – singurul principiu de viață”

La 8 martie, semnând în noua sa calitate, Bălcescu adresează o proclamație către toți exilații și emigrații, afirmând cu toată însuflețirea: „Nu poate fi fericire fără libertate, nu poate fi libertate fără putere și noi românii nu vom putea fi puternici până când nu ne vom uni cu toții într-unul și același corp politic. Unimea națională – conchidea Bălcescu – e dar singurul principiu de viață, singurul principiu de mântuire pentru noi.”

În încheierea proclamației el propunea înființarea unui comandament unic al emigrației. Ca șef al acesteia – pentru a se evita rivalitățile dintre munteni și, totodată, pentru a se marca în mod concret principiul unității naționale – urma să fie ales moldoveanul Costache Negri, amfitrionul marilor manifestații patriotice de la Mânjina.

Opoziția lui C.A. Rosetti și a altor exilați de la Paris va face însă ca proiectul lui Bălcescu să nu se poată realiza.

Setea de țară și de luptă îl mistuie puternic. „Prefer mai mult – îi scria lui Al. G. Golescu la 28 martie – o viață tâlhărească în Carpații noștri, decât a peri sau a trăi ticăloșește în țări străine.”

Urmărind situația din sud-estul Europei și îndeosebi din Transilvania, unde românii sub comanda lui Avram Iancu izbutiseră să organizeze o puternică armată populară, Bălcescu, în deplin acord cu Ghica, făurește planul împăcării între români și unguri și, totodată, al formării unei legiuni românești care, luptând alături de oștile generalului Bem, învingătoare împotriva trupelor habsburgice, să izgonească armatele cotropitoare din Principate, deschizând astfel calea libertății și unirii lor.

Transilvania, în concepția lui Bălcescu, trebuia să devină un bastion al revoluției românești. Dar pentru realizarea îndrăznețului plan era nevoie ca Bălcescu să ia contact direct cu conducătorii revoluției maghiare și, în primul, rând cu Ludovic Kossuth, și totodată cu Avram Iancu care apăra Munții Apuseni cu îndârjire.

O mamă sacrificată „datorinții către țară”

Plecarea spre Ungaria și Transilvania însemna însă bani – bani care i-au lipsit și la Belgrad – și pe care nu și-i putea procura decât de la mama sa, pităreasa Zinca, supusă la încercări dintre cele mai grele, trei dintre fiii săi fiind în exil.

Într-o scrisoare trimisă lui Al. G. Golescu în această perioadă Bălcescu face mamei sale unul din cele mai zguduitoare portrete. „Biata muma mea – exclama Bălcescu cu înduioșare – singura dragoste și adorație a mea, e așa de nenorocită. Totdeauna am sacrificat-o datorinții mele către țară. De zece ani de când o tot fac să sufere pe dânsa, care nu poate găsi mângâiere în convicții puternice ca ale noastre. Imaginea mumă-mii, bătrână, bolnavă, nenorocită, ea care e așa de bună, care a jertfit atâta pentru noi și care acum suferă atâta, e neîncetat înaintea ochilor mei.”

În sfârșit, la începutul lunii aprilie banii sosesc, iar Bălcescu pleacă împreună cu Ion Bălăceanu, Niță Magheru – nepotul generalului – Alecu Mănu, însoțiți și de căpitanul italian Monti și de contele polonez Ilinski, spre Belgrad. De la Constantinopol la Belgrad, mergând în galopul cailor, călătorii noștri n-au făcut decât trei zile și patru nopți, străbătând în acest timp câmpia Adrianopolului, Rumelia, Munții Balcani, Bulgaria și Serbia. „Din 24 de ore – avea să scrie mai târziu unul din cronicarii expediției – una singură ne-o îngăduiau ca să mâncăm și două pentru odihnă. Restul timpului galopam”.

Tratatativele cu Kossuth

La 7/19 mai, Bălcescu se afla la Mehadia, unde are prima întâlnire cu generalul Bem. Generalul îl primește cu amabilitate, dar pentru proiectele lui Bălcescu e nevoie de asentimentul lui Kossuth și al guvernului revoluției, care se afla la Debrețin. După o săptămână Bălcescu se afla la reședința guvernului și începea discuțiile cu Kossuth. În zilele următoare, pe lângă Kossuth, Bălcescu are convorbiri însuflețite cu miniștrii Batthyány Kázmér și Szemere Bertalan.

În același timp, el intră în relații și cu deputații români Eftimie Murgu, Alexandru Buda, Sigismund Pop, care militau și ei pentru o înțelegere cu revoluționarii maghiari, îndemnând și sprijinind pe acesta din urmă să înființeze revista *Democrația*.

Discuțiile cu conducătorii guvernului maghiar – dominat de elementele aristocratice – se desfășoară însă cu anevoință fiindcă aceștia nu împărtășeau ideea lui Bălcescu de a se acorda românilor drepturile naționale cerute la 3/15 mai pe Câmpia Libertății.

Timp de câteva săptămâni discuțiile stagnează, Bălcescu fiind silit să însoțească guvernul maghiar la Pesta unde își fixase noua reședință.

Pesta nu i-a mai oferit de astă dată nici măcar bucuria unei întâlniri cu Luxița, deoarece aceasta se stabilise între timp la Viena. Nu avea să o mai vadă niciodată!

Atât Kossuth, cât și ceilalți confracți ai săi vor deveni mai accesibili față de proiectele lui Bălcescu abia după pătrunderea forțelor țariste în Transilvania și Ungaria, înaintarea vertiginoasă a acestora amenințând de moarte pozițiile cucerite anterior. La 14 iulie, alarmat de precipitarea evenimentelor și hotărât să reziste asalturilor inamice, Kossuth e nevoit astfel să asigure pe Bălcescu că va satisface dezideratele românilor – o lege în acest sens urmând

să fie votată în cel mai scurt timp – rugându-l totodată să plece în munții lui Iancu pentru a se încheia pacea cu craiul românilor. Chestiunea prezenta o extremă urgență, fiindcă de răspunsul lui Iancu depindea retragerea trupelor maghiare angajate în luptele cu acesta și dirijarea lor pe noile câmpuri de operații.

Bălcescu, deși dispozițiile legii promise nu erau încă prea clar conturate, a acceptat totuși să plece neîntârziat la Iancu, convins că prin aceasta slujește cauza politică și națională a ambelor popoare.

La 20 iulie, Bălcescu ajungea la Cluj, de unde, călare, va pleca apoi spre Câmpeni, unde se afla lagărul lui Iancu.

Drumul e lung și Bălcescu îl străbate înfiorat de amintirea răscoadelor lui Horea și a luptelor recente ale lui Iancu. Flăcări uriașe răsărite dintre pâcuri de brazi îi luminează calea spre adâncul munților. Din când în când e întâmpinat de tulnicele moșilor care răsună din culme în culme.

La 30 iulie, ajunge la Câmpeni, unde Iancu îl primește cu o adâncă dragoste, iar tribunii și prefecții săi îl înconjoară cu o vie simpatie. Din nefericire, propunerile de pace ale lui Kossuth, destul de ambigue de altfel, soseau prea târziu pentru a mai putea schimba mersul lucrurilor, armatele guvernului maghiar fiind învinse pretutindeni.

Pacea propusă de Kossuth e acceptată totuși, Bălcescu fiind autorizat de Iancu să comunice conducătorului maghiar că românii, în cazul că nu vor mai fi atacați, sunt hotărâți să înceteze luptele.

Bălcescu aleargă să ducă vestea lui Kossuth, care între timp se retrăsese la Seghedin, dar nu mai poate să-l întâlnească, fiindcă trupele țariste ajunseseră deja la Arad și se aflau în drum spre Banat. La 13 august se producea capitularea maghiară de la Șiria.

Un vânzător de donițe

Pentru a nu cădea în mâinile generalilor țariști Bălcescu se vede nevoit a se reîntoarce la Iancu, care îl va adăposti în lagărul său timp de câteva săptămâni. „Nu-ți poți închipui – avea să-i scrie el mai târziu lui Ghica – ce am suferit atunci văzând toate iluziile mele pierdute pentru totdeauna.”

La începutul lui octombrie, deghizat în țăran moț, cu fața spoită, și însoțit de câțiva oameni ai lui Iancu, Bălcescu, hotărât să treacă printre cordoanele țariste, pornește spre Semlin urcat într-o căruță încărcată cu donițe și cu ciubere. „Am făcut această călătorie – îi relatea Bălcescu lui Ghica – în zece zile, vânzând donițe din sat în sat și din oraș în oraș. Am trăit rău, dormind tot mereu pe iarba umedă, în ploaie, fără foc, hrănit rău... La Panciova am petrecut o zi întreagă în piață certându-mă cu babele câte un ceas, pentru un creișar”.

La Semlin – sub numele de Alexandru Ionescu – se urcă pe un vapor austriac și pornește spre Viena, iar la 16 octombrie va sosi la Paris.

„... eu asemenea am muncit și am pățimit pentru dreptate”

La sosirea sa în capitala Franței, Bălcescu a găsit emigrația română profund dezbinată pe chestiunea șefiei și, totodată, din cauza aprecierilor divergente făcute asupra activității guvernului revoluționar și a manipulării unor fonduri destinate revoluției.

Amărăciunile legate de această situație nu l-au împiedicat însă să desfășoare o intensă activitate publicistică și diplomatică, „țintele” revoluției și viitorul poporului român preocupându-l neconținut. El întreține totodată strânse legături cu reprezentanții emigrațiilor poloneză, maghiară și italiană – Adam Czartoryski, Ladislau Telelei, Daniel Manin – angajați și ei în aceeași luptă împotriva imperiilor cotohotoare și subjugătoare.

La Londra

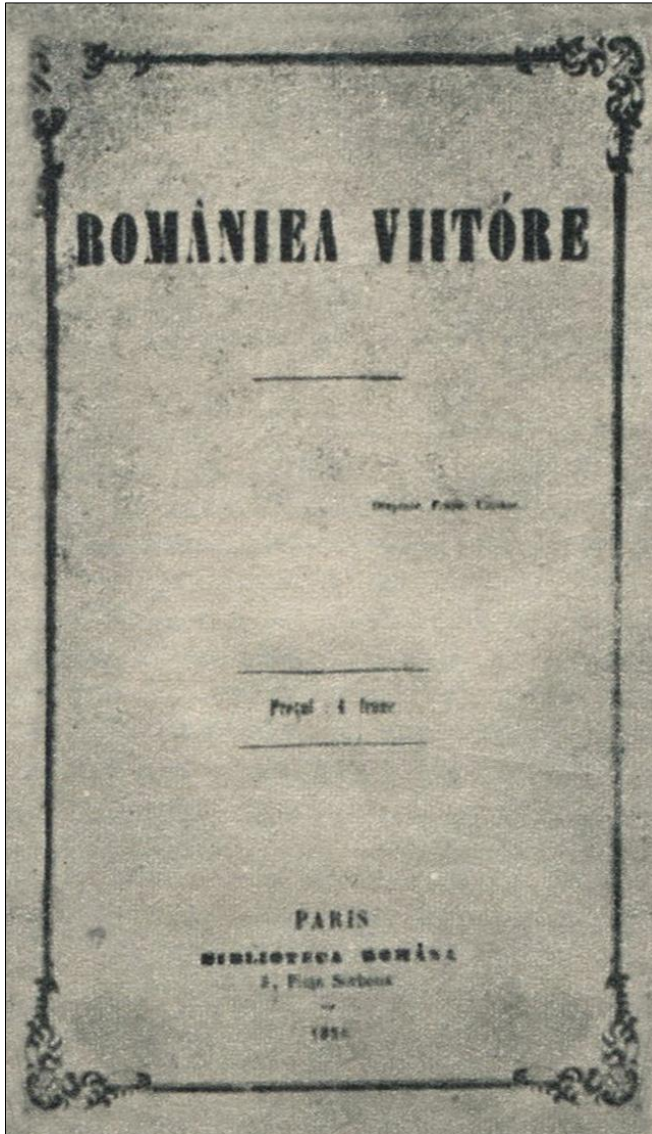
La sfârșitul lunii decembrie 1849, deși strâmtorat în privința banilor, pleacă la Londra pentru a expune cauza principatelor lordului Paimerston, ministrul de Externe al Marii Britanii, precum și altor bărbați politici englezi. Întâlnirea sa cu Paimerston – care avea să-l primească la 17 ianuarie – a fost pregătită de lordul Dudley Stuart, căruia îi trimisese în prealabil un memoriu asupra dezideratelor românești. Paimerston, care, ca semn de atenție, i-a acordat audiența chiar a doua zi după reîntoarcerea sa la Londra după o absență de mai multe zile, l-a primit „tare bine și cu multă afabilitate”, l-a lăsat să spere „că ocupația (principatelor) nu va ține mult”.

Odată cu Bălcescu au pornit spre Londra și reprezentanții emigrației maghiare, Ladislau Teleki și Iuliu Andrassy, viitorul ministru de Externe al Austro-Ungariei, cu ajutorul cărora și al exponenților emigraților polonezi, ruși, cehi, moravi și slavi de sud, va constitui un comitet secret revoluționar pentru Europa răsăriteană. La Londra, prin intermediul doamnei Milnar-Gibson, intră în relații și cu aderenții lui Mazzini, precum și cu socialistul Louis Blanc.

Șederea sa în capitala Angliei a fost însă foarte scurtă, fiindcă, la 22 ianuarie, el se afla din nou la Paris. Motivele acestui scurt „séjour” au fost explicate de Bălcescu într-o dramatică scrisoare adresată lui Ghica, la 4 ianuarie, îndată după sosirea sa la Londra. „Eu – scria Bălcescu, care trecuse Canalul Mânecii numai cu 400 franci – mă aflu tare ușor de parale. De abia mai am 200 franci, căci aici la birt plătesc 17 fr mâncarea și șederea pe zi, fiind neapărat a avea un apartament bun spre a putea primi lumea. Măine însă voi căuta a lua un apartament mai modest, cu săptămâna. Toată speranța îmi este în 30 galbeni ce aștept să-mi sosească d-acasă în zilele acestea”.

„D-acasă” însemna însă de la bătrâna lui mamă, care scosese în vânzare noi „acareturi” pentru a-și putea ajuta fiul în necurmata lui luptă națională.

La 13 ianuarie, lipsa banilor era mărturisită din nou. „Eu aci am sfârșit banii și am scris la Paris ca să capăt vreo 300 fr, altminterlea rămâi zălog în Londra, căci nu credeam că voi întârzia mai mult de zece zile.”

Coperta cărții „România viitoare”

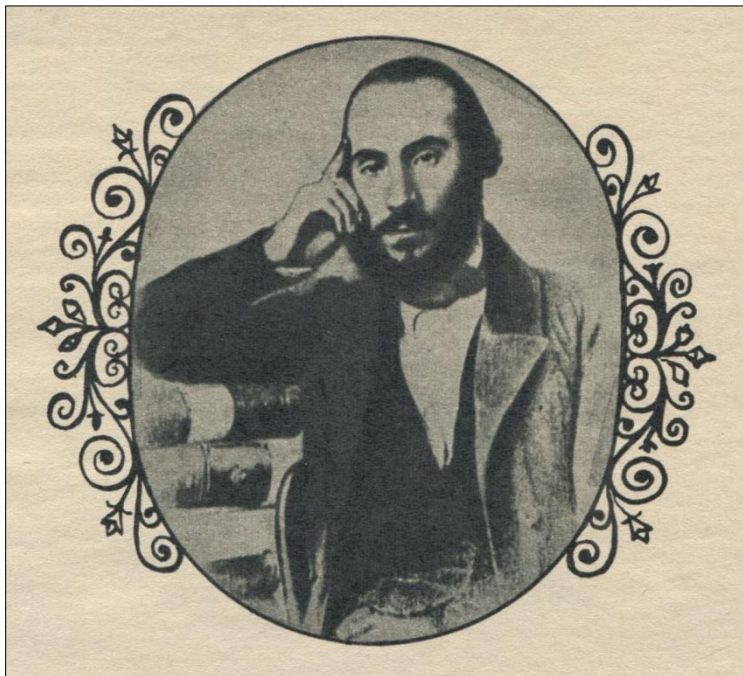
Revenit la Paris, Bălcescu se consacră cu neistovita sa energie și pasiune redactării broșurii *Question économique des Principautés Danubiennes*, continuării scrierii dedicate lui Mihai Viteazul, prin care voia să pună „piatra de temelie a unității naționale”, și totodată pregătirii apariției revistei proiectate, care urma să se numească „România viitoare”.

În luptă cu moartea

Spre sfârșitul anului 1850, izbucnind noi divergențe între exilați, Bălcescu își mărturisește intenția de a părăsi arena frământărilor politice pentru a se dăruia cu exclusivitate istoriei lui Mihai. Eforturile creației și totodată starea sănătății sale îi cer însă și un loc de liniște, cu lanuri de grâu și păduri de brazi, și Bălcescu se gândește o clipă să-l găsească fie în Dobrogea, unde amicul său Ion Ionescu de la Brad primise o importantă misiune agronomică, fie în Transilvania, în munții lui Iancu. Dar cum niciuna din aceste dorințe nu se poate realiza, la începutul lunii mai, constrâns și de situația materială precară, el se retrage la Viile d'Avray, în apropierea Parisului, unde scrie intens la opera începută. Aniversarea zilei de 3/15 mai 1848 îl readuce însă la Paris pentru a rosti discursul festiv la serbarea organizată pentru pomenirea acesteia. Intitulat *Mișcarea românilor din Ardeal la 1848*, discursul lui Bălcescu, publicat în revista „Junimea română”, avea să fie cea mai emoționantă și mai viguroasă evocare a acestei zile memorabile a Transilvaniei, un adevărat imn înălțat luptelor pentru libertate ale transilvănenilor, marilor lor cărturari și eroi naționali.

Însuflețitul și luminosul său discurs de la 15 mai 1851 avea să fie însă și cântecul său de lebadă, acesta fiind ultima sa manifestare publică. Parcele nu-i mai hărăziseră decât 18 luni de viață...

Scria în schimb zi și noapte la clasica operă închinată lui Mihai. Epopeea marelui erou îi apare ca întruchiparea celor mai vibrante și, totodată, a celor mai semnificative momente din istoria poporului român pentru realizarea marelui său vis: unitatea națională.

Nicolae Bălcescu

La 26 iulie, se vedea însă silit să-i mărturisească lui Ghica: „Sunt tare bolnav, din zi în zi mai mult.” Obrajii săi devin din ce în ce mai palizi, ochii tot mai aprinși, mâinile tot mai albe. Febra îl mistuie neconținut, scuipă sânge și slăbește mereu. Obsesia morții începe să-l stăpânească. Scrie totuși mereu, scrie nu ziua, scrie noaptea, scrie fără a se odihni, având ca singure preocupări: Mihai, România.

În această perioadă apare în viața sa o nouă figură de femeie – Luxița fiind acum la București – care avea să se îngrijească de el cu cel mai pur și mai dezinteresat devotament: Maria Cantacuzino. Moldoveancă de origine, fostă soție a cneazului Alexandru Cantacuzino, Maria s-a stabilit la Paris în toamna anului 1850, într-o perioadă când Bălcescu desfășura o atât de energică activitate publicistică și politică.

Îngrijorată de soarta fratelui său, în luna septembrie sosește la Paris și sora sa Sevastița, care-i aducea sărutările, lacrimile și totodată ultimele bijuterii ale mamei.

La începutul lui octombrie, întovărașit de Sevastița, Bălcescu se hotărăște să plece în sudul Franței pentru a se bucura de o climă mai dulce. Se stabilește în localitatea Hyeres, din apropierea Toulonului, unde avea să vină în curând și Maria Cantacuzino. „L-am găsit – avea să scrie aceasta mai târziu lui V. Alecsandri – într-o stare a sănătății care nu lăsa nici o nădejde de vindecare; dar – adăuga devotata prietenă – fie că n-a voit să întristeze bucuria revederii, fie că-și făcea iluzii, mi s-a părut plin de curaj și mi-a vorbit despre planurile sale de viitor. Lucra cu o ardoare care-i atesta totuși temerile: se scula adeseori noaptea pentru a scrie la Istoria sa despre Mihai Viteazul. Aceste eforturi îl epuizau!... i-am propus să-mi dicteze, iar eu să scriu... Amintirea acestor ore de lucru, întrerupte de discuții, este una din cele mai de preț pe care am păstrat-o despre intimitatea noastră frățească.”

O mare mângâiere i-a adus vizita la Hyeres a vechiului său amic Al. G. Golescu-Negru.

„Va sosi ziua fericită”

Lovitura de stat a lui Napoleon al III-lea de la 2 decembrie 1851, prin care s-a pus capăt celei de-a doua republici franceze, de la care revoluționarii români speraseră atât, îi inspiră reflexii pe cât de dureroase pe atât și de profetice. Adresându-se zeiței Libertății, și prin ea tuturor luptătorilor pentru libertate, Bălcescu scria pe o bucățică de hârtie aceste cuvinte: „Crede, zeiță, că va veni ziua fericită, ziua izbăvirii, când omenirea întreagă se va scula... atunci nu va mai fi nici om rob, nici nație roabă, nici om stăpân pe altul, nici popor stăpân pe altul, ci domnirea Frăției și a Dreptății. Aceste cuvinte, ce am dat odată ca deviză nației mele, vor domni lumea, atunci așteptarea, visarea vieții mele se va împlini; atunci toți românii vor fi unu, liberi și frați. Vai! – adăuga el în încheierea acestor rânduri – Nu voi avea noroc a vedea această zi, dar și eu

asemenea am muncit și am pățimit pentru dreptate, și cel din urmă al meu cuvânt va fi încă un imn ție, țeara mea mult dragă.”

Dar Bălcescu nu avea să-și mai revadă niciodată patria. O scurtă întâlnire cu familia are loc la 8 septembrie 1852 la „vorbitorul” unui pichet de grăniceri, și asta a fost tot. Neobținând din partea domnitorului Știrbei autorizația de a se întoarce în țară, îl regăsim pe Bălcescu la Palermo, unde avea să se stabilească la 17 octombrie.

În scurtul timp care îi mai rămăsese de trăit a locuit la hotelul „Alia Trinacria” de pe via Butera, un hotel elegant care găzduise numeroși călători iluștri și chiar capete încoronate. De aici – ajuns la limita puterilor – adresează ultimele scrisori lui Ghica, Alecsandri, Golescu-Negru, M. Kogălniceanu, I. Bălăceanu – vechii săi prieteni –, Maria Cantacuzino, mamei și surorilor sale.

Ar fi dorit imens să aibă lângă sine măcar un suflet de român. Nimeni nu s-a îndurat totuși să răspundă ultimei sale chemări. Abia împlinise 33 de ani când marea sa inimă a încetat să bată...

„Istoria românilor sub Mihai vodă Viteazul”, rămasă neterminată, i-a reținut ultimul gând, ultima văpaie.

În ziua următoare a fost condus apoi pe brațe străine la cimitirul Capucinilor. Într-un mormânt individual? Într-o groapă comună? Lucrurile au rămas până astăzi nedesluite și nimeni n-a putut indica vreodată – deși s-au întreprins numeroase cercetări atât de către contemporani, cât și de către urmașii săi – locul exact unde a fost înmormântat Bălcescu.

Amintirea sa va rămâne însă vie și puternică în orașul care i-a primit obștescul sfârșit.

Pe zidul din față al hotelului „Alia Trinacria” se va pune astfel, alături de o placă a lui Garibaldi, și o placă ce amintește trecătorilor că în acest loc a murit „Nicolo Bălcescu, insigne storico e fervido patriotta, combattente per il risveglio della Romania moderna”.

Una din străzile orașului se cheamă Nicolo Bălcescu, iar în grădina publică i s-a așezat un bust al cărui vecin este marele Garibaldi.

Pelerinii români îi caută mereu urmele și așază cu pietate buchete de flori pe soclul lui.

RELAȚIILE LUI NICOLAE BĂLCESCU CU
CĂRTURARI ȘI LUPTĂTORII ROMÂNI DIN
TRANSILVANIA

Relațiile lui N. Bălcescu cu cărturarii și luptătorii români din Transilvania

Strâns legat prin toate fibrele simțirii, inteligenței și energiei sale de revoluția din Țara Românească, pe care a servit-o până la capăt cu un sublim devotament, N. Bălcescu a fost puternic captivat și de desfășurarea și țelurile revoluției din Transilvania în care, așa cum avea să mărturisească în anii dureroși ai exilului, a văzut una din cele mai eroice manifestații ale poporului român. „În acea vreme – scria N. Bălcescu, în 1851, evocând împrejurările în care fusese lichidată revoluția din Țara Românească, iar căpeteniile ei osândite la exil – când inima îmi era zdrobită căci din toate părțile vedeam naționalitatea română călcată și strivită de dușmanii streini, fusei fericit a găsi acolo pe acele piscuri uriașe, pe deasupra norilor, o naționalitate și o viață românească înfocată și puternică. Cu ce entuziasm frenetic fusei aclamat și binecuvântat de toți acei țărani când le spusei că am venit să le aduc urări de noroc și izbândă din partea fraților din țară, minunați de vitejia lor! În ce tăcere adâncă – arăta el mai departe – mă înconjurau și mă ascultau ei când le vorbeam de puterea nației române, de numărul ei, de întinderea pământului ce i-a dat Dumnezeu și de ursitele mărețe ce o așteaptă în viitor.”¹

Elogiului oamenilor avea să-i urmeze elogiul patriei lor, Transilvania, „țară mândră și binecuvântată între toate țările semănate de Domnul pe pământ” așezată „pe culmea cea mai înaltă a munților Carpați” care, în viziunea lui N. Bălcescu, „semăna a fi un măreț și întins palat, capodoperă de arhitectură, unde sunt adunate și așezate cu măiestrie toate frumusețile naturale ce împodobesc celelalte ținuturi ale Europei... Aci – continuă Bălcescu în marele său imn închinat Transilvaniei – stejarii, brazii, și fagii trufași înalță capul lor spre cer; alături te afunzi într-o mare de grâu și porumb, din care nu se mai vede calul și călărețul.

¹ N. Bălcescu, *Opere*, I, part. II, *Scriseri istorice, politice și economice*. București, 1940, p. 129. Ediția G. Zane.

Ori încotro te-ai uita, vezi colori felurite ca un întins curcubeu și tabloul cel mai încântător farmecă vederea: stânci prăpăstioase, munți uriași, ale căror vârfuri mângâie norii, păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoritoare, gârle a căror apă curge lin printre câmpiile înflorite, pâraie repezi, care mugind groaznic se prăvălesc în cataracte printre acele amenințătoare stânci de piatră care plac vederii și o spăimântează totdeauna. Apoi în tot locul dai de râuri mari, cu nume armonioase, a căror unde poartă aurul. În pânțele acestor munți zac comorile minerale cele mai bogate și mai felurite din Europa: sarea fierul, argintul, plumbul, mercuriul, zincul, cobaltul... și, în sfârșit, metalul cel mai îmbelșugat decât toate, aurul pe care îl vezi strălucind până și prin noroiul drumurilor”².

Astfel de mărturisiri, exprimate în forme literare de o emoționantă frumusețe, nu puteau izvorî decât dintr-o adâncă și sigură cunoaștere atât a oamenilor, cât și a pământului lor, și mai ales dintr-o dragoste imensă, copleșitoare, hrănită neconținut de un patriotism fără de margini.

Și într-adevăr, N. Bălcescu, ca și M. Eminescu și N. Iorga mai târziu, s-a entuziasmat de farmecul și istoria Transilvaniei încă din adolescență, a urmărit cu pasiune scrierile cărturarilor ei, a căutat legătura cu dâșii, și-a purtat pașii prin marile burguri transilvane – Brașovul, Sibiu, Clujul – și-a oglindit privirile visătoare în apele Mureșului și ale Arieșului, a urcat piscurile Munților Apuseni, a poposit în căsuțele românești de la Hațeg, Abrud și Câmpeni, a ascultat doinele și cântecele de luptă ale moșilor, s-a ospătat cu ei, cu Craiul și cu tribunii lor, în pajiștile pădurilor seculare, s-a identificat cu setea lor de libertate, s-a închinat împreună cu ei la icoana de aur a României unite.

La împlinirea unui secol și jumătate de la nașterea sa, considerăm necesară, ca un omagiu al urmașilor tribunilor de odinioară, o cercetare asupra legăturilor sale directe cu cărturarii și luptătorii Transilvaniei, cu toți acei care au fost alături de inima, de ideile și de visurile sale.

² N. Bălcescu, *Opere. Vol. II.* București, Editura Academiei, 1953, p. 207–208.

*

Întâiul contact al lui N. Bălcescu cu gândirea istorică transilvăneană și cu problemele ei s-a efectuat prin intermediul reprezentanților „Școlii Ardelene” și îndeosebi prin Petru Maior, a cărui „Istorie pentru începutul românilor în Dakia” apăruse cu șapte ani înainte de nașterea sa. Istoria lui Maior a contribuit, după cum se cunoaște, în mod hotărâtor la formarea spiritului patriotic al întregii generații pașoptiste și, îndeosebi, după propriile lor mărturisiri, la inițierea în problemele istoriei și ale limbii românești a lui Ion Heliade-Rădulescu, Petrache Poenaru, ambii foști elevi ai lui George Lazăr – el însuși un fervent admirator al lui Maior – C. Negruzzi, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, M. Kogălniceanu și, totodată, a lui N. Bălcescu. „Idealul nostru – preciza Heliade într-o scrisoare adresată lui Petrache Poenaru, fostul său coleg de la „Sf. Sava” – era limba românului, traiul lui într-o viață potrivită cu viața națiilor civilizate. Ți-aduci aminte – întreba el pe Poenaru – când a ieșit „Istoria pentru începutul românilor” a fericitului Petru Maior? O citeam împreună și câte idei frumoase se frământau în capetele noastre? Ce închipuiri ne făceam a ne vedea aievea visările noastre?”³ Unul din principalii biografi ai lui Heliade, istoricul literar Gh. Bogdan-Duică, cercetând lecturile „părintelui literaturii române” avea să afirme în studiul consacrat acestuia că „efectul cetirii «Istoriei» lui Maior, a fost enorm, a fost atât de enorm încât, mai târziu, Heliade începu să creadă că atunci mâna Domnului s-a întins spre el și l-a chemat pe calea mântuirii”⁴.

Un efect asemănător a avut citirea cărții lui Maior și asupra lui C. Negruzzi, care, în „Amintirile din junețe”, mărturisea că a „învățat românește” din istoria învățatului transilvănean pe care o aflase în biblioteca tatălui său alături de „Letopisețul” lui Nicolae Costin⁵.

³ Curierul de ambe sexe, II, ed. II, p. 238.

⁴ Gh. Bogdan-Duică, *Istoria literaturii române moderne. Întâii poeți munteni*, Cluj, 1928, p. 47.

⁵ C. Negruzzi, *Cum am învățat românește*, în „Curier de ambe sexele 1, nr. 22, p. 337–343. Vezi și ediția Alexandru Lăpușneanu, București, Editura pentru literatura, 1966, p. 7–14.

Pentru George Barițiu și colegii săi de la „Liceul regio academic” maghiar din Cluj, cartea lui Maior – citită în 1829 – a avut efectul „scânteilor unui fulger... O mulțime de presimțiri și idei – destăinuiește Barițiu – care dormitau în noi se deșteaptară deodată ca printr-un farmec puternic, exaltația și fanatismul că noi sântem români și nu altceva și, nu mai avea nici un cumpăt, nu mai cunoștea nici un hotar”⁶. Spre cartea lui Maior se îndrepta în 1835 și M. Kogălniceanu care, la 12/24 august, cerea de la Berlin tatălui său – cerere repetată și la 26 ianuarie 1836 – să-i trimită „Istoria” acestuia pentru a încerca să scrie el însuși o istorie „completă” a românilor⁷.

Deși tânărul istoric n-a putut accepta aserțiunile lui Maior cu privire la originea pur romană a poporului român, spiritul și entuziasmul său patriotic l-au cucerit fără rezerve. În 1843, la rostirea *Cuvântului introductiv la cursul de istorie națională* deschis la Iași, M. Kogălniceanu afirma astfel că: „Petru Maior prin „Istoria pentru începutul românilor” ca un nou Moisi a deșteptat duhul național (al românilor)... și lui îi datorăm o mare parte din impulsul patriotic ce de atunci s-a pornit în tustrele provincii a vechii Dacii.”⁸

Același ecou l-a avut „Istoria” lui Maior, ca și scrierile celorlalți exponenți ai Scolii Ardelene de altfel, și în sufletul lui N. Bălcescu. În amintirile sale despre adolescența acestuia, I. Ghica afirmă că în caietul de însemnări istorice al lui N. Bălcescu, întocmit în anul 1832, pe când, în vârstă de 13 ani, era elev la „Sf. Sava”, Petru Maior figura în fruntea tuturor istoricilor studiați de precocile învățat, urmat de cronicarii Dionisie Fotino, Constantin Căpitanul Filipescu, Radu Greceanu. „Aceasta m-a mirat cu atât mai mult – precizează memorialistul – că pe atunci nu se pomenea în școalele noastre de istorie națională.”

⁶ Vezi V. Netea, *George Barițiu, Viața și activitatea*, București, Editura științifică, 1966, p. 34.

⁷ M. Kogălniceanu, *Scrisori*, București, 1913, p. 74, 80 (ediția P. V. Haneș).

⁸ M. Kogălniceanu, *Opere, I, Scrieri istorice*, București, 1946, p. 446 (ediția A. Oțetea).

De-abia de câteva luni Florian Aaron începuse un curs elementar de istorie generală, în care vorbea despre asirieni și egipteni; nu ajunsese (încă) nici la greci, nici la romani⁹. Întâii profesori de istorie românească ai lui N. Bălcescu, aleși de el însuși, au fost astfel învățații Școlii Ardelene, considerați ca „apostoli” ai ideii naționale, și cronicarii munteni, ale căror scrieri avea să le studieze cu o adevărată voluptate. Aruncând în 1851 – pentru a celebra Revoluția de la 1848 – o privire asupra istoriei Transilvaniei și a cărturarilor ei, Bălcescu exclama cu entuziasm: „Știm cu toții cine fură cei dintâi apostoli ai românismului. Cine nu cunoaște numele glorioase ale lui Iorgovici, Șincai, Cichindeal, Petru Maior, Micu-Klein, Lazăr, care prin școli, prin cultivarea limbii și a istoriei puseră stâlpii de temelie ai naționalității române și propagă ideia unității sale.”¹⁰

Marea idee, al cărei principal stegar în cadrul generației sale avea să devină el însuși, i-a fost revelată astfel de către învățații Transilvaniei, care, prin scrierile lor, au pus bazele ideologiei sale naționale.

Sub alte forme, cu o stăruință din ce în ce mai accentuată, ea avea să-i fie apoi înfățișată și de către cărturarii transilvăneni contemporani – profesori, istorici, filologi, publiciști, luptători politici – cu care a venit în contact direct, aceștia continuând cu o energie sporită duhul neînfrânt al întemeietorilor Școlii Ardelene. Primul dintre ei a fost însuși profesorul său de istorie de la „Sf. Sava”, Aaron Florian, originar din satul Rod, din apropierea Sibiului. Florian venise la „Sf. Sava”, după un scurt popas la Craiova, din Goleștii lui Dinicu Golescu, unde, adus de acesta, contribuisese, împreună cu Heliade, la înființarea și dezvoltarea acelei îndrăznețe „școli slobode, obștești” unde se puteau înscrie „fii nobleții, ai norodului” și chiar și ai „robilor pământeni și streini pentru limba românească, nemțească, grecească, băștinașă și italienească”¹¹.

⁹ I. Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri*, București, Editura pentru literatură, 1967, p. 343.

¹⁰ N. Bălcescu, *Opere*, I, part. II, p. 125.

¹¹ Vezi *Din istoria pedagogiei românești*. Vol. II. București 1966, p. 222 (George Fotino, Școala de la Golești).

Prin el, după constatările lui N. Iorga, care îl considera „un om de cugetare dreaptă, de un sprit larg, deschis către toate orizonturile”, se deschiseră la „Sf. Sava” „studiile de istoria românilor și istoria universală”¹².

Bălcescu l-a avut profesor între anii 1832–1835¹³. Deși primele sale cursuri, care nemulțumiseră pe Ion Ghica, au fost consacrate egiptenilor și asirienilor, în anii următori el a ancorat și în istoria românilor, iar în anul 1835, pe când își termina studiile N. Bălcescu, avea să publice manualul *O idee repede de istoria Țării Românești* (trei tomuri) care, până în 1839, va ajunge la a treia ediție. Manualul lui Florian, prin care s-au pus bazele didactice ale literaturii istorice naționale, cuprindea lecțiile făcute de acesta la „Sf. Sava”, lecții audiate și de N. Bălcescu. Capitolul cel mai cuprinzător și mai elocvent al manualului, reprezentând o adevărată monografie (t. II, p. 114–322) a fost închinat lui Mihai Viteazul considerat de autor ca un „Ahile românesc” care a „croit proiectul cel mare de a uni pe toți românii într-o putere.” Fiind vorba de Ahile al românilor, deci de o Iliadă românească, Florian socotea necesar și un Omer român, singurul care ar fi putut zăgrăvi în toată măreția lor personalitatea legendară și epopeea tragică a marelui voievod. Entuziasmul profesorului pentru „Abilul” românilor nu va fi rămas fără urme în sufletul simțitorului elev, și nu e prea greu de admis că lecțiile lui Florian vor fi fost primul impuls pentru scrierea *Istoriei românilor sub Mihai Vodă Viteazul* prin care Bălcescu a devenit „Omerul” așteptat de Florian.

Utilă pentru formația sa îi va fi fost însăși concepția istorică a lui Aaron Florian, concepție puternic influențată de romantismul epocii. În cuvântul introductiv la al doilea manual al său, *Elemente de istoria lumii*, tipărit în 1845, dar cuprinzând lecțiile din perioada în care Bălcescu îi era elev, Florian arăta că istoria trebuie să înfățișeze, într-o succesiune organică „înașterile ce au făcut oamenii în cultură, adică în năravuri, în legislație, în arte și științe”, dezvoltarea societăților, a corporațiilor sau a claselor unui popor,

¹² N. Iorga, *Istoria învățământului românesc*. București, 1928, p. 275.

¹³ Vezi Horia Nestorescu, *Anii de studii ai lui N. Bălcescu în Colegiul National „Sf. Sava”*, în „Revista arhivelor”, 1969, nr. 1.

biografiile bărbaților însemnați, relevând totodată importanța tradițiilor, a cântecelor istorice și a cronicilor contemporane.

Urmărind activitatea istorică a lui Bălcescu și, îndeosebi, pe lângă istoria lui Mihai Viteazul, studiile despre „Puterea armată și arta militară la români”, „Cuvânt preliminaru despre izvoarele istoriei române”, „Starea socială a muncitorilor plugari” ca și cele patru biografii publicate în „Magazinul istoric” (Miron Costin, Ioan Tăutu, Ion Cantacuzino, Constantin Cantacuzino) nu se poate nega că ideile lui Florian, fără a atinge soliditatea și claritatea concepției de mai târziu a lui Bălcescu, n-au oferit elevului său un fericit îndemn de meditație asupra filosofiei și dinamicii istoriei.

Bălcescu, care va scrie mai târziu că „o nație fără istorie este un popor încă barbar” și că istoria este necesară nu numai cunoașterii trecutului dar și prezentului, spre a-l înțelege, nu va fi trecut, fără îndoială, cu ușurință peste rândurile fostului său profesor care afirmase că: „Trebuința de o astfel de istorie este atât de pipăită și atât de netăgăduită, încât o nație fără istoria patriei este ca pierdută întru celelalte nații, străină chiar în pământul său, necunoscătoare de drumul pe care a umblat mai înainte și rătăcită în calea pe care a apucat acum.”¹⁴

Tot atât de eficientă pentru orientarea patriotică a lui Bălcescu va fi fost și activitatea publicistică a lui Aaron Florian, și în primul rând, înființarea ziarului *România* (1838) – primul cotidian al românilor – care se adresa „către toți care vorbesc și citesc limba ei, atât în patria sa cât și în țările vecine... numele său fiind o dovadă de duhul ce o însuflețește”¹⁵.

Pentru viitorul exponent al ideii unității naționale o publicație cu un astfel de titlu, apărută într-un moment în care lupta politică pentru unire era abia la începutul ei¹⁶, nu putea fi decât semnificativă, bogată în sugestii și reflexii de ordin național.

¹⁴ F. Aaron, *Idee repede de istoria prințipatului Țării Românești*, t. I. București, 1835, p. VI.

¹⁵ Vezi pentru detalii, Vasile Netea, „*România*” primul cotidian al poporului român, în: „*Studii*”, 19 (1966), nr. 1, p. 47–58.

¹⁶ Vezi Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională, 1834–1849*, București, 1967, p. VII.

De altfel, în acest ziar găsim și primele indicații asupra activității publice a lui N. Bălcescu care, ca și C.A. Rosetti, în anul 1838 intrase cu gradul de iuncăr în rândurile tinerei armate române. Printre alte sarcini primite în această calitate – dacă nu cumva va fi solicitat-o el însuși –, Bălcescu a îndeplinit-o și pe aceea de învățător la școala militară de garnizoană, înființată de domnitorul Alexandru Ghica pentru ostașii analfabeți din „cinurile de jos”, din București. Scopul urmărit de această școală era de a crea cadre de gradați și subofițeri pentru miliția națională, înființată prin Regulamentul Organic. În „România” cursurile și examenele acestei școli au fost urmărite cu un deosebit interes, Florian având astfel ocazia de a cita printre cei trei învățători ai ei și numele lui N. Bălcescu¹⁷ Ceilalți doi colegi ai săi au fost Toma Constantin și Gheorghe Paraschivescu.

Cercetări recente de arhivă au scos și mai mult în relief contribuția lui N. Bălcescu – semnalată pentru întâia oară de ziarul „România” – la dezvoltarea primelor școli ostășești, din Țara Românească¹⁸.

Alături de Aaron Florian au funcționat la „Sf. Sava” în anii școlarității lui Bălcescu și alți profesori ardeleni ca Iosif Genilie, originar din Săliște, și Gheorghe Pop. Genilie, care se va remarca și în domeniul publicistic, era geograf și, în anul în care a apărut manualul de istorie românească al lui Aaron Florian, a publicat și el un manual de *Geografie istorică, astronomică, națională și civilă a continentelor în general și a României în parte*, aducând sub ochii elevilor săi nu numai viziunea planetei, ci și pe cea a teritoriului vechii Dacii, dând glas unității geografice a pământului românesc.

După terminarea colegiului, Bălcescu intră în relații cu alți doi profesori de peste Munți stabiliți la București, bănațeanul Eftimie Murgu și August Treboniu Laurian, care vor aduce noi contribuții la formarea entuziastului tânăr și de care avea să rămână legat până la sfârșitul vieții sale.

¹⁷ Vezi nr. 184 din 8 aug., nr. 243 din 18 oct. și nr. din 3 nov. 1838.

¹⁸ Cornelia Bodea și P. Cernovodeanu, *Primele școli ostășești în Țara Românească 1838–1840*, în „Studii și articole de istorie”, VIII/1966.

Murgu a fost unul din cele mai înflăcărate spirite ale epocii, luptând cu aceeași fermitate, atât pentru libertatea socială, cât și pentru emanciparea națională¹⁹. Pasionat pentru studiile de filosofie, istorie și filologie, într-o lucrare consacrată originii poporului român, publicată în anul 1830, Murgu afirma că „pentru fiecare român e o necesitate să-și cunoască mai îndeaproape națiunea. Această cunoaștere începe de la obârșia națiunii, iar obârșia națiunii formează temelia edificiului de cunoaștere”²⁰. Lucrarea lui Murgu, scrisă într-un ascuțit spirit polemic, era o puternică demonstrație pentru latinitatea limbii române și unitatea poporului român. Concluziile ei istorice erau de natură eminamente politică, arătându-se că românii, îndeosebi cei din Transilvania, care „sunt mai numeroși decât toți ceilalți locuitori luați la un loc”²¹, au fost deposedați de către invadatori de drepturile lor firești ajungând să fie oprimăți în țara lor”²².

În anii 1837 și 1838, Nicolae Bălcescu împreună cu C.A. Rosetti și alți tineri bucureșteni au luat de la Murgu lecții particulare de filosofie²³. E ușor de înțeles că în cadrul acestor lecții, convorbirile vor fi alunecat cu cea mai mare ușurință spre soarta obidită a poporului român de pretutindeni, ajungându-se la concluzia că numai o revoluție l-ar putea îndrepta pe calea mântuirii.

Murgu îi va fi dat și primul îndemn de a întreprinde călătorii printre românii de sub jugul habsburgic; la 23 mai 1839, Bălcescu primea un concediu pentru a face o cură de două luni la băile de la Mehadia, din Banatul profesorului său²⁴.

¹⁹ Gh. Bogdan-Duică, *Eftimie Murgu*, București, 1937.

²⁰ Eftimie Murgu, *Wiederlegung der Abhandlung welche unter dem Titel vorkommt: Erweis, dass die Wallachen nicht Römischer Abkunft sind, und diess nicht aus ihrer italienischer-slavischer Sprache folgt. Mit mehreren Gründen vermehret und in die Walachische Sprache übersetzt durch S.T. in Offen 1827.*, Buda, 1830. (Combaterea tratatului care se găsește sub titlul: Dovadă că valahii nu sunt de origine romană și argumentația că valahii sunt urmașii neîndoelnici ai romanilor) p. 4.

²¹ *Idem*, p. 114.

²² *Ibidem*, p. 158.

²³ Gh. Bogdan-Duică, *op. cit.*

²⁴ N. Bălcescu, *Opere*, vol. IV, *Correspondență*, București, 1964, p. 463 (ediția G. Zane).

Unii istorici sunt înclinați să vadă în această călătorie și o misiune cu caracter revoluționar pe linia acțiunii întreprinse de I. Câmpineanu²⁵.

În 1840, atât Murgu cât și Bălcescu vor participa la complotul organizat de Dimitrie Filipescu, în urma căruia Bălcescu va fi arestat și condamnat, iar Murgu expulzat din țară sub acuzația de a fi fost una din „cârme și povățuitor” al acestei întreprinderi²⁶.

În 1842, după ieșirea din închisoare, Bălcescu intră în legături cu A. Treboniu Laurian, care, în același an fusese numit profesor la „Sf. Sava”. Laurian venise de la Viena cu faima pe care i-o aduseseră studiile sale de inginerie, filosofie, filologie și istorie, precum și publicarea unei gramatici a limbii române în limba latină *Tentamen criticum*²⁷. Cu privire la originea limbii și a poporului român, Laurian avea aceleași idei ca Florian și Murgu, cărora le era superior însă printr-o erudiție multilaterală de proporții enciclopedice.

Viitorul neamului, al întregului neam, îl preocupa și pe el și îndată după stabilirea la București avea să se impună ca una din principalele personalități culturale ale românilor. Bălcescu îl va fi cunoscut prin intermediul lui Florian sau al lui Genilie, iar legătura dintre ei, urmând un ritm ascendent, avea să devină, prin întemeierea „Magazinului istoric pentru Dacia”, una din cele mai fecunde ale vremii.

În 1845, în preajma apariției „Magazinului”, cei doi redactori ai săi, însoțiți și de Cezar Bolliac, au făcut o lungă călătorie de cercetări istorice pe malul Dunării de la Celei până la Turnu Severin și apoi la mănăstirile din Oltenia, în timpul acesta legăturile dintre ei devenind din ce în ce mai cordiale²⁸.

²⁵ Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională 1834–1849*, București, 1967, p. 19.

²⁶ I. C. Filitti, *Tulburări revoluționare în Țara Românească între anii 1840–1843*, p. 81–82.

²⁷ A. T. Laurian, *Tentamen criticum în originem, derivationem et formam linguae Romanae in utraque Dacia vigentis vulgæ valachicae*, Viena, 1840.

²⁸ I. Ghica, *op. cit.*, p. 346.

Concomitent cu Laurian, lărgindu-și relațiile transilvănene, Bălcescu cunoaște și pe Nifon Bălășescu, profesor la seminarul Mitropoliei, autor de gramatici și dicționare.

Până la sfârșitul anului 1843 Bălcescu cunoscuse astfel și intrase în legături cu cei mai reprezentativi transilvăneni și bănățeni din București, dezvoltându-și neconținut cunoștințele istorice și politice, și dobândind o largă cunoaștere a situației din Transilvania și Banat care avea să-i fie de un real folos în activitatea sa politică și culturală.

La sfârșitul anului 1843 – anul întemeierii „Frăției” – se formase de altfel în București o importantă grupare de intelectuali munteni și transilvăneni care dezbăteau în comun problemele limbii și, fără îndoială, ale unei culturi naționale unitare. „De trei luni de zile – îi scria N. Bălcescu, la 11 ianuarie 1844, lui I. Ghica aflat la Iași – noi am întocmit în toate miercurile soarele literare; ele sunt alcătuite din Tel, Voinescu, 2 Golești, 2 Bălcești, Bolliac, Laurian, profesor de filosofie, Eliad, Bălășescu, Urianu, Negulici, Anagnosti, Predescu, Filitti, Bolintineanu și alții. Cele mai multe dezbateri s-au ținut asupra limbii”²⁹. Umăr la umăr cu transilvănenii Bălcescu căuta deci, alături de Heliade, să stabilească un sistem comun de scriere pentru a marca astfel unitatea spirituală a poporului român.

*

Anul 1844 este anul de debut istoriografic al lui N. Bălcescu și totodată al primei sale călătorii în Transilvania. Debutul, precum se știe, l-a alcătuit studiul său despre *Puterea și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei*, care a apărut în „Propășirea” lui Kogălniceanu și apoi într-o broșură aparte. Studiul a fost salutat cu mare entuziasm de către Heliade, care a văzut în autorul său un „talent eminent” în care „patria va avea în adevăr un istoric al său”³⁰. Același ecou, după cum se va vedea mai jos, l-a avut studiul lui Bălcescu, datorită lui George Barițiu, și în Transilvania. În prealabil ținem să spunem însă câteva cuvinte despre călătoria lui Bălcescu în Transilvania, care avea să-l pună în contact direct cu cărturarii și luptătorii de aici, care își desfășurau activitatea sub regimul Habsburgilor.

²⁹ N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondența*, p. 45.

³⁰ *Curierul românesc*, 1844, p. 347.

Plecând din București la 15 iunie, cu destinația Brașov, de unde intenționa să meargă la băile de la Arpătac (Vâlcele) aflate în apropiere, Bălcescu, ducea cu el o scrisoare a lui N. Bălășescu menită să-i faciliteze contactul cu Barițiu. Scrisoarea lui Bălășescu constituie un document strălucit pentru admirația pe care transilvănenii din București o aveau pentru tânărul istoric. „*Frate – îi scria Bălășescu lui George Barițiu – acolo vine un amic al nostru d. N. Bălcescu. Tânăr, zdravăn, care n-are altul asemenea între românii de aici; este un geniu. Îl vei cunoaște mai bine conversând cu el. De la el poți auzi multe, politice și diplomatice. Este un istoric mare, cu cunoștință lată; deși-ți are cunoștința, dar dorește a avea mai mare intimitate. Te vei putea în multe folosi de la el, precum și lui i-am recomandat că în felul acesta numai de la tine poate lua cunoștințe mai clare în toate ramurile*”³¹.

De la primele întâlniri cu Bălcescu, Barițiu s-a convins într-adevăr de marele adevăr cuprins în scrisoarea lui Bălășescu, iar relațiile dintre el și istoricul de la București au intrat repede în zona intimității dorite de acesta. Prin Barițiu, Bălcescu va fi cunoscut atunci fără îndoială și pe Andrei și Iacob Mureșianu, colaboratorii săi de la „Gazeta de Transilvania” și „Foaia pentru minte, inimă și literatură”. Discuțiile despre istorie, limbă și politică națională începute cu transilvănenii de la București s-au continuat astfel și la Brașov, Bălcescu introducându-se din ce în ce mai adânc în problematica transilvăneană.

Impresia produsă de Bălcescu asupra lui Barițiu, care între timp citise și studiul acestuia apărut în revista de la Iași, avea să se vadă în toamnă când, anunțând în „Foaia pentru minte, inimă și literatură” apariția studiului publicat de Kogălniceanu, ținea să precizeze că el „este unic în felul său”, adăugând totodată că dacă „noi am ști că prin reproducerea numai a unei bucați (din această expunere) am stâmpăra dorința cititorilor de a cunoaște-o toată, ne-am conțeni cu totul de dânsa. Citeasc-o fiecare întreagă”³².

³¹ Academia R.S.R., mss 993 f. 22.

³² *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, 1844, nr. 44, 30 octombrie.

Dându-și însă repede seama că revista moldoveană avea prea puțini abonați în Transilvania și că, astfel, posibilitățile transilvănenilor de a citi studiul lui Bălcescu erau destul de reduse, Barițiu s-a hotărât să reproducă în publicația sa „Puterea și arta militară la români”, deschizând astfel lui Bălcescu calea directă spre inima cititorilor de peste Munți³³.

Despre întâlnirea sa cu Bălcescu la Arpătac, încadrată într-o evocare mai largă dedicată tuturor personalităților din Țara Românească – Heliade-Rădulescu, Dimitrie Bolintineanu, Cezar Bolliac, Grigore Alexandrescu, Aaron Florian și alții – care, în perioada prepașoptistă, veneau la băile din această localitate sau la cele de la Covasna, Zizin și Borsec, Barițiu avea să vorbească mai târziu în biografia sa, relevând „influența binefăcătoare” pe care convorbirile cu aceștia au avut-o „asupra dezvoltării limbii și literaturii române”, precum și asupra orientării politice a foilor de la Brașov³⁴. Din aceeași biografie aflăm că în toamna anului 1844 Barițiu a făcut și el o călătorie la București – prima o făcuse în 1836 împreună cu Timotei Cipariu³⁵ – cu prilejul căreia, prin intermediul lui I. Câmpineanu, a avut o nouă întâlnire cu Bălcescu care, împreună cu fratele său și cu Cesar Bolliac, fuseseră invitați de către acesta la un ceai oferit în onoarea redactorului de peste Munți³⁶. Și discuțiile de la Câmpineanu ca și cele de la Arpătac se vor fi purtat în jurul aceleiași arzătoare probleme: eliberarea și unirea românilor.

Începând din 1845, odată cu apariția „Magazinului istoric”, legăturile dintre Bălcescu și transilvăneni se accentuează din ce în ce mai mult. Rolul principal pentru stimularea și adâncirea acestora avea să-l joace Barițiu, ale cărui periodice vor da o largă atenție „Magazinului” și vor contribui în mod hotărâtor la difuzarea și popularizarea lui în Transilvania și Banat.

³³ *Idem*, nr. 47–49, 20 noiembrie – 4 decembrie.

³⁴ George Barițiu, *Foi comemorative la serbarea din 12/24 mai 1892*, Sibiu, 1892, p. 15.

³⁵ Vasile Netea, *Timotei Cipariu și George Barițiu călători prin Țara Românească în 1836*, „Studii”, XI, 1958, nr. 1.

³⁶ *Foi comemorative*, p. 15–16.

La 12/24 ianuarie, semnând în numele său și al lui N. Bălcescu, A.T. Laurian îi trimitea lui Barițiu textul *Înștiințării* despre apariția „Magazinului” cu rugămintea de a-l tipări la tipografia lui Gött – tipografia la care se tipăreau și foile lui Barițiu – într-un număr de exemplare egal cu tirajul „Gazetei de Transilvania” cu un adaos de 300 exemplare ce urmau să fie trimise redacției de la București.

Laurian îl ruga, totodată, să publice textul trimis și în „Foaia pentru minte, inimă și literatură” așa cum făcuse și Heliade în „Curierul”, și să-l comenteze, pentru a-i da mai multă autoritate, sub semănătura sa. Cercetând colecția publicației de la Brașov constatăm că înștiințarea „Magazinului” a apărut în fruntea „Foi pentru minte, inimă și literatură” la numai două săptămâni după trimiterea ei, indicându-se totodată și numele persoanelor autorizate a face abonamente la noua revistă³⁷. Pentru Brașov o asemenea sarcină și-o asuma Barițiu însuși; pentru Sibiu se indica numele profesorului Moise Fulea și al protopopului Nicolae Maniu; pentru Blaj canonicul Timotei Cipariu; pentru Oradea, secretarul consistoriului, Grama; la Arad profesorul Alexandru Gavra; la Timișoara parohul Petrovici; la Lugoj profesorul Ventilă; la Biserica Albă, profesorul Diaconovici Loga; în Maramureș, protopopul Man.

Toți aceștia erau și colaboratori sau colectori ai foilor lui Barițiu, și fără îndoială Barițiu însuși îi va fi propus pentru noile misiuni.

Datorită acestor colectanți, și a altora ce se vor ivi pe parcurs – Atanasie Șandor (Arad), Nicolae Tincu Velia (Banat), Ion Munteanu (Bihor), I. Miescu (Lugoj) — „Magazinul istoric” va pătrunde adânc în provinciile de peste Munți, stimulând pretutindeni interesul și zelul pentru cercetările de istorie românească. Din corespondența profesorului Atanasie Șandor de la Arad cu George Barițiu aflăm că, în 1845, „Magazinul” avea în acest oraș 24 de abonați, în 1846 numărul lor ridicându-se la 29.

³⁷ *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, 1845, nr. 5, 29 ianuarie p. 33.

În același an, Tincu Velia răspândea în părțile de sud ale Banatului 46 de exemplare³⁸. Alte 20 de exemplare se difuzau la Arad prin profesorul Al. Gavra, 20 la Lugoj prin profesorul I. Miescu, 30 în Bihor prin preotul Ion Munteanu din Deda, 30 la Blaj prin Timotei Cipariu, 10 la Sibiu prin Nicolae Maniu³⁹. Numeroase altele se vor fi difuzat prin colectanții cărora nu li s-a reținut numele sau prin librării ca a lui D. Nemet de la Brașov.

Cercetări mai noi asupra difuzării „Magazinului istoric” au arătat că acesta avea în Transilvania și Banat peste 200 abonați⁴⁰.

Apariția – la 1 iulie 1845 – a primului număr din „Magazinul istoric pentru Dacia” a fost întâmpinată de Barițiu cu un sentiment de înaltă satisfacție. „Noi primirăm tocmai acum – scria el la 16 iulie – numărul din 1 din această carte folositoare și ne grăbim a încunoștința pe publicul nostru și a i-o recomanda. Numărul acesta – preciza Barițiu în continuare – cuprinde două articole, unul sub numele de *Cuvânt preliminaru despre izvoarele istoriei românești* de N. Bălcescu, și altul sub numele de *Discurs introductiv la istoria românilor* de A.T. Laurian. *Noi socotind că nu este un om în care bate o inimă cu simțământ de român pe care să nu-l intereseze această operă națională, vom reproduce aici cu plăcere cele ce ni se par a merita să fie cunoscute de toți cei ce își iubesc nația.*”⁴¹

Reproducerile – sub titlul *Bucăți din Magazinul istoric* – începură la 13 august, fiind precedate de o scurtă introducere a lui Barițiu. „Spre a în vederi și mai bine – scria redactorul «Foi» – prețul dinlăuntru al «Magazinului istoric» și spre a face să cunoască toți ai noștri cititori de câtă însemnătate sunt pentru noi scrutările istorice, nu lipsim a reproduce și aici... articolele lui N. Bălcescu și A.T. Laurian”⁴².

³⁸ V. Popeangă, E. Găvănescu, V. Târcovnicu, *Preparandia din Arad*, 1964, p. 63–64.

³⁹ Academia R.S.R., mss 996, f. 142–143.

⁴⁰ Vezi Teodor Pompiliu, *Din nou despre „Magazinul istoric pentru Dacia”*, în „Acta Musei Napocensis”, III, 1966, p. 511–519; Horia Nestorescu, *Știri inedite privind tipărirea și răspândirea „Magazinului istoric pentru Dacia” în Țările Române*, în „Studii și articole de istorie”, XI, 1968, p. 45–73.

⁴¹ *Foia pentru minte, inimă și literatură*, 1845, nr. 29, 16 iulie p. 236.

⁴² *Idem*, 13 august, nr. 33, p. 261.

În numerele 33–39 sunt reproduse apoi cele două studii menționate, care, datorită lui Barițiu, au cunoscut o largă răspândire în toate părțile locuite de români.

Ceea ce făcea și mai important „Magazinul” în ochii lui Barițiu era faptul că acesta adoptase în mare parte ortografia foilor sale, contribuind astfel și pe această cale la consolidarea unității culturale. „Una din vederile «Magazinului istoric» – precizau redactorii acestuia în primul număr – fiind de a răspândi cunoștința istoriei românilor în toate provinciile Daciei, pentru articolele originale redacția va întrebuința o limbă și o ortografie mai progresivă, dar moderată, și care să fie cât se va putea bine primită de către deosebitele dialecte românești, luând de la fiecare dialect, sau mai bine provincialism aceea ce i se va părea bun și rațional. Spre acest sfârșit (scop. n.n.) *cât pentru ortografie s-a primit în parte cea adoptată de Gazeta Transilvaniei.*”

La 29 octombrie, Barițiu arăta că „numărul 2 și 3 din «Magazinul istoric pentru Dacia», – voind așa dușmănoasele împrejurări – numai acum ne veni la ochi”. Împrejurările la care se referea Barițiu și care izbeau și în „Curierul” lui Heliade, precum și în toate cărțile tipărite în Principate, constau în faptul, denunțat de el în numărul de la 22 octombrie, că toate aceste publicații erau supuse cercetării cenzurii centrale de la Cluj, unde erau reținute cu lunile.

Și numerele 2 și 3 din „Magazinul” au fost salutate de Barițiu cu aceeași satisfacție. „Fără să avem timp de a ne slobozi la o recenzie după cum ar merita această mult lăudată întreprindere și pentru acești doi numeri, ne mărginim a scoate aci numai materiile ce cuprind”. În continuare, Barițiu enumera titlurile din numerii menționați, relevând totodată studiul lui N. Bălcescu *Românii și fanarioții* „o dizertație delicată... care pe cât știm și noi se aștepta mai de mult”⁴³. „Delicata dizertație” avea să fie reprodusă și ea, ea și „Cuvântul preliminar...”, în numărul de la 17 noiembrie.

⁴³ *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, 1845, nr. 44, 29 octombrie, p. 356.

La 3 decembrie, Barițiu anunța că „din Magazinul istoric al d-lor A.T. Laurian și N. Bălcescu ne căzură la mână și numerii 4 și 5”, reproducând și de astă dată titlurile principalelor studii⁴⁴.

Cu aceeași atenție aveau să fie întâmpinate și numerele viitoare, în 1846 reproducându-se și un capitol din cronica lui Radu Greceanu sub titlul *Istoria Țării Românești*⁴⁵. Reproduserile nu aveau caracter unilateral, fiindcă în 1846 găsim și în „Magazinul” (p. 269–276) o reproducere din „Foaia pentru minte, inimă și literatură”, înfățișând un act din 1396 dat de magistrul orașului Sebeșul Săsesc unor emigrați din Țara Românească.

Concomitent cu informațiile și notele din „Foaia pentru minte, inimă și literatură” apăreau altele tot atât de binevoitoare în „Gazeta de Transilvania”. După apariția primului număr din „Magazinul” aceasta, la rubrica „înștiințări literare”, anunța că revista menționată s-a tipărit în 1500 exemplare⁴⁶, tirajul fiind considerat foarte ridicat fiindcă la acea dată „Gazeta”, după șapte ani de existență, nu se tipărea decât în 800 exemplare. În 1846, anunțând apariția primelor patru numere din tomul III, „Gazeta” preciza că acestea, datorită documentelor publicate de Laurian, „cuprind în mare parte istoria românilor din Transilvania”⁴⁷. Informațiile despre „Magazinul” continuă cu aceeași promptitudine pe măsura apariției sale și în anii 1847 și 1848⁴⁸.

Alte informații și aprecieri cu privire la programul și la studiile publicate în „Magazinul” aveau să apară în anul 1847 și în noul ziar transilvănean *Organul luminării*, înființat la Blaj de Timotei Cipariu, vechi colectant atât al foilor lui Barițiu cât și al „Magazinului”⁴⁹.

Bălcescu urmărea și aprecia și el publicațiile lui Barițiu.

⁴⁴ *Idem*, nr. 49, 3 decembrie, p. 396.

⁴⁵ *Ibidem*, 1846, nr. 35, 26 aug., p. 280; 313–316; și 1847, nr. 6, 10 febr.

⁴⁶ *Gazeta de Transilvania*, 1845, p. 268.

⁴⁷ *Idem*, 1846, p. 408.

⁴⁸ *Ibidem*, 1847, p. 388, 1848, p. 96.

⁴⁹ *Organul luminării*, 1847, p. 4.

La 5 iulie 1845, ținând seama de răspândirea lor pe ambele versante ale Carpaților, Bălcescu ruga ca redactorul de la Brașov să însereze din partea sa dezmințirea relatării lui I. Vaillant din lucrarea *La Roumanie* apărută la Paris în anul precedent (II, p. 407), prin care publicistul francez, făcând o expunere asupra mișcării revoluționare din Țara Românească de la 1840, afirma că, pe când se afla în închisoare, Bălcescu ar fi fost palmuit de către spătarul C. Ghica, ministrul armatei. „Adevăratul este – preciza Bălcescu – că spătarul Ghica nu a îndrăznit a face aceasta nicidecum”⁵⁰. La 1 februarie 1846, îl găsim pe tabloul de abonați de la București pe semestrul I alcătuit de A.T. Laurian, iar la 21 iunie, își reînnoia abonamentul și pe semestrul următor⁵¹. La începutul aceluiași an, Bălcescu îi trimitea lui Barițiu o lungă recenzie, despre cartea lui Aimé Martin, *Filosofia socială*, tradusă în românește de I.D. Negulici. Spiritul cărții și al recenziei se relevă concludent dintr-un citat ca acesta: „Regii nu vor mai putea face pe popoare a se întoarce din calea lor; ei nu vor putea opri istoria de a se împlini.”⁵² Legătura dintre cei doi cărturari se făcea îndeosebi prin Laurian, care purta o intensă corespondență cu Barițiu. La 1 februarie 1846, Laurian îl informa că N. Bălcescu, „coredactorul său pleacă mâine la Iași”, transmițându-i „multe complimente de la dânsul”. La 21 iunie îl înștiința că Bălcescu a plecat pe trei săptămâni la Paris împreună cu Costache Filipescu și C. Negri, iar la 3 august, îi făcea precizarea că „N. Bălcescu o să zăbovească iarna aceasta la Paris”⁵³. Într-o altă scrisoare, din 29 august, îl informa că șederea lui Bălcescu la Paris urma să se „prelungescă până la primăvară”⁵⁴.

Depășind prevederile lui Laurian, Bălcescu va „zăbovi” în capitala Franței până în primăvara anului 1848 (martie), când se va reînapoia în țară spre a-și uni eforturile cu ale celorlalți confrați pentru dezlănțuirea revoluției românești.

⁵⁰ N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Correspondența*, p. 61, 473 (note).

⁵¹ Academia R.S.R., mss 996, f. 140, 148.

⁵² *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, 1846, nr. 4, 5, 21–28 ianuarie.

⁵³ Academia R.S.R. mss. 996 f. 146.

⁵⁴ *Idem*, f. 148.

Nici de la Paris Bălcescu nu-l va uita pe Barițiu. Chiar în vara anului 1846, după organizarea „Societății studenților români”, Barițiu primea apelul societății, redactat de N. Bălcescu⁵⁵, prin care era solicitat să accepte calitatea de „protector” și de reprezentant al ei în Transilvania⁵⁶. Un apel asemănător primiseră și Elisabeta Știrbei, Ioan Bibescu, Ioan Bălăceanul din Țara Românească, precum și Alexandru Sturdza-Miclăușanul și Nicolae Ghica-Comănești din Moldova.

Legăturile lui Bălcescu cu transilvănenii vor continua și în perioada sa pariziană. La 12/24 ianuarie, Laurian îi scria doctorului Paul Vasici de la Brașov, informându-l că „N. Bălcescu coredactorul meu de la Paris mi-a scris să-i trimit trei exemplare din «Magazinu istoric» (tom. I–IV), trei broșuri din tom. III și un exemplar din tomul IV. Afară de aceasta – preciza Laurian – mi-a cerut să-i trimit trei exemplare din filosofia după Krug⁵⁷, 6 exemplare din *Coup d'oeil sur l'histoire des Roumains*⁵⁸, 1 *Scriptores rerum hungaricarum et transylvanicarum*⁵⁹ și 1 *Tentamen criticum în linguam Romaniam*.” Scrisoarea adresată lui Vasici era însoțită de pachetul ce cuprindea cărțile indicate, corespondentul brașovean fiind rugat să predea pachetul negustorului Rudof Orghidan pentru a-l expedia lui Bălcescu prin unul din corespondenții săi de la Pesta sau Viena. În ipoteza unor cheltuieli, Vasici era îndemnat să se adreseze lui Barițiu⁶⁰. La o singură chemare a lui Bălcescu se mobilizau astfel trei transilvăneni, dacă nu chiar patru, pentru a-i satisface dorința, toți

⁵⁵ N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondența*, p. 68, 478.

⁵⁶ Vezi pentru detalii, V. Maciu, *Un centre révolutionnaire roumain dans les années 1845–1848: La société des étudiants roumains de Paris în „Nouvelles études d'histoire*, III, Buc., 1965, p. 243–270; Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională, 1835–1849*, p. 78–83.

⁵⁷ E vorba de Manualul de filosofie și de literatură filosofică de W. Krug, tradus de A.T. Laurian în 1847.

⁵⁸ E vorba de lucrarea lui A.T. Laurian publicată în 1846.

⁵⁹ Colecții maghiare de cronică în legătură cu istoria Ungariei și a Transilvaniei.

⁶⁰ Academia R.S.R., mss. 996, f. 175.

patru cunoscând intensă activitate desfășurată la Paris de „coredactorul” „Magazinului”, care tocmai în acea perioadă întreținea strânse relații cu publicistul H. Desprez, colaborator de seamă al mari publicații *Revue des Deux Mondes*. Datorită lui Desprez, Bălcescu a putut face să se cunoască în cercurile largi ale societății franceze legitimele aspirații naționale ale poporului român, și totodată, programul revoluționar al tinerei generații care urmărea unitatea politică a românilor⁶¹.

Atât pentru informarea lui Desprez, cât și a altor publiciști francezi, scrisorile cerute de Bălcescu lui Laurian, și îndeosebi colecția „Magazinului”, erau de cea mai mare importanță, graba lui Laurian de a le trimite pe o cale cât mai rapidă fiind astfel perfect justificată.

La reînapoierea sa în București, Bălcescu avea să intre în relații cu alți doi profesori transilvăneni, care se stabiliseră în capitala României după plecarea sa la Paris: Constantin Romanu și Ion Axente. Ambii fuseseră elevi ai lui Simion Bărnuțiu la seminarul din Blaj, de unde fuseseră siliți să plece în urma procesului acestuia cu episcopul Ioan Lemeny⁶². La București, noii veniți intrară repede în orbita lui Laurian, așa încât, la sosirea lui Bălcescu contactul cu aceștia s-a efectuat în mod automat. Ambii discipoli ai lui Bărnuțiu se impuseră din primul moment atenției lui Bălcescu prin tinerețea lor palpitantă și prin spiritul revoluționar de care se arătau pătrunși. Constantin Romanu devenise, de altfel, încă din toamna anului 1846 colaborator la „Magazinul”, în paginile căruia publicase o serie de *Acte diplomatice atingătoare de istoria lui Mihai Vodă Viteazul*⁶³. Actele cuprindeau două scrisori ale lui Mihai Viteazul, din 4 și 13 noiembrie 1599, către Gyulaffy László comitele Solnocului de mijloc, precum și hotărârile Dietei de la Alba Iulia din 20 noiembrie același an, și fuseseră traduse de Roman din „Erdály ország történetei tára”.

⁶¹ Vezi pentru detalii expunerile făcute de G. Zane în N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Correspondența*, p. 83, 484, 485 și Cornelia Bodea în *Lupta românilor pentru unitatea națională*.

⁶² Vezi pentru detalii Gh. Bogdan-Duică, *Simion Bărnuțiu*, București, 1924, p. 61–67.

⁶³ *Magazin istoric pentru Dacia*, II, 1846, p. 355–370.

Astfel de preocupări nu puteau decât entuziasma pe „Omerul” lui Mihai Viteazul și să-i sporească interesul pentru tânărul profesor care, ca și Ion Axente, avea să joace un rol de seamă în revoluția ce se pregătea și în decursul căreia amândoi aveau să-și latinizeze numele, primul numindu-se *Constantin Romanu – Vivu*, iar al doilea *Ion Axente Sever*.⁶⁴

La 6 aprilie (st. v.) 1848 Axente informa pe Bărnăuțiu, care se afla la Sibiu, că „un tânăr Bălcescu – redactorul Magazinului istoric – veni nu de mult la Paris și aduse mai multe extracte din «Revue des Deux Mondes» le împarte pre la mulți; într-acestea se cuprind pre scurt cele mai de frunte trasuri din istoria românilor, tot acolo se zice că «la Dacie est bornée naturelement pour être unie»; sper că Romanu va aduce o broșură și acolo”⁶⁵.

La data când Axente îi scria lui Bărnăuțiu acesta lansase cunoscuta sa proclamație de la 25 martie prin care lua atitudine împotriva hotărârii guvernului maghiar de a uni Transilvania cu Ungaria⁶⁶, iar Bălcescu, după ce luase contact cu șefii militari de la Giurgiu și Islaz, participa cu înflăcărare la consfătuirile secrete de la Ion Ghica, C.A. Rosetti, Al. Golescu-Arăpila, conducătorii „Frăției”, pentru a stabili de acord cu aceștia ziua declanșării revoluției. Canceliștii de la Târgu-Mureș, în frunte cu Avram Iancu și Al. Papiu-Ilarian, de acord cu Aron Pumnul, sufletul tinerimii blăjene, convocaseră adunarea de la Blaj de la 18/30 aprilie.

⁶⁴Vezi asupra lui Constantin Romanu: Silviu Dragomir, *Un precursor al unității naționale: Prof. ardelean C. Romanu-Vivu*, București, 1929, discurs de recepție la Academia română; Vasile Netea, *Constantin Romanu-Vivu prefectul legiunii a XII-a în anii 1848–49*, Tg.-Mureș, 1937, editura Societății tinerimii române „Constantin Romanu-Vivu; asupra lui Ion Axente vezi *Enciclopedia română*, Sibiu, tom. I p. 336; Gh. I. Biriș, *Ion Axente Sever și timpul său*, Cluj, 1931, editura Cercului studențesc „Valea Târnavelor”.

⁶⁵Vezi Silviu Dragomir, *Din corespondența dascălilor ardeleni în anul 1848* în „Omagiu lui Ion Bianu, București, 1927, p. 164–165. Broșura la care se referea Axente era studiul lui H. Desprez, *La Moldo-Valachie et le mouvement roumain*, publicat în „Revue des Deux Mondes” XXIII, 1848, nr. 21, p. 105–193.

⁶⁶Al. Papiu-Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, Viena, 1852, II, p. 97.

Virtualmente revoluția începuse. Transilvănenii din București urmăreau, cu înfrigurare atât frământările din capitala Țării Românești, cât și pe cele de peste Munți. Unii dintre ei, ca Aaron Florian și A.T. Laurian, erau membri ai „Frăției” și erau, deci, la curent cu pregătirile revoluționare de aici, așteptând din clipă în clipă semnalul declanșării. Întârzierea acestuia, precum și precipitarea evenimentelor din Transilvania – unde între timp se convocase adunarea de la 3/15 mai – îi făcură să se gândească la o grabnică plecare spre meleagurile natale.

Mișcările de peste Munți interesau însă în cel mai înalt grad și pe revoluționarii bucureșteni și îndeosebi pe Bălcescu. Concomitent cu discuțiile din comitetul „Frăției”, el are împreună cu Ion Ghica o serie de consfătuiri cu A.T. Laurian, Ion Axente, Constantin Romanu, care se hotărâseră să participe la adunarea de la Blaj. Dorința de a participa la această adunare o avea și Bălcescu. Atât transilvănenii, cât și Bălcescu se adresară deci vornicului Villara pentru a le acorda încuviințarea de a trece frontiera. Villara le răspunse însă printr-un refuz categoric, în urma căruia transilvănenii – de acord cu Bălcescu și Ghica – se hotărâră să plece clandestin⁶⁷. Singurul care a putut obține prin mijloace necunoscute un pașaport legal a fost Constantin Romanu, care a părăsit Bucureștii la 14/26 aprilie, înainte de prima adunare de la Blaj⁶⁸, ducând cu sine și broșura anunțată lui Bărnăuțiu de către Axente. Laurian a mai întârziat câteva zile pentru a discuta cu Bălcescu și Ghica atitudinea pe care, având în vedere personalitatea lui, urma să o aibă în mijlocul revoluționarilor din Transilvania. Sfatul acestora, concretizat într-o sumă de „instrucții”, a fost, după mărturisirile lui Bălcescu, ca transilvănenii să „nu rupă cu ungurii și să caute a-i aduce să înțeleagă că unirea lor cu românii este salvarea amândoror naționalităților de către nemți și de către slavi”⁶⁹.

⁶⁷ Vezi Gh. Georgescu-Buzău, *Activitatea lui N. Bălcescu pentru pregătirea deslănțuirii revoluției de la 1848*, în „Studii”, IX, 1958.

⁶⁸ Cornelia Bodea, *op. cit.*, p. 131.

⁶⁹ Gh. Georgescu-Buzău, *loc. cit.*, p. 58.

În aceste „instrucții” se găsea în embrion însăși motivarea acțiunii pe care Bălcescu va desfășura-o în primăvara și vara anului 1849, căutând să împace pe revoluționarii maghiari cu cei români. Față de dezvoltarea evenimentelor, „instrucțiile” aduse de Laurian – care sosise la Sibiu în ajunul conferinței de la 26 aprilie/8 mai – aveau să devină însă inoperante. La 30 mai, fără a ține seama de hotărârile luate de adunarea națională de la Blaj, Dieta din Cluj a votat unirea Transilvaniei cu Ungaria, deschizând astfel un abis între cele două mișcări revoluționare.

Prin Constantin Romanu, Bălcescu era ținut neconținut la curent cu desfășurarea evenimentelor. La 8/20 iunie, în timp ce Laurian se afla la Viena cu delegația trimisă pentru a cere împăratului să nu sancționeze hotărârea Dietei de la Cluj, Roman îi scria lui Bălcescu o lungă scrisoare, trimițându-i totodată și un extras de la Blaj. „Știu – afirma corespondentul amintindu-și de discuțiile de la București – că vă interesează mișcările românilor din toate părțile, precum și trebuie să intereseze pe tot românul adevărat (sublinierea noastră). Pentru aceea îmi luai îndrăzneala a te înștiința despre cele ce se mai întâmplă la noi.” În continuare, Roman relata despre misiunea lui Laurian la Viena, despre ale cărei rezultate încă nu se știa nimic, despre măcelul de la Mihalț comis la 2 iunie căruia i-au căzut victime 21 țărani⁷⁰ și despre alte acte de violență săvârșite împotriva românilor. Vorbind despre uniunea votată de Dieta de la Cluj, Roman precizează că „nici un român adevărat nu se află care să voiască unirea cu Ungaria”. El dă importante amănunte și despre atitudinea sașilor, arătând că aceștia sunt dezbinați și că cei din Sibiu, spre deosebire de cei de la Brașov, „nu o vor și au dat mâna cu noi; acum vom vedea de vor avea caracter; pentru noi – preciza Roman – e tot una, că nu o recunoaștem nici cum”.

Dar fiindcă îndată după adunarea de la 3/15 mai, căreia, pentru marele ei entuziasm românesc și pentru strigătul țăranilor „noi vrem să ne unim cu țara”, Bălcescu avea să-i dedice mai târziu un adevărat imn, guvernul lui Bibescu a emis un decret hotărând că „cei care au eșit la Transilvania cu prilejul adunării de la Blaj să nu se mai poată întoarce în țară”⁷¹.

⁷⁰ George Barițiu, *Părți alese din Istoria Transilvaniei*, Sibiu 1890, II, p. 153–159.

⁷¹ *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente*, București, 1902, I, p. 398.

Roman consacră o bună parte din scrisoare infamului decret căruia i se asigurase și prin ziare o întinsă publicitate⁷². Printre cei loviți de interdicția decretului lui Bibescu se aflau o bună parte din profesorii transilvăneni care, ca A.T. Laurian, N. Bălășescu, Vasile Maioreșcu, Constatin Roman, se dedicaseră în anii premergători revoluției cu un puternic elan ridicării învățământului din Țara Românească. *„Am auzit și am citit în gazete – scria Roman cu indignare – proscierea noastră, dară nu înțeleg cu ce drept și pentru ce? Numai că pentru furăm la Blaj? Și ce cugetă tiranii? Până când vor să mai domnească peste cei asemenea lor? Noi din parte-ne vom arăta dumnealor că aceea e țara românilor și ca pre un român n-au avut drept a ne opri granița. Vom trece noi granița dar atunci nu le va fi moale. Vom veni spre ajutoriu frații mei și vom doborî pe tiranie și tiran, de vor vrea să ne vândă țara. Să știe dară tiranii că va fi răzbunare pentru proscierea noastră și că nu vor mai putea pune graniță între român și român. Și să știe și aceea că românii își vor da mâna unii cu alții, se vor iubi și apăra de vrăjmașii interni și externi cu bărbăție și cu virtute română... Fie-i rușine guvernului de asemenea porunci! Obșteasca adunare – adăuga Roman în continuare – să bage bine de seamă ce face, că noi urmărim toate lucrările lor, și să nu ne vândă țara că vor umbla rău... Frații mei, unire numai că sunt pierduți... Lucrați nu vă speriați de sperieturile (amenințările n.n.) și minciunile lor; acum s-au niciodată!... Vă rog și iarăși mă rog – îndemna în încheiere înflăcăratul corespondent – nu lăsați despoții să ne vândă țara și puneți tinerimea în picioare, că noi (aici) numai vreo câțiva tineri ținem tot poporul în mână, gata spre orice întâmplare.”*⁷³

Bălcescu nu putea fi decât satisfăcut de entuziasmul fostului colaborator al „Magazinului istoric”, în gândirea căruia se reflectau propriile sale idei, dar la data la care primea scrisoarea acestuia „tiranii” fuseseră doborâți, Bibescu fusese silit să abdice (13 iunie), iar el îndeplinea funcția de secretar al guvernului provizoriu, preocupat îndeosebi de popularizarea în mase a programului revoluționar și a realizării sale.

⁷² *Gazeta de Transilvania*, 1848, 24 mai.

⁷³ Textul complet al scrisorii la Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională*, p. 319–321 (anexa 73). Originalul la Academia R.S.R., coresp. S. 34 (1)–LXIV.

„Veste cea norocită – scria același Roman, la 26 iunie, adresându-se de astă dată lui Al. G. Golescu-Arăpilă, prietenul devotat al lui Bălcescu – o auzirăm din jurnale și din alte știri private, care ne dete și nouă motiv de viață și ne-am bucurat prea mult... *După cum stăm noi acești de dincoace de Carpați toată mântuirea românilor atârnă de la unirea și bună starea Principatelor pentru că noi sântem împiedecați din toate părțile.* Trebuie bine să ne luăm seama – afirma în continuare Roman cu înflăcărare ce-l caracteriza – că de nu va lucra tot românul în interesul comun sântem pierduți, că toate elementele s-au conjurat împotriva noastră, și toate elementele omogene umblă astăzi să se concentreze, așa italienii, așa germanii, așa slavonii. Apoi noi – întreba în continuare Roman – pentru ce să nu facem aceasta acum când ni s-a arătat epoca? Toți ne strigă că voim să formăm o Dacie, pentru ce să mai ascundem pisica în sac? *Deviza noastră* – afirma Roman mai departe – *trebuie să fie formarea Daciei.*”

În încheierea scrisorii, Roman anunța totodată, și aceasta îl va fi bucurat nespus de mult pe Bălcescu, că o bună parte din exponenții tineretului dezamăgită de încetineala cu care se desfășurau lucrurile în Transilvania, unde se încurcaseră „ițele”, era hotărâtă să „treacă granița pentru a-și oferi serviciile guvernului revoluționar de la București. Vă scrisesem mai înainte – preciza Roman – că planul ne e ca să venim la voi, acum să știți că ne-am și rezolvat (hotărât n.n.) a veni și mai așteptăm încă o scrisoare de la voi pe poșta viitoare, și vom pleca”⁷⁴.

Din tinereii „rezolvați” a pleca la București avea să se recruteze un însemnat număr din comisarii de propagandă trimiși de guvernul revoluționar la propunerea lui Bălcescu, în toate județele Țării Românești pentru a tâlcui spiritul revoluției, și totodată unii din colaboratorii ziarelor revoluționare: *Poporul suveran, învățătorul satului.*

La începutul lui iulie, C. Romanu se afla la București, unde Bălcescu se grăbea să-l numească, alături de A.C. Golescu, Al. Zâne și D. Bolintineanu, în Comisia pentru organizarea și dirijarea activității comisarilor de propagandă⁷⁵.

⁷⁴ *Anul 1848 în Principatele Române*, II, p. 136.

⁷⁵ N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondența*, p. 282.

Stimulați de exemplul lui C. Romanu și urmând îndemnul lui Al. G. Golescu-Arăpilă, care, în drum spre Viena, se opriase la Brașov și la Sibiu, și ale lui Ioan Maiorescu, numeroși transilvăneni trecură Carpații în lunile iulie și august⁷⁶. Printre ei se aflau Aron Pumnul, care a fost numit comisar în județul Râmnicul Sărat, Ioan Pușcașu (Pușcariu) în Argeș, Alexandru Papiu și N. Găetan în Dâmbovița, Elisei Armatu în Prahova, Al. Bătrâneau în Dolj, Eremia Verzea în Mehedinți, Gheorghe Roman în Vâlcea și alții.

În activitatea lor pentru susținerea revoluției din Țara Românească noii veniți aveau să se întâlnească cu transilvănenii care se stabiliseră anterior aici și care se dedicaseră revoluției cu un remarcabil avânt: Aaron Florian, Ioan Maiorescu (Craiova), Ion Codru-Drăgușanu (Ploiesti), Vasile Urzescu (Roșiorii de Vede), Zaharia Boerescu (Giurgiu) etc.⁷⁷

Ideea lui Bălcescu de a se crea un corp de propagandiști revoluționari a produs, astfel, efecte dintre cele mai remarcabile, ea având să constituie un puternic impuls pentru însăși manifestarea solidarității și unității naționale.

Constantin Romanu, el fiind dintre aceștia cel mai apropiat de N. Bălcescu, a intrat și în redacția gazetei „Învățătorul satului”, dirijată de la 14 iulie de Bălcescu personal, în paginile căreia, semnând cu inițialele C.R., a publicat articolele *Părinților din toată Țara Românească* (nr. 19) și *Tălmăcirea puncturilor din constituție* (nr. 21). În același timp, colaborează la „Poporul suveran” și e numit în redacția proiectată pentru ziarul „Naționalul”.

Spre Bălcescu își îndreaptă privirile și transilvănenii și bănățenii care militau pe baricadele de peste Munți. „Eu frate – îi scria Eftimie Murgu îndată după izbânda revoluției de la București – să știi că am plâns de bucurie când am luat știre despre triumful libertății în România; cu nerăbdare aștept ca eu carele după

⁷⁶ Vezi pentru detalii, Cornelia Bodea, *op. cit.*, p. 152–153.

⁷⁷ Vezi *Anul 1848*, III, p. 131; V. p. 158–159; Cornelia Bodea, *op. cit.*, p. 154–158; M. Popescu, *Dascălii ardeleni din Principate și mișcarea din 1848*, în: „Țara Bârsei” (Brașov), 1936, p. 153–155; M. Regleanu, *Aaron Florian ca participant la revoluția din 1848 în Țara Românească*, în: „Revista arhivelor”, 1958, nr. 2.

cum știi, ca rob am ieșit din acea țară, pentru că i-am voit desrobirea și carele tot din pricina aceasta iarăși am picat în robie amară, acum ca om slobod să văd România slobodă și că mă bucur de fericirea fraților mei, care mai de mult ar fi meritat această soartă”⁷⁸. „Ar trebui – îi scria la 20 iunie/2 iulie A.T. Laurian – stă stăruim ca să facem un *congres general* dintre toți românii. Înțelegeți-vă cu toți patrioții cei vrednici și să ne scrieți”⁷⁹. Ioan Maiorescu, care la 1 iulie fusese acreditat ca reprezentant diplomatic pe lângă guvernul transilvănean, susținea ideile sale cu privire la introducerea votului universal. „E mai bună părerea acelora (deci a lui Bălcescu) – scria Maiorescu la 16 iulie lui Ștefan Golescu – care stau pentru votul universal. Noi care proclamăm legalitatea între toți și desființăm toată diferența civilă între români și români, nu sântem consecvenți dacă chiar în constituantă facem clase.”⁸⁰ Barițiu, pe lângă numeroase informații și articole asupra revoluției din Țara Românească, reproduce în foaia sa studiul lui Bălcescu despre *Drepturile românilor către Înalta Poartă* publicat în „Poporul suveran”⁸¹.

*

La 13 septembrie revoluția fu lichidată însă în împrejurările cunoscute, iar Bălcescu, odată cu ceilalți corifei ai ei, silit să ia drumul exilului. Urcați a Giurgiu în două „ghimii” turcești (mici vase de Dunăre) exilații – N. Bălcescu călătorind în aceeași ghimie cu C.A. Rosetti și Ion Ionescu de la Brad – fură porniți la 24 septembrie în susul fluviului, ajungând abia peste o lună la Semlin (Zemunul de astăzi din Jugoslavia). De la Semlin drumurile li se despărțiră. C.A. Rosetti împreună cu soția sa, Maria Grant, care îi urmase pe uscat în tot timpul călătoriei, Ion C. Brătianu, I. Voinescu II, Nicolae și Ștefan Golescu îndreptându-se spre Viena

⁷⁸ *Transilvania*, Brașov, 1877, p. 184.

⁷⁹ *Anul 1848*, I, p. 695.

⁸⁰ N. Bălcescu, *Opere* IV, *Correspondența*, p. 548 (nota lui G. Zane).

⁸¹ *Foaia pentru minte, mimă și literatură*, 1849, nr. 43, 25 octombrie.

și de acolo la Paris, iar N. Bălcescu, Cezar Bolliac, D. Bolintineanu, Al. C. Golescu (Albul) și alții luară prin Banat, calea Sibiului⁸².

În aceeași direcție, dar pe un drum mai scurt, străbătând munții, porniseră și foștii comisari transilvăneni de propagandă care aveau să-și continue lupta alături de Simion Bărnuțiu și Avram Iancu.

La începutul lunii noiembrie Bălcescu se afla la Sibiu, de unde în ziua de 10/22 trimeea lui Al. G. Golescu la Paris, prin intermediul publicistului Paul Bataillard, o scrisoare în care îi destăinuia peripeziile prin care a trecut în ultimele două luni, precum și situația aflată în Transilvania⁸³. Scopul venirii sale la Sibiu, mărturisit într-o scrisoare din 16/28 decembrie adresată lui Ion Ghica, era de a „studia” mișcarea românilor din Transilvania și Banat⁸⁴. „Nu vream – precizează Bălcescu să merg înainte, până n-oi vedea cu ochii ce avem să așteptăm de la românii de acolo.” Într-o altă scrisoare, trimisă la 4 ianuarie 1849 de la Belgrad, el îi mărturisea totodată lui Ghica intenția pe care o avusese la venirea în Transilvania de a forma un comitet cu emigrații găsiți aici – Ion Heliade-Rădulescu, Christian Tell și generalul Magheru se aflau și ei la Sibiu – pentru conducerea unitară a acțiunilor din exil. Necesitatea și formarea unui astfel de comitet fuseseră discutate, în timpul călătoriei pe Dunăre și cu ceilalți exilați, și, fără îndoială, îndeosebi cu C.A. Rosetti și Ion C. Brătianu. „Ei însă – relatează Bălcescu – n-au aprobat și au fost de părere că mai întâi să meargă la Viena să vază starea lucrurilor și de acolo ne-am dat rendez-vous în Transilvania, unde nu numai că nu s-au întors, dar nici nu mi-au mai scris, și acum nu știu de nici unul unde se află”⁸⁵.

⁸² Vezi asupra arestării și călătoriei acestora de la Giurgiu la Semlin „Anul 1848, V, p. 758–764, 787–819; D. Bolintineanu, *Călătorie pe Dunăre și în Bulgaria*, Buc., 1859; I. Voinescu II, *O călătorie pe Dunăre în ghimie*, în „Românul”, 1861, nr. 330–334.

⁸³ N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Correspondența*, p. 116–117.

⁸⁴ *Idem*, p. 118–119.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 122.

Dorința lui Bălcescu de a face din Transilvania un bastion al revoluției românești se relevase încă din luna august când, aflându-se la Constantinopol, îi scria împreună cu I. Ghica, lui Magheru că, dacă ar fi silit să se retragă din fața armatelor invadatoare, „să treacă în Transilvania cu dorobanții și cu pandurii lui și să se unească cu Iancu, cu Roman și cu Axente și Buteanu”⁸⁶.

La sosirea lui N. Bălcescu la Sibiu, Transilvania se găsea în plină efervescență revoluționară. În urma adunărilor de la Orlat (10–11 septembrie), Năsăud (13–14 septembrie) și îndeosebi a celei de la Blaj (16–25 septembrie) comitetul național de sub conducerea lui Bărnuțiu împărțise Transilvania, de acord cu comandantul militar austriac (General comando), în 15 prefecturi, organizate din punct de vedere militar în 15 legiuni⁸⁷, și începuse lupta centru aplicarea rezoluțiilor votate de adunarea de pe Câmpia libertății. În unele părți – Făgăraș, Hațeg, Zarand, Bălgrad, Blaj, Cetatea de Baltă – poporul, izgonind pe asupritori, izbutise să aleagă demnitari români și să impună, ca limbă administrativă, limba română⁸⁸. Comitetul național începuse a fi privit ca un adevărat *guvern românesc*, privirile tuturor îndreptându-se către dânsul⁸⁹.

Membrii acestui guvern erau Simion Bărnuțiu, A. T. Laurian, N. Bălășescu, T. Cipariu, Florian Micaș, Ioan Bran. În curând, sporindu-se numărul atribuțiilor, „guvernul” s-a văzut silit să-și sporească și numărul membrilor. El s-a completat astfel cu Aaron Florian, Gavril Munteanu, George Barițiu, David Almășianu, S. Popovici Barcianu, frații Brote, I. Banciu și alții⁹⁰.

Avram Iancu, Ioan Axente-Sever, Ioan Buteanu, Al. Bătrâneanu, Constantin Romanu-Vivu, Dionisie Pop Marțian, Simion Balint, Vasile Moldovan, Ioan Oros (Rusu) organizau legiunile și participau la luptele începute.

⁸⁶ I. Ghica, *Amintiri din pribegie după 1848*, Craiova, 1891, vol. I, p. 45 (ediția Olimpiu Boitoș).

⁸⁷ George Barițiu, *Părți alese*, II, p. 309.

⁸⁸ Al. Papiu-Ilarian, *Istoria românilor din Dacia superioară*, III, p. 92, Sibiu, 1943 (ediția Ștefan Pascu).

⁸⁹ George Barițiu, *op. cit.*, p. 314.

⁹⁰ *Idem*.

În cele aproape două luni cât avea să rămână la Sibiu – timp în care a vizitat și Brașovul – Bălcescu a urmărit cu satisfacție avântul revoluționar al transilvănenilor și a avut numeroase consfătuiri cu conducătorii lor, îndemnându-i să organizeze Transilvania ca „țară românească și a o declara astfel”. „Românii d-aci – îi scria el la 10/22 noiembrie lui Al. G. Golescu – au început a organiza districtele românești puind funcționari români și introducând limba română în actele publice. I-am povățuit – arată el mai departe – să adune o adunată de deputați români, atât din Transilvania cât și din celelalte părți române din Ungaria, ca să caute a se organiza cerând la împăratul ca naționalitatea română să fie unită sub aceeași administrație română”⁹¹. Acțiunea sa pentru constituirea românilor de sub dominația habsburgică într-o singură organizație națională apare și în scrisoarea trimisă lui Ghica, la 16/28 decembrie. „Am povățuit – îi scria el vechiului său amic – pe românii din Banat ca să trimită delegați la adunările (transilvănenilor) și împreună să ceară ca românimea toată câtă se află în imperiul austriac să formeze un corp nedespărțit, având aceeași organizație și aceeași administrație”⁹². Încrederea sa în izbânda revoluției transilvănene se manifestă cu toată fermitatea. „Lucrul nu e sfârșit – afirma el în aceeași scrisoare – ci numai început într-aceste locuri... Când gloatele s-au mișcat atât de tare, este anevoe a le supune, fără a le mulțami, de aceea împăratul va fi silit a le acorda mult și prea mult.”

Speranțele sale se bazau pe „avantajul” că „românii s-au pus toți în picioare, ca se află mulți tineri în capul nației și cu mare popularitate și că au învățat a se bate și a nu le fi teamă de război”. Printre acești tineri „vestiți” el menționează în scrisoarea de la 4 ianuarie către I. Ghica numele lui Avram Iancu și al lui N. Solomon.

Bălcescu nu pierde însă din vedere nici consecințele rupturii produse între români și unguri de care a știut profita guvernul din Viena, atrăgând de partea sa comitetul național.

⁹¹ N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Correspondența*, p. 116.

⁹² *Idem*, p. 118.

„Eu aş fi dorit – îi scria el lui Ghica în aceeaşi scrisoare – ca ungurii să se fi purtat altfel, să nu fi provocat pe români şi să se fi înfrăţit cu dânşii, căci lucrurile ar fi luat o faţă cu totul alta, şi imperiul austriac se dezmadula. Dar oricum, cred că acum soarta româniei va fi mult îmbunătăţită şi că *Transilvania şi Banatul dezmadulate de Ungaria s-au apropiat mult de unirea cu noi.*” În acelaşi sens îi scria şi lui Al. G. Golescu arătându-i că „dezghinarea între români, sârbi şi unguri” a mântuit imperiul austriac, cerându-i totodată să intervină pe lângă ziarele europene pentru ca românii transilvăneni să nu li se aducă „imputarea de reacţionari”.

Pe la mijlocul lui decembrie, constrâns de autorităţile austriece, care expulzasează şi pe Magheru, şi tentat de noi posibilităţi de acţiune prin grupul de emigraţi din Turcia, Bălcescu părăseşte Sibiu şi, urmând itinerariul Belgrad, Triest, Atena, ajunge, la sfârşitul lunii februarie 1849, la Constantinopol. De aici, la 8 martie, avea să lanseze marea proclamaţie adresată emigraţilor munteni şi moldoveni de la Paris prin care afirma că „nu poate fi fericire fără libertate, nu poate fi libertate fără putere, şi noi românii, nu vom fi puternici până când nu ne vom uni cu toţii într-unul în acelaşi corp politic. *Unimea naţională* – preciza el în mod lapidar – *e singurul principiu de viaţă, singurul principiu de mântuire pentru noi*”⁹³.

Deşi se dedică cu toată energia organizării emigraţiei, pe care o voia unită în jurul lui C. Negri, el nu pierde din vedere niciun moment evenimentele din Transilvania unde, aşa cum îi scria în decembrie lui Ghica, „lucrurile nu erau sfârşite ci numai început”. La 28 martie, entuziasmat de victoriile lui Bem şi ale lui Dembinski, îi comunica lui A.G. Golescu dorinţa lui de a se apropia prin Transilvania de „hotarele ţării” cu gândul la o nouă insurecţie. „Prefer mai mult – adăuga în încheiere – o viaţă tâlhărească în Carpaţii noştri decât a peri sau a trăi ticăloşeste în ţări streine.”⁹⁴

Urmărind evoluţia lucrurilor în sud-estul Europei, el se gândeşte totodată şi la formarea unei legiuni româneşti, care să lupte alături de trupele revoluţionare maghiare împotriva Austriei şi a armatelor invadatoare.

⁹³ N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Correspondenţa*, p. 135–511.

⁹⁴ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 148–149.

Necesitatea și importanța unei colaborări revoluționare româno-maghiare, pe baza respectării principiilor naționale, îi apar mai evidente ca oricând. Graba de a întreprinde acțiunea proiectată, de a cărei izbândă lega nu numai rezolvarea problemei transilvane ci și eliberarea Țării Românești, îi dă un neastâmpăr intens. „Noi am umblat nebuni în zilele acestea – îi scria la 5 aprilie lui Golescu – să găsim bani pentru ducerea mea și a altora în Transilvania, și de-abia am găsit cu ce să mergem până acolo. Gândesc că Ghica îți va fi scris pe larg misia noastră și importanța ei”⁹⁵. La 13 aprilie îl anunța cu satisfacție: „Măine plec pentru Transilvania (cu I. Bălăcianu și Magheru cel tânăr). Aș fi dorit să te văd și pe tine acolo.”⁹⁶

Înainte de a pleca stabilise împreună cu I. Ghica o listă cifrată de nume ale personalităților și localităților la care avea să se refere în corespondența următoare. Lista întocmită la Constantinopol urma să fie completată la 3 iunie printr-o altă serie de nume trimise de la Debrețin. Din aceste liste aflăm că frunțașii transilvăneni și bănățeni pe care îi avea în vedere Bălcescu pentru noua sa acțiune erau George Barițiu, al cărui nume urma să fie indicat cu inițiala *g*, A. Treboniu Laurian cu *be*, Ioan Maiorescu *bi*, Ioan Axente-Sever cu *cl*, Avram Iancu cu *dc*, Vasile Moldovan cu *dh*, Eftimie Murgu cu *di*. Constantin Romanu, iubitul său colaborator de la București, nu figurează în listă, fiindcă la începutul lunii martie 1849 acesta fusese ucis, în condiții de o rară cruzime, lângă orașul Târgu Mureș⁹⁷.

Dintre localități se menționează Brașovul (*p*), Orșova (*bn*); Sibiu (*bz*;) Transilvania, ca provincie, avea să fie indicată prin *do*, iar Banatul prin *co*⁹⁸.

⁹⁵ *Idem*, p. 151.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 153.

⁹⁷ Vezi Vasile Netea, *Constantin Romanu – Vivu*, p. 36–40.

⁹⁸ Vezi pentru detalii și metodele de cifrare a corespondenței lui N. Bălcescu, *Opere, IV, Corespondența*, p. 450–462.

La 17/29 aprilie, Bălcescu se afla la Negotin; în 26 aprilie/8 mai, ajungea la Belgrad, unde, în ziua următoare avea să afle de proclamarea independenței Ungariei și detronarea dinastiei de Habsburg votate de Dieta de la Debrețin⁹⁹. Peste două zile, călătorind prin ținuturile slave, sosea la Panciova, „printre maghiari”, fiind „foarte bine primit” de generalul Perczel¹⁰⁰. Buna primire făcută de generalul maghiar nu-l împiedică totuși să înregistreze cu surprindere spusele acestuia că șefii politici maghiari „reclamă integritatea Ungariei”, neadmițând o „confederație de deosebite naționalități egale în toate, ci o Ungarie unită, tot cu predominanța limbii și a elementului maghiar. Nu cred – relatea Bălcescu lui Ghica – că aceasta va mulțumi pe slavi”¹⁰¹. Din aceeași localitate îi scria și lui Goleescu, la 12 mai, afirmând că „eu voi căuta pe lângă Bem și guvernul maghiar... să fac orice voi putea atât în favorul românilor d-aci, cât și în favorul țărilor noastre”¹⁰². Pe Bem avea să-l întâlnească la Mehadia, informându-l de îndată despre proiectul său de a înființa o legiune românească. Spre deosebire de Perczel, Bem – după cum avea să scrie lui Ghica la 8/20 mai – l-a primit cu „o politețe rece”, declarându-i că el „nu se ocupă de politică”, proiectul urmând să fie discutat cu guvernul de la Debrețin. Deși Bem „surâdea în continuu”, lui Bălcescu nu i-a scăpat totuși „aerul său fals” și faptul că el ascundea „mari proiecte”¹⁰³.

La 14/26 mai Bălcescu se afla la Debrețin, unde, în zilele următoare a avut „o conferință de două ceasuri cu președintele L. Kossuth”, fiind „tare mulțumit” – cum îi scria lui Ghica la 17/29 mai – atât de dânsul, cât și de primirea făcută. Kossuth – relatează Bălcescu în continuare – a primit în mod favorabil ideea înființării unei legiuni românești, fapt ce îl

⁹⁹ N. Bălcescu, *Opere, IV. Corespondența*, p. 162.

¹⁰⁰ *Idem*, p. 165.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 166.

¹⁰² N. Bălcescu, *Opere, IV, Corespondența*, p. 169.

¹⁰³ *Idem*, p. 174.

determina pe Bălcescu să-i ceară lui Ghica trimiterea la Debrețin a lui Magheru și a lui Tell, „căci este de trebuință să avem capi în această oștire de emigrați”. În aceeași scrisoare, Bălcescu îi comunica lui Ghica și informații referitoare la situația luptelor din Munții Apuseni, care se desfășurau între cetele lui Iancu și trupele maghiare. Românii, precizează Bălcescu, „au bună poziție în munți și sunt vreo 40.000, între care 2 000 ostași regulați și toți au puști cu baionetă... îmi pare bine că românii (se) țin bine, căci vor dobândi bune condițiuni, căci ungurii sunt foarte îngrijorați”¹⁰⁴. Iancu, relatează el într-o altă scrisoare, „poartă numele poetic de Craiul munților”, tribunii săi având „o tactică și o comandă deosebită”¹⁰⁵.

La 30 mai, Bălcescu depune în mâinile ministrului de externe, contele Batthyány, adresa pentru înființarea legiunii române sub drapelul său național, cerând ca guvernul maghiar să-i asigure echipamentul, armamentul și subzistența¹⁰⁶. El cere totodată guvernului să încheie un armistițiu cu românii și să satisfacă cererile lor de ordin național, fiindcă – îi scria el lui Ghica la 3 iunie – „ce este de făcut acum este a împăciui oricum pe români cu ungurii” pentru a-i opune dușmanilor comuni. „Dacă guvernul maghiar mă va asculta – anunța Bălcescu în continuare – atunci eu și cu o deputație vom merge la Iancu și vom căuta a-l convinge”¹⁰⁷. În ziua următoare, Batthyány îi comunica asentimentul guvernului său pentru înființarea legiunii, fără a-i da însă și armamentul cerut, dar cu privire la înțelegerea cu românii din Transilvania se arăta rezervat. La 4 iunie, de teama unei invazii a trupelor țariste, care se apropiiau de Presburg (Bratislava), guvernul părăsește Debreținul, mutându-se la Pesta. Bălcescu îl urmează călătorind în același tren cu Kossuth, pentru a continua cu Batthány și cu primul ministru Szemere tratativele începute.

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 177.

¹⁰⁵ N. Bălcescu, *Opere, IV, Corespondența*, p. 181.

¹⁰⁶ *Idem*, p. 179.

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 181.

Acțiunea întreprinsă pe lângă guvernul maghiar a determinat și o extindere a relațiilor sale cu fruntașii transilvăneni, atât la Debrețin, cât și Pesta, Bălcescu intrând în contact cu deputații români din regiunile vestice ale Transilvaniei (Arad, Bihor, Sătmar), care, ca și bănățenii, teritoriul lor fiind încadrat din punct de vedere administrativ Ungariei propriu-zise, intraseră în Dieta maghiară, urmărind și ei o politică de apropiere între cele două popoare. În preajma sosirii lui Bălcescu la Debrețin, deputații menționați pregătiseră un proiect de lege pentru „recunoașterea și garantarea drepturilor națiunii române” pe care intenționau să-l prezinte guvernului. Proiectul, având în vedere situația autorilor săi, era departe de a fi satisfăcător pentru complexitatea problemei naționale fiindcă el recunoștea integritatea statului maghiar în sensul conceput de Kossuth, revendicându-se numai recunoașterea politică a naționalității române, întrebuintarea limbii române în școală și biserică, acceptarea ei ca limbă de consultare „în administrația locală, numirea după proporție” de funcționari români în toate funcțiunile statului, „ocârmuitori” români în județele cu majoritate românească, precum și scoaterea celor două confesiuni religioase românești de sub jurisdicția patriarhului de la Karlovitz (ortodox) și a mitropolitului primat de la Strigoni (catolic)¹⁰⁸.

Îndată după sosirea sa la Debrețin, deputații români, prin Sigismund Pop, Alexandru Buda și Al. Bohățiel, îi prezentară proiectul alcătuit de dâșii. Bălcescu, pentru a-i mări șansele de izbândă, s-a oferit să-l prezinte el însuși conducătorilor guvernului maghiar. În 2 iunie, proiectul a fost dat lui Batthyány, cu precizarea că, după recunoașterea integrității Regatului Ungar și a limbii maghiare ca limbă oficială, „cererea românilor nu e mare”¹⁰⁹.

¹⁰⁸ Vezi textul complet al proiectului în T.V. Păcățian, *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana Ungariei*, Sibiu, 1904, vol. I, p. 612–614.

¹⁰⁹ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 181.

Deși disproporționate în raport cu marile aspirații ale poporului român, formulate în programul revoluționar de la 3/15 mai, revendicările grupului de deputați români ai membri Dietei ungare au întâmpinat o puternică rezistență din partea guvernului care nu voia să recunoască existența politică a națiunii române din Transilvania. Judecând lucrurile de pe o înaltă poziție democratică și necunoscând încă adevăratele intenții ale aripei de dreapta a revoluționarilor maghiari, Bălcescu considera însă „pretențiile” ambelor tabere, așa cum reiese din scrisoarea adresată amicului său de la Constantinopol, ca „niște săcăituri curate, căci cu democrația majoritatea dietei Ungariei va fi români și slavi și că anevoințele reciproce va sili pe toți a primi a trăi în confederație”¹¹⁰. O altă motivare a necesității unei lupte comune împotriva imperiilor asupraitoare se desprinde dintr-o altă scrisoare adresată aceluiasi amic, la 6 iunie: „Națiunile – sublinia Bălcescu – trebuie să obțină eliberarea lor în comun și numai după aceea să se ocupe de eliberarea fiecăreia în parte.”¹¹¹

Legăturile sale cu deputații cunoscuți la Debrețin, și îndeosebi cu Sigismund Pop, aveau să se accentueze și mai mult în timpul șederii la Pesta, Bălcescu continuând să susțină modestele lor revendicări. El a sprijinit, de asemenea, și inițiativa luată de Sigismund Pop de a înființa un ziar românesc în capitala Ungariei spre a milita pentru mult dorita înțelegere. Sub titlul *Democrația* primul număr din publicația lui Pop a apărut la 12/24 iunie 1849, cuprinzând pe lângă articolul program și alte două articole politice, „înștiințări oficiale”, câteva note istorice, o dare de seamă despre lucrările Dietei de la Pojon (Bratislava), vești din părțile de sus ale Ungariei, din Ardeal și Hălmagiu, o cronică a evenimentelor externe, precum și o poezie de I. Roman (Patria mamă). „Aicea – îi scria Bălcescu lui Ghica la 22 iunie – se începe o foaie română.

¹¹⁰ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 185.

¹¹¹ *Idem*, p. 191.

N-am vrut să mă dau pe față ca redactor, dar voi căuta a o influența mult și fără asta, cum și a scrie câte odată”¹¹². La 4 iulie îi trimetea numărul al doilea din „Democrația” care, evenimentele precipitându-se, avea să fie și ultimul. Partea lui Bălcescu în redactarea „Democrației” e totuși greu de identificat¹¹³.

La Pesta, Bălcescu s-a întâlnit și cu Eftimie Murgu, fostul său profesor, care era și el, ca reprezentant al Lugoșului, deputat în Dieta maghiară. De la Murgu află răul tratament aplicat românilor din Banat, cărora guvernul lui Kossuth, prin refuzul său de a le acorda drepturile cerute, le-a produs o adâncă dezamăgire¹¹⁴. Aceasta nu-i va fi împiedicat însă nici pe unul de a-și mărturisi fără șovăire, pe linia vechilor discuții de la București, încrederea în steaua viitorului.

Tratativele cu guvernul maghiar s-au desfășurat însă anevoie. La 8 iunie Bălcescu îi scria din nou lui Ghica informându-l că „proiectul de lege (al deputaților) s-au luat de guvernul maghiar în cercetare. Cu oarecare modificări – preciza Bălcescu – dar m-oi sili să treacă așa” (cum l-au alcătuit deputații)¹¹⁵. Răspunsul așteptat avea să-l primească abia la 25 iunie, când, după douăzeci de zile de la predarea textului, Batthány îi remitea nota guvernului cu privire la „concesiile” pe care era acesta dispus a le face naționalităților. Niciuna din „cererile principale” – îi relatea Bălcescu în aceeași zi lui Ghica – n-a fost acceptată și de recunoașterea naționalității române „nu pomeneste nici un cuvânt”. „Fără îndoială – remarcă Bălcescu cu dezolare – cu aceasta nu se vor împăca românii”¹¹⁶.

La nota lui Batthány, Bălcescu va răspunde cu un memoriu cerând acceptarea integrală a proiectului. „M-am silit și mă silesc – îi mărturisea el lui Ghica – să fac tot ce voi putea ca să n-avem muștrare de cuget că nu ne-am făcut datoria noastră, aducând o împăcare atât de dorită și atât de trebuincioasă între români și unguri”¹¹⁷.

¹¹² *Ibidem*, p. 523 (nota lui G. Zane).

¹¹³ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 523 (nota lui G. Zane).

¹¹⁴ *Idem*, p. 203.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 188.

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 193–194.

¹¹⁷ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 194.

În zilele următoare trupele țariste pătrund adânc în Transilvania și Ungaria, iar guvernul maghiar, urmat de Bălcescu, se refugiază la Seghedin. Abia acum, alarmat de evenimente, Kossuth, care între timp avusese o convorbire și cu Cezar Bolliac venit de la Brașov, acceptă sugestiile lui Bălcescu și, asigurându-l că „va împlini toate”, îi propune la 14 iulie să meargă la Iancu pentru a încheia o înțelegere cu acesta și a-i cere să-și formuleze revendicările cu promisiunea că ele vor fi satisfăcute. Bălcescu era îndemnat totodată să-i ceară lui Iancu să treacă împreună cu toți oamenii săi peste Carpați, pentru a elibera Țara Românească, unde, spre a opri înaintarea trupelor țariste, urma să plece și Bem¹¹⁸.

Entuziasmat de propunerile lui Kossuth, fără a cunoaște situația reală a trupelor maghiare și nici liniile de înaintare a forțelor țariste, Bălcescu porni la 15 iulie înspre munții lui Iancu ducând cu sine textul oficial al „concesiilor” guvernului maghiar, considerate de el însuși ca nesatisfăcătoare, în însuflețirea sa Bălcescu trece însă peste toate aceste lucruri, având convingerea – exagerând perspectivele – că printr-o înțelegere și colaborare cu Iancu s-ar putea schimba însuși mersul evenimentelor. La 16/28 iulie, după plecarea lui Bălcescu, Dieta de la Seghedin, la propunerea primului ministru Szemere, avea să voteze legea pentru acordarea unor drepturi naționale românilor și slavilor. Totul era însă prea târziu, iar prin conținutul ei îngust noua lege era departe de a oferi acestora egalitatea așteptată.

În jurul zilei de 20 iulie, Bălcescu se afla la Cluj¹¹⁹ unde va purta discuții cu comisarul guvernului Daniel Botzkö și cu englezul John Paget, aflat în localitate, pentru a porni apoi, la 26 iulie, pe Valea Arieșului, spre Câmpeni. Drumul e lung și Bălcescu îl parcurge călare având prilejul să privească pe îndelete locurile de care se legau marile amintiri ale Răscoalei lui Horea și ale luptelor lui Iancu.

¹¹⁸ *Idem*, p. 216–218.

¹¹⁹ Vezi pentru detalii, Vasile Moldovan, *Memorii din 1848–49*, Brașov, 1895; Silviu Dragomir, *N. Bălcescu în Ardeal*, „Anuarul Institutului de istorie națională”, Cluj, 1930, V, p. 2–31; Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, București, 1965, p. 223–233.

Din când în când, câte un tulnic răsună puternic din desișul brazilor iar un altul îi răspunde semnificativ din depărtări... Sunt semnalele motoilor lui Iancu care străjuesc cu strășnicie drumurile și potecile munților. Pe culmi, seara, ard focuri cu flăcări înalte marcând mulțimea cetelor de lăncieri. La 30 iulie, trecând prin Abrud, călătorul ajunge la Câmpeni, unde îl întâmpină „craiul” înconjurat de prefecții și tribunii săi. Sunt de față Iancu, Axente, Simion Balint, Vasile Moldovan, Nicolae Vlăduțiu, Ioan Procopiu, Nicolae Corcheș, Vasile Fodor, Ion Ciurileanu, Clemente Aiudeanu, Nicolae Begnescu, M. Andreica, Simion Grozea – „toți tribunii din munți”¹²⁰.

Axente îi era cunoscut încă din primăvara anului 1848 de la București, Procopie de asemenea, pe Iancu îl întâlnise la Sibiu în decembrie. Pe ceilalți, eroi cu toții ai bătăliilor din munți, îi știa din faimă; ei erau „vestiții” tineri despre care îi scrisese de atâtea ori lui Ghica. Nici lor nu le era necunoscută personalitatea și activitatea lui Bălcescu. Cu ani în urmă îi citiseră studiile istorice în foaia de la Brașov și în „Magazin”, iar Axente și Procopie le vor fi vorbit desigur despre marea sa contribuție la desfășurarea revoluției din Țara Românească. Inimile s-au deschis astfel de la început spontan, sincer, fără rezerve ascunse, dar totodată și de pe poziții diferite, fiindcă în același timp cu sosirea lui Bălcescu la Câmpeni sosiseră și veștile despre înfrângerile lui Bem și despre ocuparea Brașovului, a Bistriței, a Tg.-Mureșului, a Sibiului, a Sighișoarei de către armatele comandate de Lüders¹²¹. Pesta fusese ocupată încă de la 30 iunie. Revoluția maghiară era în agonie. O înțelegere cu Kossuth, care le oferea o jignitoare și inutilă amnistie, dar, menținând „concesiile” cunoscute, nu și recunoașterea politică a națiunii române, nu mai reprezenta pentru ei o soluție pozitivă, fecundă.

¹²⁰ Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, p. 230.

¹²¹ Vezi pentru amănunte George Barițiu, *Părți alese*, II, p. 597–610.

Propunerile de pace ale lui Bălcescu au provocat astfel, mai ales în inimile tribunilor, mirare și îndârjire. După victoriile din mai și iunie asupra trupelor lui Hatvani și Kemény Farkas, ei se considerau învingători, contând totodată pe bunăvoința împăratului. Discuțiile se purtară cu însuflețire timp de patru zile, Bălcescu, care nu recunoștea încă înfrângerea revoluției maghiare, susținând, și în vederea unei colaborări viitoare, necesitatea împăcării celor două popoare. Mai receptiv s-a arătat Iancu. „Numai Iancu – avea să relateze memorialistul E.A. Popp mai târziu – l-a înțeles pe Bălcescu. Numai Iancu s-a înclinat, căci inima lui era plină de alte simțăminte”¹²². La insistența lui Bălcescu, Iancu a consimțit astfel la 3 august să-i adreseze lui Kossuth o scrisoare în care își găseau o elocventă expresie atât precauțiunile dictate de conjunctura momentului, cât și noblețea sentimentelor sale: „Văzând propunerile de pace – răspunde Avram Iancu – pe care mi le-a adus domnul Bălcescu, agentul emigrației române, din partea onoratului guvern maghiar, trebuie să ne exprimăm regretul că în împrejurările actuale nu putem să dezbatem cu frații maghiari restabilirea păcii, fiind situația în care ne găsim foarte critică. Armata ungurească se îndepărtează – preciza Iancu – iar forța militară a rușilor se apropie. Ar fi apoi foarte dificil și ar reclama mult timp, până când să putem convinge poporul a se înfrăți cu voi. Totuși – afirma în încheiere – pentru a vă dovedi sentimentele noastre frățești, pe care le nutrim față de națiunea maghiară, am hotărât să rămânem neutri față de armata ungară în tot timpul acestor lupte, ne atacând-o și apărându-ne numai în cazul că am fi atacați. Nădăjduim că această neutralitate va fi respectată atât de onoratul guvern maghiar, cât și de șefii armatei sale”¹²³.

¹²² *Ungaria*, revistă socială-științifică-literară, Cluj, 1892, nr. 5.

¹²³ Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, p. 230. Textul original al scrisorii în *Asbóth Lajos emlékiratai az 1848-iki és 1849-iki magyarországi hadjáratból*, Pesta 1852.

Bălcescu a sfârșit astfel prin a accepta punctul de vedere al lui Iancu prin care, chiar dacă nu se ajungea la o înțelegere politică, se punea totuși capăt războiului, care, timp de un an făcuse atâtea victime în rândurile ambelor națiuni, târându-le pe amândouă în prăpastie. La 4 august, însoțit până la Ighiu de prefectul Vasile Moldovan, Bălcescu relua drumul Seghedinului pentru a preda lui Kossuth scrisoarea lui Iancu. La acea dată, guvernatorul Ungariei nu se mai afla însă la Seghedin, ci venise la Arad pentru a organiza, împreună cu Bem, o nouă linie de rezistență. Scrisoarea îi fu predată la 7 august, iar în ziua următoare Kossuth ordona generalilor săi Inczédi și Stein să înceteze orice acțiune împotriva românilor.

O mare dramă se încheiase.

La 15 august, Bălcescu se găsea la Orșova, continuând să creadă într-o refacere a situației. „Curaj – îi scria el din acest oraș lui I.I. Filipescu la Constantinopol – nu-i încă totul pierdut”¹²⁴. Prin aceeași scrisoare îl anunța că în noaptea următoare va pleca din nou spre Transilvania, unde aflase că Bem pregătește o lovitură îndrăznească. În aceeași zi îi scria și lui Ghica anunțându-l de hotărârea sa. „Ți-am spus și altă dată – îi preciza el cu îndârjire – că voi să mor sau să fac o faptă mare”¹²⁵. În zilele următoare, deși între timp va fi auzit de capitularea de la Șiria, galopa spre Caransebeș și apoi spre Hațeg pentru a întâlni pe Bem. Neaflându-l la Hațeg, Bălcescu porni peste munți la Deva unde avea să afle că Bem a fost înfrânt și că la 18 august s-a îndreptat în fugă spre Orșova. Pe drumul Mureșului spre Arad înaintau victorioase armatele lui Lüders. Bălcescu se găsea acum înconjurat de toate părțile. „Nu-ți pot descrie – avea să-i scrie el mai târziu lui Ghica – ce am suferit atunci văzând toate iluziile mele pierdute pentru totdeauna. Nu mai îmi rămânea atunci decât să vedem cum să ne scăpăm viața, căci ne aflam împresurați de vrăjmași”¹²⁶.

¹²⁴ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 220.

¹²⁵ *Ibidem*, p. 219.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 216.

În aceste momente critice, când drumurile spre Orșova îi erau închise, iar dacă ar fi încercat să treacă, prin pasul Vulcanului, în Oltenia se expunea la o arestare sigură, gândul său s-a îndreptat iarăși spre Iancu, spre ascunzișurile munților săi, singurul loc unde putea găsi susținători devotați și un azil sigur. Împreună cu prietenii săi, Constantin G. Florescu și Constantin Racoviță, care îl însoțiseră tot timpul, se hotărî atunci să înfrunte primejdia și, strecurându-se printre oștile biruitoare, să treacă Mureșul pentru a lua din nou calea munților părăsiți în urmă cu două săptămâni când socotea că „încă” nu e totul pierdut. După două zile de călătorie „ostenitoare” ajunseră la Câmpeni. Iancu îi primi ca un adevărat frate și îi adăposti timp de câteva săptămâni într-o colibă din preajma Câmpenilor. „Românii de acolo – avea să mărturisească Bălcescu mai târziu – mi-au arătat multă dragoste și jertfire.”¹²⁷ Discuțiile între Iancu și Bălcescu vor fi reînceput cu vechea pasiune ținându-se seama de noile evenimente, și unul și altul stăpânindu-și cu greu zbuciumul. Cel mai îngrijorat va fi fost desigur Bălcescu a cărui apariție la Deva fusese semnalată, bănuindu-se că și-ar fi căutat scăparea în lagărul lui Iancu. De două ori a fost chemat acesta la Sibiu la comandamentul militar pentru a fi întrebat de ascunzătoarea amicului său, și de două ori Iancu a tăgăduit că ar fi știut ceva despre dânsul. Între timp, oamenii săi studiază cu înfrigurare posibilitatea plecării celor din colibă pe un drum care să-i scoată nevătămați la limanul libertății. Încercarea de a se dobândi un pașaport pentru Bălcescu, „sub orice nume”, nu dă rezultatele așteptate. Se discută și apoi se abandonează planul unei treceri spre Moldova pe Valea Mureșului de sus, pe la Toplița, cu intenția de a pleca de acolo în Turcia. În cele din urmă se decide ca Bălcescu și prietenii să se îmbrace în straiile locului, cu cioareci și sumane, și, însoțit de trei moți, să pornească spre Arad și de acolo la Semlin urcați în trei care încărcate cu donițe și ciubere. La plecare Iancu avea să-i dăruiască lui Bălcescu și 50 de galbeni fiindcă „acesta nu mai avea bani.”

¹²⁷ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 226.

„Am făcut această călătorie – scria mai târziu Bălcescu lui Ghica – în zece zile vânzând donițe din sat în sat și din oraș în oraș. Am trăit rău, dormind tot mereu pe iarba umedă, în ploaie, fără foc, hrănit rău... La Panciova am petrecut o zi întreagă în piață certându-mă cu babele câte un ceas, pentru un creițar.”¹²⁸

La Dunăre carele au fost abandonate, iar călătorii ajunseră nestingheriți la Semlin.

Pe calea Dunării, Bălcescu avea să ajungă apoi la Viena și de acolo la Paris, unde urma să deschidă un nou capitol în istoria zbuciumatei sale activități.

Ajutorul lui Iancu fusese hotărâtor pentru salvarea vieții marelui patriot.

*

Legăturile lui Bălcescu cu transilvănenii se vor continua și din exil iar interesul său pentru aspirațiile Transilvaniei avea să rămână neclintit.

Prin „Gazeta Transilvaniei” – reapărută la 1 decembrie 1849 – și prin scrisorile lui Laurian, care, în primăvara anului 1850, împreună cu Simion Bărnuțiu, T. Cipariu, Ioan Maiorescu, Avram Iancu și alții, se afla din nou la Viena pentru a duce tratative cu guvernul habsburgic în vederea soluționării revendicărilor românești¹²⁹, Bălcescu se ține mereu la curent cu situația din Transilvania și cu soarta rezervată revoluționarilor români.

Prin intermediul ziarului brașovean el află astfel de arestarea neașteptată a lui Iancu la Abrud, comunicând informația și lui Ghica¹³⁰, cu adaosul însă că acesta a trebuit să fie grabnic eliberat în urma intervenției moșilor care, înarmându-se cu pari, au umplut întreaga piață a Abrudului cerând furtunos eliberarea „craiului” lor. „Dacă novelele despre Transilvania vor fi adevărate – îi scria el lui Ghica la 6 martie 1850 – apoi e foarte rău”, armele fiind singurul mijloc de apărare împotriva opresorilor.

¹²⁸ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 227.

¹²⁹ Vezi pentru amănunte George Barițiu, *Părți alese*, II, p. 670–677.

¹³⁰ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 285.

Din „Gazeta Transilvaniei” află și de hotărârea lui Iancu și a lui Axente de a merge în delegație la Viena, hotărându-se să trimită și el acolo pe Al. G. Golescu-Arăpilă. În legătură cu trimiterea lui Arăpilă la Viena el îi scrisese lui Ghica încă din februarie, anunțându-l că e necesar ca acesta să fie acolo pentru a se întâlni cu reprezentanții tuturor românilor din părțile Transilvaniei, Banatului și Ungariei. „Este o mare mișcare națională – preciza Bălcescu gândindu-se la propunerile sale din decembrie 1848 – între toți românii din Austria. Toți cu un glas și cu multă unire și stăruire cer *unirea* a trei milioane și jumătate de români într-o țară românească cu guvern, corp național și instituții deosebite: senat, cameră de reprezentanți etc.” La 16 martie, îi comunică lui Ghica suspendarea ziarului de la Brașov, aceasta fiind o nouă dovadă de recunoștință a guvernului austriac. După începerea tratativelor de la Viena îi scria corespondentului său de la Constantinopol că „românii din Austria încă n-au dobândit nimic din cererile lor” fiind „foarte nemulțumiți”, „în Transilvania – arăta el în continuare – s-a introdus în toate trebile oficiale limba germană și birocrația austriacă”. Pentru a da lui Ghica o imagine mai exactă a impasului în care a ajuns delegația română, el îi reproducea și un fragment din scrisoarea primită de la A. Tr. Laurian. „Lanțuri nouă se pregătesc – îi precisase acesta – iar libertăți de loc; ei (miniștrii habsburgici) se tot scuză cu starea provizorie, însă măsurile ce fac (dispozițiile luate) și ca provizorii sunt rele”¹³¹. În legătură cu decorațiile acordate foștilor luptători români Ghica e informat că Al. G. Golescu „lucrează ca românii (în semn de protest) să nu le primească”.

La 16 iunie, îi scria lui Al. Zane informându-l despre intenția sa de a publica o „scriere asupra românilor din Austria”, pentru care ceruse anumite documente de la Laurian și Barițiu. „Voi să fac o scriere serioasă”, preciza cu fermitate Bălcescu. Pe lângă documentele așteptate de la cei doi ardeleni, Bălcescu, în vederea redactării scrierii anunțate, adunase din arhivele și publicațiile franceze și belgiene numeroase știri și comentarii și asupra răscolei lui Horea, Războiul țărănesc din 1784 fiind considerat o anticipare, pe plan transilvănean, a Revoluției de la 1789.

¹³¹ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 296.

Notițele lui Bălcescu cu privire la răscoala din 1784 aveau să fie publicate mai târziu de Al. Papiu-Ilarian în *Tezaurul de monumente istorice pentru România* (vol. II).

În scrisoarea de la 16 iunie, Bălcescu îl anunța totodată pe Zane despre hotărârea sa de a pune o temelie *unității românilor* scriind istoria lui Mihai Viteazul¹³². Pentru alcătuirea acestora el face din nou apel la Laurian și la Barițiu rugându-i, prin Ion C. Brătianu¹³³, să-i trimită „*toate documentele necesare ce nu mi-au trimis încă asupra mișcării românilor la 1848 și 1849*”; *toate cărțile din biblioteca Magazinului istoric, a lui Laurian personal și toate hârtiile privitoare la istoria lui Mihai, printre care și sursele din Foaia pentru minte, inimă și literatură*, unde, în anul 1847, se publicaseră unele extrase dintr-o carte mai veche asupra marelui voievod, precum și o ladă cu cărți rămasă la Barițiu încă din 1847¹³⁴.

El pune totodată să se graveze portretele eroilor revoluției din Transilvania, printre care și a neuitatului său colaborator de la București, Constantin Romanu-Vivu¹³⁵.

Împrejurările l-au împiedicat de a redacta scrierea despre românii din Austria, dar, la 14 mai 1851, avea să rostească în cadrul societății „Junimea Română” de la Paris marele său discurs consacrat aniversării a trei ani de la adunarea din 3/15 mai de pe Câmpia Libertății, prin care închina un imn măreț „Mișcării românilor din Ardeal la 1848”. Pentru rostirea acestui discurs, Bălcescu se întorsese în mod special la Paris părăsind localitatea Ville d'Avray unde se afla în tratament medical.

Elogiul adus zilei sărbătorite constituie una din cele mai strălucite creații ale lui N. Bălcescu. „Zi de 15 mai 1848 – a exclamat el într-un entuziasm delirant – zi de lumină, de libertate și de mărire română, te pomenim și te sărbăm cu drag.

¹³² N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 308.

¹³³ *Idem*, p. 326.

¹³⁴ Extrasele cerute de Bălcescu apăruseră sub titlul *Spice istorice* în „Foaia” de la Brașov (nr. 33–42) sub semnătura lui a-m-u (Andrei Mureșanu) fiind traduse din *Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum* apărută la Brașov în 1847.

¹³⁵ Silviu Dragomir, *Constantin Romanu-Vivu*, f 34.

Tu minuna și lumea și arătași că nația română e matură, vrednică de libertate, vrednică de a intra în frăția cea mare a națiilor. În analele române altă zi nu strălucește mai frumos decât tine și cea asemenea ție, sora ta iubită, ziua de 11 iunie 1848 a poporului de la București. Te pomenim și te sărbăm cu drag, o zi măreață! Căci întâiași dată auzirăm atunci un popor răspunzând celor ce îi vorbeau de unirea Ardealului cu Ungaria prin această strigare: *Noi vrem să ne unim cu țara!* Minunata destăinuire a lui Dumnezeu – continuă Bălcescu într-un incomparabil avânt – care în zile așa de mari de sărbătoare populară vorbește de-a dreptul în inimile aleșilor săi și numai poporul și poeții, acești fii ai inspirației divine, avură la 1848 conștiința întâmplărilor viitoare, numai ei cetiră și destăinuiră aceea ce era scris în fundul inimii fiecărui român: *mântuirea de orice domnie streină prin unitatea națională!*”

Discursul de la 14 mai nu este numai o emoționantă evocare istorică, ci totodată și o adâncă analiză politică a anului pașoptist, Bălcescu exprimându-și încă o dată regretul colaborării dintre românii transilvăneni și habsburgi, arătând însă că la aceasta ei au fost contrânși de terorismul exercitat împotriva lor. „Astăzi – arăta Bălcescu în încheiere – vedem curat că același despotism ne copleșește pe toți românii cu ungurii împreună dușmanii de ieri, și cu toate popoarele Europei. *Astăzi e învederat... că libertatea naționalităților nu poate veni de la curțile împărătești și din mila împăratului și despoților, ci numai într-o unire strânsă între toți românii și dintr-o ridicare a tuturor împreună și în solidaritate cu toate popoarele împilate*”¹³⁶.

Fiind publicat imediat în revista *Junimea română* (1851, nr. 2), discursul lui Bălcescu va fi pătruns încă de atunci în Transilvania provocând în toate inimile entuziasm, mângâiere și satisfacție.

În preajma morții, prin paginile din „Istoria lui Mihai Vodă Viteazul” consacrate istoriei și frumuseții clasice a Transilvaniei,

¹³⁶ Vezi textul complet în N. Bălcescu, *Opere*, tom I, partea II, p. 122–131 (ediția G. Zane); vezi și comentariul lui P.P. Panaitescu în *Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu*, București, 1924, p. 113–114.

Bălcescu, avea să aducă apoi un ultim omagiu luptătorilor și plaiurilor care au cunoscut marea sa văpaie patriotică, spiritul eroic și adâncă sa dragoste de frate.

În cununa împletită de poporul român gloriei lui Nicolae Bălcescu vor străluci întotdeauna și florile recunoștinței Transilvaniei, culese de pe „culmea cea mai înaltă a munților Carpați”.

Cuprins

Prefață / Dimitrie POPTĂMAȘ	5
VIAȚA LUI NICOLAE BĂLCESCU	11
În mahalaua Bradului se clădește o casă nouă	13
Pe urmele cronicarilor și istoricilor	17
„Realizarea întru totul a dorințelor și trebuințelor poporului”	19
Un iuncher printre flăcăii țării	20
Bătea pretutindeni un vânt de primăvară.....	21
„Eu mi-am început viața intrând în închisoare pentru Revoluție, și închisoarea obligă ca și noblețea.”	22
„Talentul eminent al d-lui Bălcescu”	23
Spre o adevărată istorie națională	25
Luxița, O mare iubire a lui Bălcescu	27
Călătorie la Brașov	28
O scrisoare de recomandatie.....	29
Prietenia cu Kogălniceanu	33
„Istoria este cea dintâi carte a unei nații”	34
O prietenie statornică.....	35
Noi călătorii.....	36
O „operă națională”	37
Pe drumul Parisului.....	38
Drumuri și popasuri prin Europa	40
Între Ion Ghica și C.A. Rosetti	41
„Ținta noastră: unitatea națională”	42
Primăvară siciliană	43
„Minunata revoluție”	45
Întoarcerea în țară	48
Printre revoluționarii de la București	49
Pentru cauza clăcașilor.....	52
Primul act diplomatic al Guvernului Revoluției Românești	53
Revoluție și contrarevoluție	55
„Ciocanașii” în ajutorul revoluției.....	57

În apărarea drepturilor românilor	58
Revoluția în impas	59
„Stăruință și curaj, dragul meu”	61
La Constantinopol.....	62
În ghimie spre exil	64
„Nu poate fi fericire fără libertate”	65
Satisfacții și mâhniri	65
„Unimea națională – singurul principiu de viață”	67
O mamă sacrificată „datorinții către țară”	68
Tratatul cu Kossuth.....	69
Un vânzător de donițe.....	71
„... eu asemenea am muncit și am pățit pentru dreptate”	71
La Londra.....	72
În luptă cu moartea	74
„Va sosi ziua fericită”	76
 RELĂȚIILE LUI NICOLAE BĂLCESCU CU CĂRTURARI ȘI LUPTĂTORII ROMÂNI DIN TRANSILVANIA	 79
Relațiile lui N. Bălcescu cu cărturarii și luptătorii români din Transilvania.....	81
Cuprins.....	129

